

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ
РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ЗНАНЬ»**

(27-28 березня 2020 р.)

Київ
2020

УДК 001.8(063)
I 66

**Інноваційні пріоритети розвитку наукових
I 66 знань.** Матеріали II науково-практичної конференції
(м. Київ, 27-28 березня 2020 р.). – Херсон: Видавництво
«Молодий вчений», 2020. – 160 с.
ISBN 978-966-992-058-4

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Інноваційні пріоритети розвитку наукових знань». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, культурології, історичних, політичних, технічних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.8(063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Безпрозванна А.А.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ШКОЛИ ЖИВОПИСУ8

Голубов В.О.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ПЛАНУВАЛЬНИХ
РІШЕНЬ У ПРОЕКТУВАННІ СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ
ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 10

Іващук К.А.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЕКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ
ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ 13

Ковальова А.С.

РОЗВИТОК ТЕХНІКИ ЕМАЛІ НА РУСІ.
ДАВНЬОРУСЬКА ПЕРЕГОРОДЧАСТА ЕМАЛЬ
В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ РУСІ ТА ВІЗАНТІЇ:
ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА САМОБУТНІСТЬ..... 19

Корякіна Є.О.

ІСТОРІЯ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ В ЄВРОПІ22

Кубай К.І.

ПРО РЕКОНСТРУКЦІЮ ЗАСТАРІЛОГО ЖИТЛОВОГО ФОНДУ26

Михалевич В.В., Батнідзе Л.Л.

ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПРИРОДИ В КУЛЬТУРІ31

Стрельцова С.В., Боклан С.В.

ГРА У МИСТЕЦТВІ.....34

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Друзь Ю.В.

ВПЛИВ АЗИТРОМІЩИНУ НА РУХЛИВІСТЬ *P. AERUGINOSA*.....37

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Галушка В.Ю.

РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ
У ВІЙСЬКОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ39

ГЕОЛОГІЧНІ НАУКИ

Коржнев М.М., Кошарна С.К.

ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

КРИВОРІЗЬКОГО ЗАЛІЗОРУДНОГО БАСЕЙНА

НА СТАДІЇ ПОСТ-МАЙНІНГУ 42

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Василенко А.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

ВІДКРИТОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО

ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ ШВЕЙЦАРІЇ) 45

Мосора Л.С.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАЖУВАННЯ

ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ 47

Пронь Л.М.

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ 51

Самсонова Я.І.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ

ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ..... 55

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Гураль О.І.

ПЕРШЕ УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА» 61

Журкін Є.І.

ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПАРТІЙНОСТІ В УКРАЇНІ..... 64

Кримінський В.В.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ПІВНІЧНОЇ

ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ У «ВОСННІЙ ДОКТРИНІ»

МИХАЙЛА КОЛОДЗІНСЬКОГО 69

Назарук М.В.

РОЗВИТОК ЗАЛІЗНИЦЬ НА ТЕРИТОРІЇ

ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В ПЕРІОД ЇХ ПЕРЕБУВАННЯ

У ВЛАСНОСТІ ПРИВАТНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ..... 72

Сухарь І.А.

НАЙСПРИЯТЛИВІШИЙ ВІК

УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ

В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ 76

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Антошко М.О.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛЬНО-МУЗИЧНОЇ МОВИ

СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ 80

Свистун Д.О.

СТРИТ-АРТ ГАМЛЕТА ЗІНКІВСЬКОГО:

МИСТЕЦТВО ЧИ ВАНДАЛІЗМ? 83

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Біліченко В.В.

ТАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ 87

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Проданюк Т.Б.

ГРАНТОВА ДОПОМОГА РОЗВИТКУ

ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ

ЗНОСИН НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ 93

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Калюжна Є.М.

КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ

ДОПОМОГИ ОСОБИСТОСТІ 96

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Матковська М.В.

ВИКОРИСТАННЯ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ

ЯК ВАЖЛИВИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЗАХІД

У ВИРОЩУВАННІ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО

В ЗОНІ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ 99

Чугрій Г.А.

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТУ
PROVEO STAR З МЕТОЮ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ
ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ..... 103

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Гавриш І.П.

ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ ЯК СКЛАДОВА
ДОКУМЕНТУВАННЯ ЕТАПІВ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ВИРОБУ 108

Червінчук А.О.

ВІЙНА НА СХОДІ УКРАЇНИ В ОБ'ЄКТИВІ ТСН:
СПЕЦИФІКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ..... 112

Шнейдер А.П.

РЕКЛАМНА СТРАТЕГІЯ ПРОСУВАННЯ
МЕДИЧНОГО ЦЕНТРУ 115

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Забуга С.С.

ВДАЛА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ
ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ 119

Лесік І.М., Вільховатська А.І.

ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ..... 122

Лесік І.М., Цибулькіна А.С.

АЛКОГОЛІЗМ – ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА..... 127

Музильов О.В.

СКЛАДОВІ ТРАВМОГЕННОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ..... 131

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Самусь Н.С.

АНАЛІЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГРАФОВ
В СЕТОЧНОМ КОДИРОВАНИИ 3D ОБЪЕКТОВ 135

Юрко О.В.

РОЗРОБКА НЕТИПОВОЇ СИСТЕМИ
З ЧИСЛОВИМ ПРОГРАМНИМ КЕРУВАННЯМ
ДЛЯ ВІДТВОРЕННЯ ГРАФІЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ 139

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Долішняк Д.Ю.

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

В РОЗВ'ЯЗУВАННІ ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ 142

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Висоцький В.А., Коваленко О.В.

ПРОФІЛАКТИКА ЗАХВОРЮВАНЬ ХРЕБТА

У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ 145

Суспо В.В., Корчагін М.В., Пронтенко В.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО СТАНУ

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-ОПЕРАТОРІВ ПОВІТРЯНИХ СИЛ

ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 148

Янків І.Т.

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ВИДІВ СПОРТУ В УКРАЇНІ 152

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Ткаченко Е.А., Андрущенко Н.А.

ХАКЕРСКАЯ ЭТИКА – МИФ ИЛИ РЕАЛЬНОСТЬ?..... 157

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Безпрозванна А.А.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ШКОЛИ ЖИВОПИСУ

Україна вважається одним із самобутніх культурних осередків, і особливо така її частина, як Закарпаття. Саме на цих землях і виникла Закарпатська школа живопису, заснована Йосипом Бокшасем та Адальбертом Ерделі, на поєднанні незвичайного світосприйняття гірських мешканців з традиціями українського народного мистецтва. Але, на жаль, мистецтво школи не здобуло значної популяризації. Ця ланка мистецтва потребує детальнішого вивчення та поширення, задля збереження своєї художньої особливості.

Дуже важливо розуміти та вміти відрізнати стиль художників закарпатської школи серед інших. На творчість художників школи певною мірою вплинули умови в яких вони жили. Сам Йосип Бокшай писав: «Виникненню образотворчого мистецтва Закарпаття сприяв цілий ряд передумов, завдяки яким пишним цвітом розквітла народна, національна за духом й формою художня культура. Це, насамперед, такі фактори, як прекрасна мальовнича природа закарпатського краю, й не менш прекрасне народне мистецтво в усіх своїх найбагатших жанрах, починаючи від писанок, вишивки, ткацтва й закінчуючи різьбленням по дереву, що прославило себе не тільки в предметах побуту й декоративних прикрасах, але й в диві нашого краю – древньому дерев'яному зодчестві» [4]. Але, попри це, засновники школи наголошували на тому, що учнів потрібно виховувати на здобутках європейського живопису, що давало змогу збільшити діапазон виразальних засобів, а також йти пліч-о-пліч з сучасним закордонним мистецтвом, не втративши своїх національних особливостей [1]. Самі ж Ерделі та Бокшай збільшували свої знання і досвід завдяки навчанню і подорожам за кордон, а саме у Париж, Прагу, Мюнхен та Будапешт, та інші міста.

Найпоширенішим жанром робіт художників був пейзаж, написаний зазвичай на пленері. Це давало змогу художникам зобразити усі особливості ландшафту. У своїх роботах закарпатці брали за основу творчі принципи надбанської школи живопису, яка займалась розвитком національного мистецтва і об'єднувала навколо себе художників-реалістів. Надбанці, працюючи саме на пленері, займались збагаченням живопису грою світла і кольору, використовуючи здебільшого висвітлену палітру. Яскравим прикладом цього є роботи К. Френці, який був улюбленим вчителем А. Ерделі. Він проводив «живописні експерименти від натуралізму до неоімпресіонізму та вважав себе представником чистого мистецтва», а також зумів за допомогою кольору передавати емоції [3, с. 82]. Самого ж А. Ерделі називають провідником ідей надбанської школи саме на Україні. На заході чоловіка визнавали як успішного колориста. Його головним способом у вираженні себе на полотні був саме колір і співвідношення різних барв [2, с. 237]. Він, хоч і визнавав імпресіоністичну концепцію чистих кольорів, але вважав, що лише 7 кольорів спектру здатні створили гармонійне поєднання, чому стоять на заваді півтони.

Працюючи на пленері, художники Закарпаття не намагались досконало точно і реалістично зобразити оточуючу природу. Усе що вони бачили, було пропущено крізь призму їх світосприйняття. Кольорова гамма була дуже яскравою, контрастною і енергійною, що навіть не завжди відповідало реальності. Саме завдяки контрастності барв при написанні гірських пейзажів, відчувалась особлива життєвість картини. Більшості художників школи притаманні гарячі, чисті, декоративні кольори. У старшого покоління школи характер мазків не був дрібним, що не властиво більшості імпресіоністичних полотен.

У роботах закарпатських художників простежуються також і постімпресіоністичні тенденції, навіяні А. Ерделі здебільшого полотнами П. Сезанна, А. Маттіса, А. Дерена, М. Вламінка під час перебування у Парижі.

Натюрмортів, портретів і жанрових творів у художників Закарпаття було значно менше ніж пейзажів. Жанрові картини мали такі риси, як декоративне узагальнення та експресія виконання, яка помічалась і в натюрмортах. У портретах простежувалась поетизація етнокультурних мотивів. Зображувались здебільшого етнічні типажі, у національному одязі, присутнє освітлення місцевого ландшафту.

Отже, стилю закарпатської школи живопису притаманні як нотки реалізму з елементами постімпресіонізму та експресіонізму, так і модерну й символізму. Імпресіоністичні ж ідеї пленерного живопису глибоко проникли у живопис митців регіону, саме завдяки А. Ерделі. Мистецтво художників Закарпаття пройшло через довгий етап свого становлення і сформувало свої особливі неповторні риси, які з кожним новим поколінням митців лише підкреслювались і вдосконалювались. Нам же залишається шанувати і поширювати твори художників школи, а для цього й потрібно знати і пам'ятати характерні риси їх живопису.

Список використаних джерел:

1. Біксей Л. Історія закарпатської школи живопису // «Живописці Закарпаття». URL: <http://art-raschdorf.com>
2. Кравич Д.П. Українське мистецтво: Навч. посібник: У 3 ч. / Д.П. Кравич, В.А. Овсійчук, С.О. Черепанова. – Л.: Світ, 2005. – Ч. 3. – 268 с.
3. Небесник І. Взаємозв'язки національних художніх шкіл на Закарпатті протягом кінця XIX – першої пол. XX ст. / І. Небесник, Н. Голомідова // Вісник Львівської нац. Академії мистецтв. Спецвипуск. – Ужгород, 2009. – С. 78-88.
4. Ворон Б. Закарпатська школа живопису : велике мистецтво з «маленького краю». URL: <https://artes-almanac.com/zakarpatska-shkola-zhyvopysu>

Голубов В.О.

студент,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ПЛАНУВАЛЬНИХ РІШЕНЬ У ПРОЕКТУВАННІ СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

На сьогоднішній день в Україні питання створення реабілітаційних центрів є дуже актуальним, але на жаль не існує практики створення медичних закладів саме такого типу [1-2].

Розглянемо іноземний досвід у плануванні таких закладів. Наприклад у США Міністерство у справах ветеранів організовує тендери, конкурси

для архітектурних організацій, надає фінансове забезпечення та публікує посібники і керівництва із проектування закладів психічного і фізичного здоров'я. Основні принципи проектування наведені цим органом:

1) створити офіційне, домашнє середовище шляхом ретельної уваги до зовнішніх та внутрішніх архітектурних особливостей та елементів дизайну інтер'єру;

2) проект повинен включати відкритий і спокійний дизайн. Конфігурація блоків повинна базуватися на близькості зон і повинна місцями включати довгі переходи з метою активізації переміщення для прогулянок;

3) забезпечити широкий візуальний та фізичний доступ до природи, що сприяє зціленню;

4) приміщення діяльності пацієнтів, повинні мати доступ до природного світла та видів, а також відповідний акустичний контроль;

5) розробити кілька кластерних груп і кабінетів, що дозволить поділити різні підгрупи пацієнтів;

6) забезпечити привабливі, безпечні зовнішні простори безпосередньо біля комплексу [3].

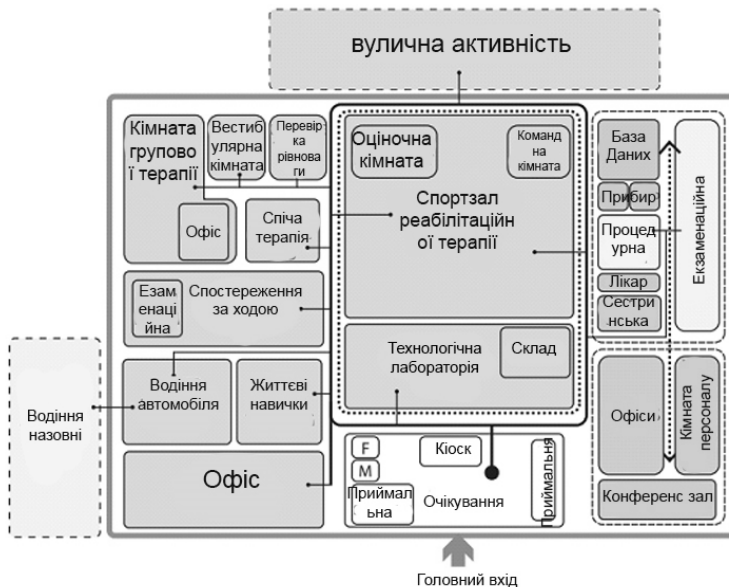

Рис. 1. Схема зонування амбулаторії реабілітаційного центру

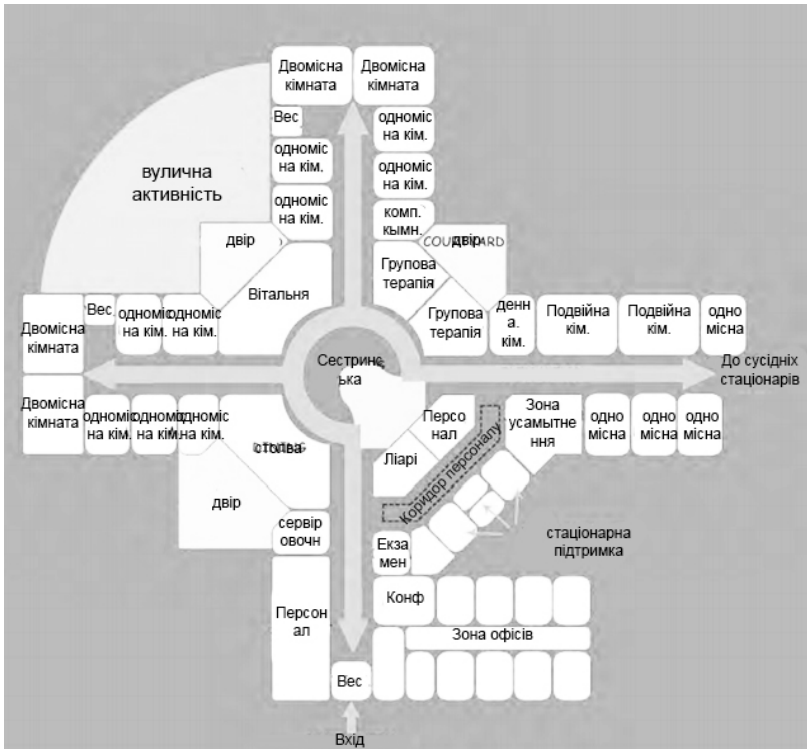

Рис. 2. Схема типового блока Пало Альто

Список використаних джерел:

системи санаторно-курортного забезпечення військовослужбовців збройних сил України). – 2014. – С. 152-155.

2. Шапран М.В. Стратегія розвитку курортно-оздоровчої сфери України в системі державного управління // Держава та регіони. – 2011. – № 1. – С. 261-265.

3. U.S. Development of Veterans Affairs. Office of Construction & facilities Management. Polytrauma Rehabilitation Center Design Guide 12. 2014, pp. 214-217.

Івашук К.А.

студентка,

Науковий керівник: Воронкова І.С.

кандидат архітектури, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЕКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У Законі України «Про позашкільну освіту» вводиться поняття *заклад позашкільної освіти* – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів [1].

Термін «позашкільна освіта» був введений у педагогіку в XIX ст., коли почали зароджуватися перші позашкільні об'єднання дітей, а також просвітницькі громадські організації та товариства. В Україну тенденція здобуття знань поза школою прийшла з колишньої Російської імперії. 1918 рік вважається роком народження позашкільної освіти в Україні як унікальної освітньої ланки. Було відкрито чимало гімназій, при яких діяли секції, гуртки, клуби тощо. Впродовж наступних десяти років складається унікальна світова система позашкільної роботи. У 30-х роках розвивається мережа палаців піонерів і школярів, для яких у всіх населених пунктах віддають кращі приміщення. 1941–1956 роки стали періодом розвитку масових форм роботи з дітьми, з'явилась

взаємодія позашкільних закладів зі школою [2]. Далі позашкільна освіта стрімко розвивалась в Радянському Союзі, адже держава була зацікавлена у створенні прокомуністичних молодіжних об'єднань, клубів, наукових товариств учнів, малих академій наук тощо. У великих містах почали діяти школи мистецтв, дитячі художні та музичні школи, проте на той час їх зазвичай розміщували у пристосованих приміщеннях або ж у прибудованих до житлових будинків спорудах, що досі збереглися та експлуатуються. Починаючи з кінця 1950-х років, завдяки появі та використанню нової будівельної техніки, конструкцій та матеріалів, з'являються нові, оригінальні, новаторські будівлі [3].

У 1971 році вперше в Україні у місті Харкові для музичної школи за спеціальним проектом було побудовано 3-х поверхову будівлю, в якій розмістилася ДМШ № 9 ім. В. Сокальського (рис. 1). Школа збудована в стилі радянського модернізму, фасад прикрашає декоративна мозаїка. Будівля обладнана двома залами на 230 і 90 місць. Ззовні будівля школи потребує ремонту (реконструкції сходів, мозаїки) та покращення благоустрою. У 2015 році в школі проводили ремонт та оновили актові зали, фойє, коридори.

На початку 1980-х років за індивідуальним проектом архітектора Е. Більського на масиві Виноградар у Києві була побудована музична школа (рис. 2). Будівля виконана в стилі радянського модернізму 1970-х років. На ребристі бічні фасади, звернені в бік лісу і житлового масиву, виходять вікна аудиторій. Облицювальну плитку у 2000-х роках замінили на жовту штукатурку, через що школа втратила свій початковий вигляд. Зараз у будівлі функціонує Київська дитяча музична школа № 35.

Дослідивши та оцінивши стан позашкільних закладів творчості в Україні, можна зазначити, що більшість з них – це структури зі стихійною організацією навчального процесу, недостатньо розвиненою матеріальною базою як по складу приміщень, так і по оснащенню їх необхідним обладнанням, а також дефіцитом прилеглих територій. Жоден з них не відповідає сучасним тенденціям розвитку архітектури закладів освіти у світі, їхні конструкції старіють, матеріально-технічна база зношується, а архітектурно-художній вигляд залишає бажати кращого [6]. Серед найпоширеніших проблем позашкільних творчих закладів України можна виділити наступні:

- пристосованість будівель, у яких функціонально-планувальна структура не сприяє правильній організації навчального процесу;

Рис. 1. Дитяча музична школа № 9 ім. В. Сокальського у місті Харкові. Фото С. Абалмас

Джерело: [4]

Рис. 2. Фото з особистого архіву Е. Більського, 1983 р.

Джерело: [5]

- будівлі творчих закладів не вирізняються оригінальністю, а їхні конструкції не є енергоефективними (спостерігається велика втрата тепла через зовнішні огорожувальні конструкції);
- відсутність універсальності планувальної структури навчального закладу, спрямованої на перспективний розвиток і якісні зміни у майбутньому; ділянки закладів зазвичай щільно обмежені навколишньою забудовою, що перешкоджає майбутньому розвитку закладу;

- мережа позашкільних установ розвивається стихійно (відзначено їх перенасичення в одних районах і відсутність або невелика кількість в інших);

- слабка матеріально-технічна база (згідно норм навчальні класи для занять з музичними інструментами повинні бути обладнані аудіо-системами, комп'ютерами, пюпітрами, стільцями з регуляторами висоти);

- непристосованість простору будівлі до вимог та особливостей інклюзивного навчання, що не дає можливості дітям з обмеженими можливостями розвиватися на рівні з іншими однолітками: відсутні пандуси чи спеціальні підйомники, поручні, тактильна підлогова плитка тощо; ширина шляхів в коридорах та приміщеннях часто не відповідає чинним ДБН.2.2-40:2018 (у чистоті повинна бути не меншою 1,5 м при русі в одному напрямку та 1,8 м при зустрічному); відсутність кабін санітарних вузлів відповідних розмірів (ширина – 1,65 м, довжина – 1,8 м);

- погано розвинена культурно-розважальна функція (відсутні виставковий та лекційний зали, магазин книг і художніх товарів, бібліотека, кафе, місця відпочинку для учнів, простори для очікування батьків тощо);

- одноманітність навчальних приміщень, відсутність продуманого дизайнерського рішення; навчальні класи для індивідуальних занять музикою не забезпечені повною звукоізоляцією; відсутність у більшості шкіл студій для звукозапису, залів для постановки п'єс, приміщень для зберігання інвентаря.

Досвід будівництва позашкільних закладів в закордонній практиці кардинально відрізняється від українського: починаючи від об'ємно-просторової структури, функціонально-планувального рішення та закінчуючи благоустроєм ділянки. Дизайн середовища закладів дитячої творчості відповідає потребам дітей різного віку, а також створює комфортні та невимушені умови для якісного навчання та всебічного розвитку. європейських мистецьких закладах не акцентується увага на віці дітей, часі перебування, їхньому фізичному стані. Позашкільний освітній процес спрямований на творчий розвиток дитини та її фантазії. Часто такі заклади входять у структуру школи, або примикають до інших багатофункціональних об'єктів.

На приклад, у Великобританії позашкільні заклади здебільшого представлені музичними школами, у яких навчаються мешканці міста різного віку. Такі школи представлені громадськими музичними

центрами (англ. *public music center*). Вони обладнані просторими актовими залами та є пристосовані для потреб неповносправних. Гуртки дитячої самодіяльності часто діють при середніх та старших школах, які забезпечені необхідними приміщеннями та матеріально-технічною базою. Діти відвідують їх безпосередньо після уроків, що водночас дозволяє батькам не лише забезпечити продуктивну зайнятість дитини в позаурочний час, а й сприяє її творчому розвитку.

Яскравим прикладом є музична школа міста Вотфорд (Watford School of Music) в Англії (рис. 3) – це чотирирівнева споруда, розрахована на 400 учнів. Заклад складається з 24-х музичних навчальних класів зі звукоізоляцією, концертного залу на 250 місць, цокольного поверху для зберігання інструментів та низки додаткових приміщень. Школа обладнана ліфтом для зручного переміщення інструментів, а також для потреб маломобільних груп населення. Просторова мова споруди – це кубічний об'єм з великими скляними отворами для злиття простору школи з навколишнім середовищем. Крім того, у будівлі застосовано енергоефективні планувальні, конструктивні та інженерні рішення.

Ще одним прикладом для наслідування архітектури мистецьких закладів є Школа музики і мистецтва в Салдусі, Латвія (рис. 4). Класні кімнати розміщені по периметру, при цьому приміщення для занять музикою, бібліотека та концертна зала розташовані всередині будівлі. Фасад, що складається з масивних дерев'яних панелей, покритих профільним склом, є частиною енергоефективної природної вентиляційної системи, яка нагріває повітря взимку. Масивна стіна з дерева з вапняною штукатуркою накопичує вологість, забезпечуючи всередині аудиторій хороший клімат як для людей, так і для музичних інструментів [7].

Порівняльний аналіз мистецьких шкіл Європи та українських позашкільних навчальних закладів свідчить про те, що останні потребують суттєвих і якісних змін. При будівництві нових творчих шкіл в Україні потрібно враховувати досвід проектування центрів дитячої творчості європейських країн, розробляти індивідуальний дизайн архітектурного середовища школи, застосовувати методи доступності і зручності простору для різних категорій населення, використовувати природні та екологічні матеріали, враховувати енергоефективні чинники тощо.

Рис. 3. Музична школа у місті Вотфорд, Великобританія
Джерело: [8]

Рис. 4. Школа музики і мистецтва в Салдусі, Латвія
Джерело: [9]

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III.
2. Міленін В.М. Інноваційна модель виховного простору сучасного позашкільного навчального закладу : Посібник. Київ, 2013. 160 с.
3. Шевченко Л., Аванесян Д. До проблеми формування осередків позашкільної освіти дітей творчого спрямування (вітчизняний та зарубіжний досвід). URL: <https://tihae.org/pdf/t2013-01-24-shevchenko-avanesyan.pdf>
4. URL: <https://mapio.net/pic/p-25187424/>

5. URL: <https://www.archdaily.com/614062/superstructure-11-projects-that-defined-kiev-s-soviet-modernism>

6. Лисий Т.Ф., Дудар І.Н. Сучасне проектування шкіл мистецтв. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2019/paper/viewFile/6497/5354>

7. URL: https://www.archdaily.com/417592/saldus-music-and-art-school-made-arhitekti?ad_medium=bookmark-recommendation&ad_name=iframe-modal

8. URL: <http://www.timronalds.co.uk/projects-watford-mc.html>

9. URL: https://www.archdaily.com/417592/saldus-music-and-art-school-made-arhitekti?ad_medium=bookmark-recommendation&ad_name=iframe-modal

Ковальова А.С.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК ТЕХНІКИ ЕМАЛІ НА РУСІ. ДАВНЬОРУСЬКА ПЕРЕГОРОДЧАСТА ЕМАЛЬ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ РУСІ ТА ВІЗАНТІЇ: ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА САМОБУТНІСТЬ

Емалеві вироби Київської Русі до сих пір не перестають вражати красою своєї лаконічної гармонійності. Вершиною мистецтва київських майстрів стала перегородчаста емаль, яка з'являється на початку XI ст. разом з новими культурними віяннями та традиціями Візантії, і більшість досліджень київського мистецтва починається саме з цього періоду, тож постає питання: чи правильно вважати формування руського ювелірного мистецтва (зокрема емалі) виключно результатом впливу Візантії [1, с. 181].

Думка дослідників розділилася на дві протилежні точки зору: одні вважали мистецтво слов'ян суто запозиченим, інші ж підкреслювали унікальність та автохтонність слов'янського ювелірного мистецтва [8, с. 15].

Суперечним також є питання виникнення емалі на території Русі, насамперед це питання виникнення виїмчастої емалі.

Рибаков стверджує, що виїмчаста емаль була відома на Русі в IX-X ст. Г.Ф. Корзухіна з думкою Рибакова не погоджується: «З міркуваннями Б.А. Рибакова погодитися ніяк не можна. Бронзовий колт з виїмчастою емаллю, який він датує IX-X ст., насправді відноситься до кінця XII-XIII ст. і пов'язаний з колом пам'ятників, які відливали в імітаційних формочках домонгольського періоду» [5, с. 74].

Розпочав же вивчення давньоруської емалі Забелін І.Є. в середині XIX століття, в цей час була відома лише невелика частина того матеріалу, який ми маємо зараз. Також значний вклад у вивчення історії руських емалей зробив Н.П. Кондаков [7]. Але «на жаль, Кондаков, досліджуючи російське емальєрне мистецтво, розглядав його виключно через призму візантійського впливу і якості його визначав тільки ступенем схожості з візантійськими оригіналами» [7, с. 375], тобто Кондаков був настільки захоплений мистецтвом Візантії, що забував про самотність руських виробів.

Корзухіна ж у своїх дослідженнях навпаки підкреслює самостійність київських майстрів: «мистецтву перегородчастої емалі російські майстри навчилися у знавців цього виду мистецтва – у майстрів візантійських. Однак з перших же кроків, які ми можемо простежити по пам'ятниках руської емалі, руські ювеліри обрали свій власний шлях» [5, с. 73].

Торговельні та релігійні зв'язки між Візантією та Руссю в X-XI ст. зародили інтерес до візантійської культури. Київські майстри запозичують стилістичне та технологічне виконання, кольорова гама також повторює візантійські аналоги [9, с. 307].

Київські майстри вміло копіюють константинопольські зразки. Вони запозичують у візантійців техніку виконання та композиційні рішення. Це не було пов'язано з браком вмінь та фантазії, а полягало у необхідності відповідати смакам київської знаті, котра бажала мати вироби Візантії. Також запозичення у емалєвому мистецтві Русі мало сприяти розповсюдженню нової релігії. «Очевидно, що запозичення мало сприяти поширенню християнства, а оскільки метою хрещення Русі була трансформація традиційного світогляду для створення єдиного культурного і релігійного простору на території слов'янської держави, то і завдання мистецтва визначалися цією метою» [2, ст. 266].

Незважаючи на те, що київські майстри здебільшого займалися виготовленням копій візантійських зразків, їхні вироби набувають своєрідної самотності, вони стають більш спрощеними, лінії більш недбалими, ступінь деталювання менший ніж у візантійських аналогів, але це не робить їх гіршими від візантійського взірця.

Вважалося, що слов'янські майстри користувалися емальми, які виготовлялися греками та візантійцями, але виявлена в 1908 році майстерня в Києві дає підставу стверджувати, що емаль вироблялася в Київській Русі, це показує самостійність київських майстрів, виготовлявших для себе

емалеву масу. Також на самостійність виробництва емалі вказує відмінність в кольоровій гамі візантійських та руських емалей [7, с. 388].

Щодо техніки виконання перегородчастої емалі Кондаков пише «емальєр... сам готував золотий лист для влаштування на ньому перегородчастої емалі. Цей лист міг бути товше і тонше...; цей лист загинався з країв, по необхідній формі... і утворював свого роду лоточок. Потім по внутрішній його стороні або по дну виконувався шилом малюнок у вигляді пунктиру, і потім, по лінії накола, емальєр викладав по ним весь контур зображення тонкими золотими стрічками, нарізаними по товщині майбутнього шару емалі, встановлюючи їх на ребро у вигляді перегородочек для накладення всередину їх шарів емалевого порошка різних кольорів» [3, с. 48], саме так на думку Кондакова створювалась візантійська емаль. Робота ця була дуже кропіткою, та вимагала від майстра зосередженості та ретельності і звідси легко відрізнити роботу візантійську від російської виконаної досить грубо і не настільки ретельно як візантійський зразок [3].

Київські майстри, на відміну від візантійських, які розробляли вироби вручну, використовували шаблон, по якому відтискалася або прорізалася виїмка для лотка у який накладається емаль.

Шаблон накладається на золоту пластину та по ньому вирізається основний контур в пластині. Після цього за допомогою молоточку та бронзової болванки золотій пластині надавалася сферична форма. Вирізані з золотої пластинки частини припаювались знизу за допомогою вертикально поставлених стрічок і слугували дном. Ймовірно що бажання полегшити процес виготовлення зумовило появу шаблонів [4, с. 53].

Т.І. Макарова стверджує, що використання шаблону варто вважати лише експериментом київських майстрів. Також Макарова пише про експерименти київських майстрів з тисненням. В музеї історичних коштовностей в Києві зберігається колт виконаний у дуже незвичайний для перегородчастої емалі спосіб, низькі перегородки відтиснуті разом з лотком на тонкому золотому листі. Недолік цього способу у тому, що лоток виходить занадто малим і з часом емаль з нього просто викришується [6, с. 11-12].

Тож, не дивлячись на потужні релігійні та культурні впливи Візантії, слов'янські майстри все ж привносили щось традиційне, що простежується по композиціях виконаних на виробах того часу. Ювелірне мистецтво Візантії дало руським митцям лише поштовх до пошуку чогось нового, до експериментів з технікою та методом виготовлення прикрас. Тож можна з упевненістю сказати, що роль

Візантії у формуванні давньоруського мистецтва була переоцінена. «Тільки в наш час з незаперечною переконливістю доведена величезна роль місцевих творчих сил в додаванні російської культури і високу майстерність російських ювелірів вже в саму ранню пору» [5, с. 75].

Список використаних джерел:

1. Андрейко С.С. Розвиток російської домонгольської емалі в контексті історико-культурної взаємодії Русі та Візантії. *Вісник ІрДТУ*. 2015. № 4(99). 453 с.
2. Андрейко С.С. Російська емаль як явище культури. *Вісник ІрДТУ*. 2015. № 10(105). 344 с.
3. Кондаков Н.П. Російські скарби. Дослідження старожитностей великокняжого періоду. СПб.: Імп. археол. комис. Т. 1, 1896. 241 с.
4. Корзухіна Г.Ф. Про техніку тиснення та перегородчастої емалі в давній Русі Х-ХІІ ст. *Короткі повідомлення про доповіді і польові дослідження Інституту історії матеріальної культури*. 1946. Вип. 13. С. 45–54.
5. Корзухіна Г.Ф. Російські скарби IX-XIII ст. М.; Л.: Академія наук СРСР, 1954. 158 с.
6. Макарова Т.І. Перегородчасті емалі Стародавньої Русі. М., 1975. 133 с.
7. Рибakov Б.А. Ремесло стародавньої Русі. М.: Видавництво АН СРСР, 1948. 802 с.
8. Рябцева С.С. Давньоруський ювелірний убір. СПб.: Видавництво Санкт-Петербурзького інституту історії РАН «Нестор-Історія», 2005. 384 с.
9. Слов'яно-руська ювелірна справа і її витoki. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження Галі Федорівни Корзухіної (Санкт-Петербург, 10-16 квітня 2006 року). СПб.: Нестор-Історія, 2010. 624 с.

Корякіна Є.О.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ІСТОРІЯ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ В ЄВРОПІ

Ілюстрація – це малюнок, живопис або друкований витвір мистецтва, який пояснює, уточнює, освітлює, візуально представляє або просто прикрашає написаний текст, який може мати літературний чи комерційний характер. Передусім основними видами були книжкова ілюстрацією та газетна або журнальна, хоча ілюстратори також

використовували свої графічні навички у сферах плакатного мистецтва, реклами, коміксах, анімаційному мистецтві, оформлюючи вітальні листівки та інші.

Ілюстрації античності (30 000 р. До н.е. – 600 р. Н.е.)

Витоки ілюстрації – до винаходу «писемності» – сягають печерної картини в Шове, Ласко та Альтамірі, коли художники палеоліту використовували деревне вугілля та охру, щоб зобразити побачене навколо них (приблизно 30 000–10 000 до н.е.). Ці сирі, але яскраві вугільні малюнки збереглися через віддалене існування. Більшість інших, створених за часів класичної античності (близько 30 тис. до н.е. – 800 р. н.е.) мали менш щасливу долю, і з тих пір були знищені.

Ілюстрації книг із єдиної Європи (Ірландія, Британія 600-1100 pp.)

Одним із найпоширеніших видів ранньохристиянського мистецтва, виробленого в середні віки, був ілюстрований релігійний текст. Ці освітлені рукописи, створені всередині ірландського, британського та континентального монастирських скрипторіїв, були написані вручну латинською мовою на шкурах тварин, потім орнаментовані біблійним мистецтвом.

Ілюстрації романської книги: Британія та континент (1050-1200 pp.)

Після тісної співпраці між монастирями в Ірландії, Іоні та Північній Англії в період (600-900 pp.) Англійський книжковий живопис досяг нових висот у X столітті, головним центром рукопису стали Вінчестер та Кентербері. Один з великих романських рукописів цього часу – це благодійникстворений для єпископа Вінчестера св. Етелвольда (с. 963). Цей рукопис, зроблений ченцем на ім'я Годеман, позначений мініатюрами, що містять ретельно намальовані фігури та листя, рясно прикрашені золотом.

Готична та міжнародна готична ілюстрація (1200-1450 pp.)

Ранні готичні освітлені рукописи відзначалися більшим натуралізмом. У Франції ідіома виявляється в серії чудових освітлених рукописів, зроблених для французького королівського двору (1230-40), що містять уривки з Біблії, супроводжувані моральними тлумаченнями та ілюстраціями (Біблії Моралізе). Високий готичний книжковий живопис зазнав великого впливу сучасної скульптури. У рукописі з чотирьох Євангелій у каплиці Людовіка IX Сент-Шапель (1241-48) можна побачити стиль драпірування, що включає великі кутові складки Джозеф-майстра (Bibliothèque Nationale). У той же час зростала зосередженість на деталях, що породжувало випадки віртуозного

витонченості. Ілюстрації високої готики також демонстрували поліпшене відображення світла і тіні.

Ілюстрації епохи Німецького Відродження (1430-1580 рр.)

Поєднання двох процесів, що становлять сучасний друк, а саме використання металевих штампів для виготовлення багаторазових копій та використання преса, здатного повторювати зображення, приписується Йоханнесу Гутенбергу близько 1450 року. Його винахід Перший друкарський верстат дав величезний стимул для друкарів друзів у епоху Німецького Відродження, включаючи Альберхта Дюрера.

Ілюстрації XVIII століття

Ілюстрація вісімнадцятого століття значно посилилася зростанням газет, сторінки новин яких були ідеальною платформою для деревини та гравірованих ілюстрацій. Перші газети (у Британії) насправді з'явилися наприкінці XVII століття, хоча лише в 1710 році з'явився перший британський щоденник (The Times був заснований у 1785 році Джоном Уолтером), тоді як перший французький журнал, Journal de Париж, що з'явився близько 1771 р. У XVIII столітті також було випущено декілька «серйозних» журналів, зокрема «Татлер» (1709) та «Глядач» (1711).

Ілюстрації XIX століття

Промислове процвітання XIX століття дало ще більший поштовх газетній галузі. Наприклад, щоденний тираж The Times зріс з 5000 (1815) до 50 000 (1850). Більш важливо, з точки зору ілюстрації, це також призвело до появи численних періодичних видань, спрямованих на менш вивчену читацьку аудиторію: такі періодичні видання, як популярний тижневик, жіночий тижневик, релігійний журнал та дитячий тижневик – надзвичайно успішні. Ілюстровані лондонські новини був запущений в 1842 році, через рік після британського гумористичного журналу Punch. Ілюстрація журналів та книг швидко розвивалася протягом XIX століття відповідно до технології друку. На початку століття гравірування (травлення) на сталі або міді було основною технікою. Гравіювання сталі поступово було замінено гравіюванням по дереву. Приблизно з 1890 р. Гравюра по дереву була витіснена фотомеханічними процесами, за допомогою яких художній твір фотографічними засобами переносився на друкарські таблички. Кольорова ілюстрація датується кінцем XVIII століття (використовуючи техніку акватінт та меццотин), але значно покращилася протягом XIX століття, завдяки «природному» процесу друку Алоїза Аuera (метод *Naturselbstdruck*), але найбільше завдяки літографії, вдосконаленій технології друку винайдений у

1798 році німецьким Алоїсом Сенефельдером (1771-1834). Літографія залишалася одним із найпопулярніших методів ілюстрації книг аж до кінця XIX століття, коли вона була зміщена кольоровою фотогравією, технікою друку фотографій на гравюрах за манерами старих мезотингів та шнурів.

Історія ілюстрації XX століття в Європі

Не маючи величезного американського домашнього ринку для журналів, газет та коміксів, розробки в європейській ілюстрації мали тенденцію відбуватися в більш спеціалізованих сферах графічного мистецтва, таких як плакати, дитячі книги та інші ніші. Однак він залишався важливим джерелом доходу для широкого спектру європейських художників, графіків та дизайнерів. Після занепаду модерну італійський художник-постер Леонетто Каппіелло (1875-1942) вперше оцінив надзвичайну потребу в миттєвому візуальному впливі і швидко завоював репутацію батька сучасної реклами. Після модерну наступним міжнародним стилем плакатного мистецтва, став арт-деко (1925-40 рр.), влучне відображення нової технологічної доби. Починаючи з 1960-х років, винахід офсетної літографії, поряд із більш досконалими фотографічними та поліграфічними методами, стимулював появу широко заснованого на ринку «художніх плакатів», зокрема тиражування творів відомих європейських живописців, а також модерністів.

Протягом 1970-х та 1980-х ринок комерційного мистецтва роздробився на велику кількість більш спеціалізованих сегментів, включаючи: анімацію та фільми, відеоігри, музику, книжкові ілюстрації, модне малювання, книжки в м'якій обкладинці, газетні комікси, політичні мультфільми та ін. Це було останнє десятиліття, коли ілюстрація залишалася в значній мірі не вплинула на Комп'ютерну революцію.

Ілюстрація в 90-х роках назавжди змінилася універсальним прийняттям комп'ютерних систем та комп'ютеризованих методів створення зображень, редагування, тиражування та зв'язку

Сьогодні існує п'ять основних типів ілюстрацій: навчальна «інформаційна графіка» (наприклад, наукові підручники); літературні (наприклад, дитячі книги); фентезійні ігри та книги; засоби масової інформації (журнали, періодичні видання, газети); і комерційні (рекламні плакати, торгові точки, упаковка товарів).

Багато сучасних ілюстрацій розроблено та створено за допомогою програмного забезпечення комп'ютерної графіки, таких як Adobe Illustrator та Photoshop на графічному планшеті, а також за допомогою планшетів Ipad та програми Procreate та інших аналогічних девайсах. Хоча і традиційні методи, такі як акварель, пастель, туш і перо, гравюри та багато інших, залишаються актуальними, і навіть ціняться вище, через те що діджиталізація набирає обертів у світових масштабах.

Триває дискусія щодо того, до якого виду можна віднести ілюстрацію: образотворче мистецтво, прикладне мистецтво, або навіть декоративне мистецтво. Однак, дивлячись на багато ілюстративних шедеврів, створених століттями, можна не сумніватися, що ця художня форма зайняла своє, окреме місце на рівні з такими видами як живопис та скульптура.

Список використаних джерел:

1. URL: <http://www.visual-arts-cork.com/>

Кубай К.І.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРО РЕКОНСТРУКЦІЮ ЗАСТАРІЛОГО ЖИТЛОВОГО ФОНДУ

В Україні у 50-70 рр. XX ст. за типовим проектом було зведено близько 20 тис. однотипних житлових будинків. Після воєнна ситуація вимагала термінового вирішення житлової проблеми, тому пріоритетами будівництва були, в першу чергу, швидкість та економічність. В народі такі малогабаритні квартири і будинки називали «хрущовками». Із вдосконаленням технології для будівництва використовували окремо виготовлені блочні стіни і панелі перекриття. Це нововведення прискорило термін будівництва, але скоротило строки експлуатації до 50 років і знизило теплоефективність будинків.

За інформацією Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, на кінець 2017 року в Україні понад 50% житлового фонду застаріло і потребувало реконструкції, а 7,5% (75 млн. м²) зовсім були непридатні для життя [1].

Питання реконструкції застарілого житла вперше на державному рівні розглядалося у 2004-2005 роках. В результаті було розроблено і прийнято Закон України № 525-V від 22 грудня 2006 року «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», який набрав чинності з 16.01.2007 року та до сьогодні є основним законодавчим актом з цих питань. Однак, цей закон не спрацював і на сьогодні він вже застарів. Умови які склалися вимагають прийняття нового законодавчого документу.

Застарілий житловий фонд – сукупність багатоквартирних будинків, технічний стан яких не відповідає основним вимогам до будівель і споруд, визначеним технічними регламентами та технічне обстеження яких підтвердило їх непридатність для проживання, граничний строк експлуатації яких збіг, або знос основних конструкційних елементів яких становить не менше 60 відсотків [2].

З кожним роком все більш актуальною постає проблема із повоєнною забудовою. Велика частина житлових будинків застаріла і має ряд недоліків.

Зарубіжний досвід вказує, що для вирішення наявних проблем існує декілька варіантів – від масштабного демонтажу до часткової реновації чи реконструкції, часто це комбінують. Знесення цілого будинку та побудова нового є болючим для мешканців «хрущовок», але є вигідний для нових забудовників. В той же час, реконструкція – менш болюча для жителів, але не вигідна для нових інвесторів. Встановлено, що реконструкція набагато дешевша за будівництво нових будинків. У східній Німеччині, за середніми оцінками, вартість реконструкції «хрущовки» становить до 30% від собівартості нового житла. А в Союзі квартирних товариств Естонії реконструкцію існуючих «хрущовок» оцінювали в 250-300 євро за квадратний метр – тоді як новий «квадрат» обходився в 1200 євро, плюс 100 євро за квадрат знесення старої будівлі [3].

У країнах, де була проблема із старою забудовою, до прикладу Східна Німеччина, розпочали реконструкцію близько 30 років тому, їх результати приємно вражають (див. рис. 1а, 1б, 1в).

Рис. 1а. Вид реконструйованих будинків у м. Галле (Німеччина) [4]

а) реконструкція у Галле (Халле), привела до зміни 11 під'їздів на 6. Верхній поверх частково демонтували та запроектували терасу для жителів будинку. Також мешканці, які проживають на перших поверхах мають свою власну присадибну ділянку.

Рис. 1б. Вид реконструйованих будинків у м. Лайнефельді (Німеччина) [5]

б) реконструкції у Лайнефельді, на сході Німеччини, є перетворення старого панельного будинку «Платтенбау» довжиною 180 м. Видаливши верхній поверх і сім сегментів уздовж лінії блоку, архітектори з Stefan Forster Architekten представили новий стиль житлової забудови. На основі старого будинку були створені окремі багатоквартирні вілли.

Рис. 1в. Вид реконструйованих будинків у м. Лайнефельді (Німеччина) [6]

в) реконструкції у Лайнефельді, панельну шестиповерхівку в ході реконструкції зменшили до чотирьох поверхів, додали кам'яну кладку по периметру будівлі для візуальної консолідації будівлі і його зовнішнього простору. У будинку скоротилася кількість квартир, в останніх зробили сучасні та зручні планування. Аналізуючи і враховуючи досвід іноземних держав, які стикнулися раніше із існуючою у нас проблемою, можна використати їх досвід реконструкції і модернізації старої забудови у вітчизняній практиці.

З метою осучаснення, старої житлової забудови, відповідно до вимог сьогодення, вважаємо корисним врахувати такі пропозиції:

- здійснювати прибудову нових будинків-вставок в торцях існуючої забудови. Перші поверхи будинків-вставок, можуть відводитись для об'єктів обслуговування;

- передбачити можливість розміщення закладів громадського та торгово-побутового призначення для мешканців, що в свою чергу збільшить кількість робочих місць за місцем проживання;

- простір, що знаходиться під будинками та під прилеглою територією – планувати для підземних паркінгів;

- покращити зовнішній архітектурно-художній вид реконструйованого застарілого житлового фонду;

- для мешканців перших поверхів на прибудинковій території доцільно збудувати терасу, а територію оснастити малими архітектурними формами (ігровий майданчик для дітей, закритий вольєр для сортування сміття, місця для зберігання велосипедів, альтанки, лавки, столики, тощо);

- для вирішення проблеми із опаленням у холодну пору року, до прикладу у Латвії встановили геотермальні теплові насоси, або сонячні панелі (ця система опалення вважається найбільш економною, вона переносить тепло із зовнішнього середовища у помешкання). Країни, які були в минулому у Радянському Союзі впровадили схему за якою інвестор оплачує повністю реконструкцію. Після реконструкції, комунальні послуги мешканці сплачують інвесторам, а вони розраховуються із постачальниками комунальних послуг, забираючи собі різницю.

Одна із значних проблем не реконструйованих досі застарілих житлових будинків є супротив мешканців. У діючому Законі України № 525-V від 22 грудня 2006 року «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» прописана обов'язкова згода 100% мешканців будинку. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розробило новий проект закону, який враховує недоліки діючого.

Узагальнюючи вище сказане ми переконались, що з кожним роком в Україні більш гостро постає питання реконструкції застарілого житлового фонду. Досвід зарубіжних країн, доробки вітчизняних науковців і практиків сприяють широкій можливості вибору варіантів проведення реконструкції застарілого житлового фонду. Отриманий досвід вказує на те, що реконструкція застарілих будинків досягає позитивних результатів коли перед виробленням проектно-кошторисної

документації розробляють концепцію реконструкції існуючої забудови із врахуванням місця розташування, пропозицій жителів, місцевих органів влади і інших факторів.

Список використаних джерел:

1. Іщенко Анастасія. Ринок нерухомості-2018: як змінювалися ціни на квартири і правила для забудовників. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2018/12/28/226648/>
2. Закон України № 525-V від 22 грудня 2006 року «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-16>
3. Мельничук Григорій Реновация хрущевок: мировой опыт и сплошные парадоксы Украины / 19.07.2018. URL: <http://budport.com.ua/news/10190-renovaciya-hrushevok-mirovoy-opyt-i-sploshnye-paradoksy-ukrainy>
4. Как в Германии переделывают панельные хрущевки / 25.04.2017. URL: <http://interesno.cc/article/10259/kak-v-germanii-peredelyvajut-panelnye-hrushhevki>
5. Что делают с пятиэтажками в Европе: реконструкция вместо реновации» / 05.05.2017. URL: <https://rcmm.ru/arhitektura-i-proektirovanie/35813-chto-delayut-s-pyatietazhkami-v-evrope-rekonstrukciya-vmesto-renovacii.html>
6. Ладуба М. У нас-унылые хибары, в Германии-дворцы! Так выглядят сейчас хрущевки времен СССР в ФРГ. URL: <https://takprosto.cc/renovaciya-hrushchevok/>

Михалевич В.В.

кандидат культурології, доцент;

Батнідзе Л.Л.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПРИРОДИ В КУЛЬТУРІ

Багато художників, математиків, кіно творців, архітекторів застосовують в своїй сфері закони золотого перетину. Це «ключ», що відкриває двері багатьом митцям та вченим. Тому можна сказати впевнено, що золотий перетин це всеосяжний ключ. Він стосується не однієї професії, а ще й природи.

Явище золотого перетину в тому, що прямокутник від якого відрізають куб, знову стає прямокутником, і такий маневр можна проводити безкінечну кількість разів. Тільки з кожним разом прямокутник ставатиме меншим, але сама суть залишається тією ж. Таке саме явище можна спостерігати і в природі, наприклад: павутина, ураган, навіть молекула ДНК, соняшник, яйце та ящірка тощо.

Крім того, золотий перетин зустрічається і в неформальному виді, зразком може бути пентаграма піфагорійців – один із архаїчних символів, який є показником здоров'я та буття, – то якщо придивитися, ми бачимо що в правильному п'ятикутнику діагоналі діляться в золотий перетин двічі, лише п'ять разів.

Зустрічається безліч історій про генезис золотого перетину, але найголовніша з якої формувалася теорія – в результаті природи чисел. Існує думка, що першим хто втілював в життя ділення відрізка був – Піфагор. На погляд Ван дер Вардена, грецький геометр перейняв досвід у єгиптян і вавилонян.

Також є гадка про золотий перетин і у Геродота де він відображає піраміди єгиптян. Однак Маріо Лівіо у своїй роботі «Золотий перетин – формула світоутворення» спростовує, що записи давньогрецького історика, що піраміди Хеопса мурувалися зважаючи на золотий перетин, був не правильно розтлумачений.

Аналіз співвідношення античної архітектури, особливо Парфенона, роз'яснює в своїй роботі «Принцип пропорції» Йосиф Шевельов. Ця будівля являється широковідомою згадкою архітектури, яка збудована за правилом золотого перетину. У своїй роботі науковець деталізовано розглядає пропорційність Парфенону; відношення до гармонії давніх греків на прикладі Платона.

В епоху Середньовіччя в арабському переспіві «Початків» Евкліда тлумач Дж. Кампано з Наварри (III ст.) роз'яснює, що лише посвяченим особам, були знайомі секрети золотого перерізу. Геометричний розбір давноминулої пам'ятки архітектури, мечеті Укба в Тунісі (VII ст.), вказав, що в частинах будівництва застосований золотий перетин. Однак вчені твердять, що пропорції золотого розрізу мечеті не є елементом оригінальної побудови та добудовувалась згодом.

В 1202 році у роботі Леонардо Пізанського «Liber abaci» обкреслює за допомогою чисел принцип канон золотого перетину, яка з часом одержує назву «послідовність Фібоначчі». В якій два члени черговості – одиниці, а кожна подальша – сума значень двох перших чисел.

Народжена Леонардо да Вінчі «Вітрувіанська людина» надихає архітектора ХХ століття Шарлем-Едуаром Жаннере винайти систему пропорції Модульор (1948). За думкою творця, є «набір злагоджених пропорцій, класичним масштабом людини, які універсально вжиті в архітектурі та механіці». У Модульорі усяке ділення пов'язане з попереднім «золотим перетином», в якому мається послідовність Фібоначчі. Завдяки цьому архітектор посилався на роботи Марка Вітрувія та Леона Батісти Альберті.

Шарль-Едуар Жаннере-Грі вживав систему Модульор у складанні проєктів багатьох будівель. Зразком є каплиця Роншам, будинки в місті Чандігарх, unit d'Habitation – променисте місто або «The Radiant City».

Теперішні зодчі також часто практикують принцип золотого перетину. Це можна спостерігати у швейцарського архітектора Маріо Ботта, що складає проєкти будівель у формі геометричних фігур, в яких простежується пропорція золотого розрізу.

Зрозуміло, канон золотого перетину не пройшов повз дизайнерських робіт. Приміром, графічний дизайнер Ян Чихольд практикував у свої роботах золотий перетин – сфера тексту оформлена ним в підручнику в точці золотого перетину.

Ми бачимо золоту пропорцію у видатних брендах. Приміром, логотип Apple має набір кіл з чисел Фібоначчі. Вони з'єднані та розрізані таким чином, що створюють візуально досконалий логотип, який має вид яблука.

Таким чином, ми з певністю можемо сказати що протягом тривалого часу багато митців та науковців використовували метод золотого перетину. Недарма Леонардо да Вінчі сказав, що матінка природа – мудрий та благородний викладач. Тож з цього зробимо висновок, що людина вбирає знання навколишнього світу і відтворює у своїх роботах золотий перетин.

Список використаних джерел:

1. Братусь І.В., Михалевич В.В. Історичні аспекти використання інтернет-технологій в арттерапії (Padlet) / І.В. Братусь, В.В. Михалевич // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – Вип. 134 (№ 7). – С. 170-171.
2. Михалевич В.В., Братусь І.В. Історичні передумови та перспективи розвитку геймдизайну в Україні / В.В. Михалевич, І.В. Братусь // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – Вип. 129 (№ 2). – С. 84-85.

Стрельцова С.В.

викладач;

Боклан С.В.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ГРА У МИСТЕЦТВІ

Гра – особливий вид діяльності, котрий притаманний людині протягом усього життя та проникає у всі сфери її існування. Це поняття багатовимірне і може розглядатися як міждисциплінарне. Вивченням феномену гри займаються різні науки, у тому числі культурологія. Сучасна увага до ігрової форми діяльності людини, у рамках мистецтва, пояснюється зростаючим розумінням ролі такої форми у житті. Накопичений великий матеріал, який показує значення гри для культури буття. Тому автор роботи акцентує увагу на прояв феномену гри у мистецтві.

Питання про відношення між мистецтвом та грою, розглядається ще в епоху античності, коли гра була предметом філософських роздумів. З XVIII століття починається її теоретичне осмислення. Вивчення гри, як одної із основ естетики та творчості, знайшло своє відображення в працях німецьких філософів таких, як Кант, Шопенгауер та Шиллер. І зараз знову набуває актуальності. Безсумнівно існує необхідність у вивченні специфіки мистецтва та гри, їх наукового обґрунтування, з'ясування значення гри в історії культур та сучасності. Це питання інтерпретується по різному в залежності від методологічних позицій та потребує вивчення [5, с. 261].

Розглядаючи феномен ігрової діяльності не можна не звернути уваги на певну спільність гри із психічними процесами, які відбуваються під час художньої творчості та художнього сприйняття. Гру та мистецтво, перш за все, зближує те, що обидва ці види діяльності здійснюються вільно, без примусу, спонукувані задоволенням та викликані самим процесом діяльності [5, с. 262].

У Франції учні Канта погодились із Спенсером, що між естетичним задоволенням та задоволенням, яке приносить гра, існує повна аналогія. Так само і в Німеччині школа Шопенгауера дивиться на мистецтво як на вищий рід гри, яка здатна втішити нас, на деякий час, від горя існування та підготувати до більш повного звільнення від нього, за допомогою моралі.

В художній творчості ігровий аспект розглядається як джерело естетичної насолоди. Духовні сили людини, необхідні для творчості, активізуються за допомогою гри. Модель творчості це гра, налаштування на неї, передбачення її дії. Митець отримує задоволення від процесу творчості, від реалізації творчого потенціалу та самоствердження особистості яке перетворюється в гру, поєднується із задоволенням від необмеженості уяви, відсутності утилітарної необхідності, від розкутості й одночасно організованості, яку надають вільно прийняті правила гри, у русі почуттів, вольових імпульсів та інтелекту, об'єднаних в єдиний духовний комплекс [5, с. 272-273].

Почуття та емоції від художнього твору викликаються своєрідною грою, правила якої задаються митцем. Під час споглядання на твори мистецтва ми бачимо образи, які можемо сприймати та перетворювати на уявні, при цьому отримуємо реальні переживання та задоволення. Ігрова діяльність – та основа, на яку спирається художня діяльність. Подібно до гри, мистецтво поєднує два світи: реальний та уявний. Мистецтво віддаляє від дійсності, але створенні уявою образи відображають не тільки сьогодення, а й майбутнє [4, с. 5-6].

Створення людиною у просторі та часі тієї картини світу, яка дає йому відчуття повноти життя є характерною ознакою для гри. Граюча людина виражає себе у вільній діяльності, яка називається творчістю. Під час гри засвоюються закони життя, підбираються усі можливі варіанти відношень із дійсністю та обирається найбільш прийнятна для себе стратегія поведінки в суспільстві. У творах мистецтва також створенні максимально наближені до реальності моделі життя, із зображенням, пізнаючи його, можна пограти. У всякому випадку, таку гру пропонує сам художник – кожен свою [1, с. 36].

Сприйняття мистецтва породжує більшу кількість інтерпретацій. Виникає культурологічна проблема: існування та тлумачення художнього твору залежить від налаштувань на гру та його рівню. Твори мистецтва для глядача є ігровим майданчиком («сценою»), він чекає відповіді, дати яку може лиш той, хто прийняв правила гри від зображення. Глядач повинен самостійно синтезувати різноманітні ракурси, які з'являються на полотні, оволодіти мовою мистецтва [3, с. 263].

Тобто, для того щоб отримати задоволення від гри у мистецтво, потрібно знати її правила. Чи існують вони? Безперечно, але у деяких випадках вони такі туманні, що визначити їх важко [1, с. 41].

Отже, наявність ігрового компоненту в художній творчості є основоположним. Гра – це естетичне явище. Ігрова діяльність, невимушено-вільна та творча. Ігровий початок, притаманний художньому процесу, відображається у творах мистецтва та пробуджується під час його споглядання та сприйняття. Він характеризує не тільки творчість та її результат, але й процес сприймання, яке являється діяльністю, котра передбачає ігрові моменти. Для того, щоб досягнути художній образ, необхідно вникнути у світ автора та погодитися на його умови гри.

Список використаних джерел:

1. Владимирская А.О. Искусство для простых смертных : практ. путеводитель по искусству живописи для норм. людей / Анна и Петр Владимирские. – Москва [и др.] : Дialeктика, 2006. – 351 с., [8] л. цв. ил. : ил., портр.; 23 см.; ISBN 5-8459-0902-3 (рус.)
2. Культурология и глобальные вызовы современности: к разработке гуманистической идеологии самосохранения человечества : [Текст] : Сборник научных статей, посвященный 80-летию Э.С. Маркаряна / Под общ. ред. А.В. Бондарева и Л.М. Мосоловой. – Санкт-Петербург : Изд-во СПбКО, 2010. – 152 с. ISBN 978-5-903983-26-1
3. Основы теории художественной культуры: Учебное пособие / Под ред. Л.М. Мосоловой. – СПб., 2001. – С. 88.
4. Столович Л.Н. Искусство и игра / Л.Н. Столович. – М. : Знание, 1987. – 63,[1] с.; 17 см. – (Новое в жизни, науке, технике. Эстетика; 6/1987).
5. Столович Л.Н. Культура и творчество масс. – Свердловск, 1976.
6. Столович Л.Н. Жизнь – творчество – человек: Функции художественной деятельности [Текст] / Л.Н. Столович. – М.: Политиздат, 1985.
7. Кирьякова А.В. Педагогическая аксиология и инновационные процессы в обучении [Текст]: Учеб. пособие для студентов пед. специальностей.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Друзь Ю.В.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Вринчану Н.О.

доктор медичних наук, завідувача лабораторією

фармакології протимікробних засобів,

ДУ «Інститут фармакології та токсикології НАМН України»

ВПЛИВ АЗИТРОМІЦИНУ НА РУХЛИВІСТЬ *P. AERUGINOSA*

Нозокоміальні інфекції є основною проблемою клінічної практики. Збудники, які найчастіше спричиняють внутрішньолікарняні інфекції, характеризуються резистентністю до антимікробних препаратів та включені до групи ESKAPE: *Enterococcus faecium*, *Staphylococcus aureus*, *Klebsiella pneumoniae*, *Acinetobacter baumannii*, *Pseudomonas aeruginosa* та *Enterobacter* [1]. Крім цього, за даними ВООЗ *P. aeruginosa* віднесено до списку бактерій з критично високим рівнем пріоритетності при створенні нових антимікробних засобів [2].

Pseudomonas aeruginosa обумовлює як гострі, так і хронічні запальні процеси, спричинені біоплівками. За даними Національного інституту здоров'я США, 65-80% усіх захворювань бактеріального генезу асоційовані з біоплівками [3]. Біоплівкові мікроорганізми характеризуються підвищеною стійкістю до антимікробних препаратів за рахунок обмеженої проникності матриксу, зниженої метаболічної активності клітин, активації генів стійкості тощо. Ці механізми забезпечують тривалу персистенцію мікробних угруповань в організмі людини, зумовлюючи хронічний перебіг запального процесу.

Неефективність сучасних антимікробних препаратів щодо біоплівок потребує розробки альтернативних стратегій лікування, оцінки антибіоплівкової дії антимікробних препаратів різних груп, оскільки спектр дії засобів щодо планктонних мікроорганізмів не завжди відповідає такому відносно біоплівок. Так, виявлена активність щодо біоплівок *P. aeruginosa* у представника макролідів – азитроміцину, спектр дії якого включає грампозитивні мікроорганізми. Встановлено, що азитроміцин у

субінгібуючих концентраціях пригнічує кворум-залежні процеси синьогнійної палички, зокрема порушує продукцію факторів вірулентності (адгезини, еластази, рамноліпіди тощо) та персистенції [4].

Мета роботи: дослідити вплив азитроміцину на твітчінг-міграцію *P. aeruginosa*.

Матеріали та методи. Активність азитроміцину досліджували відносно клінічного штаму *P. aeruginosa* 13, виділеного від хворого із гнійно-запальним процесом. Твітчінг-міграцію синьогнійної палички за дії азитроміцину визначали, використовуючи 1,0% LB агар, та оцінювали за зонами росту між агаром і чашкою Петрі [5]. Розчин азитроміцину в концентрації 0,5 МІК (100 мкг/мл) додавали до поживного середовища безпосередньо перед розливом чашок. Культуру інкубували протягом 16 год при 37 °С. Для візуалізації зони росту агар з поверхні чашки Петрі видаляли, культуру фіксували етанолом та фарбували генціанвіолетом. Обрахунок площі проводили за допомогою комп'ютерної програми SketchAndCalc.

Результати і висновки. Отримані дані свідчать, що у контролі площа зон росту культури між поживним середовищем та чашкою Петрі складала $(44,78 \pm 1,44)$ см². За дії азитроміцину ріст культури між поживним середовищем та чашкою Петрі не виявлено, що свідчить про повне пригнічення твітчінг-міграції *P. aeruginosa* 13. Отримані дані свідчать про ймовірний вплив азитроміцину на аутоіндуктори систем *Quorum Sensing* та регуляцію генів, що кодують пілі та фімбрії, які забезпечують не лише рухливість штамів, а й початковий етап формування біоплівки – адгезію. Механізм впливу азитроміцину на біоплівку потребує поглиблених молекулярних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Santajit, S., & Indrawattana, N. Mechanisms of Antimicrobial Resistance in ESKAPE Pathogens. // BioMed Research International, 2016, 1–8.
2. ВОЗ публикует список бактерий, для борьбы с которыми срочно требуется создание новых антибиотиков. URL: <http://www.who.int/ru/news-room/detail/27-02-2017-who-publishes-list-of-bacteria-for-which-new-antibiotics-are-urgently-needed>. – Назва з титул. екрану.
3. Moreau-Marquis, S., Stanton, B. A., & O'Toole, G. A. *Pseudomonas aeruginosa* biofilm formation in the cystic fibrosis airway // Pulmonary Pharmacology & Therapeutics, 2008, 21(4), 595–599.
4. Imperi, F., Leoni, L., & Visca, P. Antivirulence activity of azithromycin in *Pseudomonas aeruginosa* // Frontiers in Microbiology, 2014, 5.
5. Semmler, A. B. T., Whitchurch, C. B., & Mattick, J. S. A re-examination of twitching motility in *Pseudomonas aeruginosa* // Microbiology, 1999, 145(10), 2863–2873.

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Галушка В.Ю.

кандидат наук з державного управління,

старший викладач,

Національний університет оборони України

імені І. Черняхівського

РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ У ВІЙСЬКОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

Історія управління проєктами бере свій початок з виникненням людської цивілізації. Саме проєкти змінюють наш світ. Починаючи зі звичайного для нас повсякденного приготування сніданку й завершуючи глобальним науково-технічним прогресом, представники людства раз за разом проходять однієї й ті ж кроки: задумують, планують, упроваджують і контролюють.

Але теоретичне оформлення методологічних підвалин проєктної діяльності було зафіксовано тільки в 1917 році, коли надбанням наукової громадськості стали роботи Гантта, за допомогою діаграм якого можна було легко і зручно в графічній формі відобразити перебіг певних подій з деталізацією за датами й визначити їх тривалість.

Наступною важливою віхою був 1937 рік – американський учений Гулік здійснив першу розробку матричної структури організації для управління складними проєктами.

У середині 50-х років ХХ ст. теоретичні напрацювання з управління проєктами вперше зазнали серйозної перевірки на практиці завдяки сміливим експериментам по впровадженню новітніх наукових розробок у сферу управління надсекретним виробництвом військовими відомствами Сполучених Штатів Америки – Офісами спільних проєктів Військово-повітряних і Військово-морських сил США, а також Офісом спеціальних проєктів з озброєння.

В основу інструментарію управління військовими проєктами з озброєння було покладено сітьове планування, основними перевагами якого є формалізація алгоритму розрахунку, що враховує технологію

реалізації проєкту, і можливість виявити перелік робіт, що визначають тривалість проєкту.

Сітьове планування вперше довело свою ефективність при реалізації проєкту створення ракетної системи «Поларис», що об'єднав близько 3800 підрядників і складався з 60000 операцій. Керівництво проєктом виявилось настільки успішним, що його вдалося завершити на 2 роки раніше запланованого строку.

У 1959 р. комітетом Андерсона, більше відомим як NASA, був сформульований системний підхід до управління проєктом за стадіями його життєвого циклу, в якому особлива увага приділялася передпроєктному аналізу.

У практиці управління проєктами і тепер успішно використовуються метод критичного шляху (Critical Path Method – CPM) і метод аналізу й оцінки програм (Program Evaluation and Review Technique – PERT), розробка яких припадала саме на той час.

Обидва методи засновані на використанні сітьових діаграм, але метод критичного шляху оперував тільки однією тривалістю роботи, тоді як метод аналізу й оцінки програм ураховував чотири тривалості – оптимістичну, песимістичну, найбільш імовірну й середньозважену. Це обумовлено різними сферами застосування методів. Метод аналізу й оцінки програм був створений для виконання проєкту, навколишнє середовище якого характеризувалася високим ступенем невизначеності, тому доводилося оцінювати безліч різних варіантів завершення робіт. Ступінь невизначеності проєктного середовища, в якому вперше використано метод критичного шляху, був істотно меншим, виконавці могли досить точно оцінити тривалість робіт, ґрунтуючись на попередньому досвіді проведення подібних робіт у минулому.

З виходом у 1987 році в США колективної праці Інституту управління проєктами «Основи знань з проєктного менеджменту» (Project Management Body of Knowledge – PMBOK), управління проєктами остаточно сформувалося як міждисциплінарна сфера професійної діяльності. У цій книзі вперше систематизовано теоретичні напрацювання з управління проєктами й докладно висвітлено місце, роль, структуру методів і засобів проєктного менеджменту.

Сьогодні «Основи знань з проєктного менеджменту» у своїй черговій редакції являють собою найбільш повну збірку професійних знань у сфері управління проєктами, включаючи традиційні методи, що вже

позитивно зарекомендували себе, і нові, що мали лише обмежене застосування.

Період 90-х років ХХ ст. відзначений подальшою систематизацією досвіду й теоретичним узагальненням уже наявних знань. Усвідомлюються можливості застосування управління проектами в нетрадиційних сферах, таких як соціальні, економічні, великі міжнародні проекти, вивчаються можливості використання засобів і методів управління відповідно до вимог проведення структурних реформ. Розробляються й вводяться в дію національні й міжнародні програми сертифікації менеджерів проекту й одночасно розпочинаються процеси уніфікації та стандартизації в області управління проектами. Окрім цього, з 1990 р. інструментарій проектного менеджменту поповнюється імітаційним моделюванням, а з 1995 р. – філософією управління проектом.

Перша половина 90-х років також відзначилась найбільш глобальним науково-технічним проривом ХХ ст. – масштабним розгортанням всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет. Саме з її допомогою стало можливим здійснення управління транснаціональними проектами з однієї географічної точки світу в режимі on-line, що сприяло появі розподілених проектів.

Розвиток наукового апарату управління проектами в останні десятиліття відбувається дуже високими темпами. Сфера застосування знань проектного менеджменту щорічно опиняється у вирі настільки грандіозних подій, що кожні два-три роки історію управління проектами необхідно переписувати практично заново.

Український оборонний комплекс в умовах війни з Росією почав посилено працювати для виконання замовлень ЗСУ і вже реалізував низку важливих проектів, які значно зміцняють оборонні можливості країни.

До числа таких проектів у 2018 році увійшли ракетний комплекс «Вільха»; організація виробництва боєприпасів в Україні; закупівля танків «Оплот»; організація спеціального зв'язку для військових і поставки в армію сучасних броньованих машин [1].

Список використаних джерел:

1. Топ-5 військових проектів, які зміцняють українську армію у 2018 році.
URL: https://censor.net.ua/ua/news/3043403/top5_viyiskovyh_proektiv_yaki_zmitsnyat_ukrayinsku_armiyu_u_2018_rotsi_video

ГЕОЛОГІЧНІ НАУКИ

Коржнев М.М.

*доктор геолого-мінералогічних наук, професор,
лауреат державної премії України
в галузі науки і техніки;*

Кошарна С.К.

*кандидат геологічних наук, асистент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРИВОРІЗЬКОГО ЗАЛІЗОРУДНОГО БАСЕЙНА НА СТАДІЇ ПОСТ-МАЙНІНГУ

Серед переліку причин, які мають суттєве відображення на темпах зростання країни в умовах сталого розвитку особливе місце посідає критичне погіршення умов життєдіяльності населення, зумовлене проблемами навколишнього середовища на територіях пост-майнінгу (гірничодобувних регіонів і районів на завершальних стадіях їх розвитку), одним із найяскравіших представників яких є Криворізький залізорудний басейн.

Останніми роками Кривбас розглядається, як типова територія пост-майнінгу, в межах якої загальна площа природно-техногенної геосистеми у зоні відчуження становить 700 км² за сумарної площі гірничих відводів 350 км². В тій чи іншій мірі при гірничодобувній діяльності зміни відбуваються в усіх його складових: геологічному і водному середовищах, атмосферному повітрі і тд. Тобто, відбувається системне втручання, коли загрози, що виникають в одному середовищі реалізуються в іншому. Яскравим прикладом цього може бути взаємопов'язаний характер екологічних загроз, виникнення ризиків та збитків при їх реалізації [2]. І беручи до уваги специфіку територій (наприклад, атиповість ландшафту), ця кореляційна залежність є безумовним підґрунтям для розробки індивідуальних програм екологічної реабілітації пост-майнінгових територій та їх подальшого розвитку.

Доскональне опрацювання екологічних показників, що пов'язані з діяльністю підприємств мінерально-сировинного комплексу та

створенням прогнозу подальшого розвитку пост-майнінгових територій вимагає наявність розвинутої системи моніторингу. Зокрема, якщо мова йде про геологічне середовище, необхідне створення так званої постійно діючої прогнозної моделі Кривбасу, в основу якої мають бути покладені налагоджені системи моніторингу різних його складових (гідрогеологічної, інженерно-геологічної, сейсмічної, забруднення ґрунтів і поверхневих водойм, та інші) і яка оперативно буде попереджати про найбільш ймовірні ризики його катастрофічних змін. Така прогнозна модель має діяти в режимі реального часу і організована на основі географічної інформаційної системи (ГІС). При створенні й функціонуванні такої моделі фінансові ресурси будуть розподілятися більш раціонально на попередження і вирішення конкретних екологічних проблем, які можуть виникати у випадку реалізації розрахованих у такій моделі найбільших екологічних ризиків.

В регіональних аспектах мінерально-сировинна база (МСБ) країни має відповідати не лише загальнодержавним напрямам, а також забезпечувати збалансовану структуру і раціональність використання надр в межах окремих областей, районів. Важливим напрямком з точки зору раціонального використання надр, зокрема у Кривбасі, є комплексне освоєння родовищ, що може суттєво покращити техніко-економічні показники роботи гірничодобувних підприємств, в основному за рахунок збільшення об'єму виробництва та номенклатури товарної продукції.

Широкі перспективи у забезпеченні розвитку досліджуваного залізрудного регіону також мають:

- рециклінг сировини і переробка відходів, оскільки згідно останніх досліджень, дані види діяльності сприяють значній економії енергії та сировини [1];
- порошкова металургія, яка охоплює виробництво металевих порошків, а також виробів з них, або їхніх сумішей з неметалевими порошками, забезпечуючи таким чином безвідходне виробництво продукції [4].

На етапі інтенсивного використання і виснаження родовищ, на якому знаходиться Кривбас, важливим є і пристосування нормативно-правової бази діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу до нових умов. З одного боку зміни у цій базі мають забезпечувати вірну геолого-економічну оцінку родовищ з максимальним врахуванням технічних і технологічних факторів їх експлуатації і геолого-екологічних ризиків,

плануванням поточних екологічних витрат та передбаченням наслідків їх розробки і відповідних компенсаційних витрат. З іншого боку такі зміни мають бути спрямовані на накопичення фінансових ресурсів на ліквідацію родовищ і екологічну реабілітацію їх територій.

Ці ресурси реально можна зібрати тільки під час експлуатації родовища за рахунок прибутків від продажу сировини. Таким чином, акумульована сума коштів може бути дисконтована на увесь період розробки родовища і відповідати реальним майбутнім витратам на екологічну реабілітацію території із створенням комфортних умов для життя людини та існування флори і фауни. З цією метою на об'єктах необхідна геолого-економічна оцінка майбутнього екологічного збитку, накопиченого на етапах геологічного вивчення і експлуатації родовища.

Враховуючи усе вищезазначене, для території Криворізького залізорудного басейну, як типовому представнику пост-майнінгових територій, можуть бути наді наступні рекомендації щодо планування свого сталого розвитку:

1. Активно запроваджувати різноманітні екологічні програми від державного до місцевого рівня з чітким розподілом фінансування заходів, спрямованих на охорону та відновлення окремих складових геологічного середовища. Процеси децентралізації зі зростанням наповнення місцевих бюджетів цьому сприяють.

2. Скласти стратегію та чітку програму подальшого збалансованого розвитку, як пост-майнінгової території з врахуванням досвіду інших країн.

3. Розробити і на законодавчому рівні закріпити механізми реалізації програм сталого розвитку окремих пост-майнінгових територій України у залежності від їх індивідуальних економічних, екологічних та соціальних умов.

Список використаних джерел:

1. Minerals and Metals Fact Book – 2016, Natural Resources Canada.
2. Коржнев М.М., Малахов І.М. Техногенні форми рельєфу та оцінка екологічних ризиків і збитків гірничовидобувної діяльності у Криворізькому залізорудному басейні. *Вісник КНУ. Геологія*. 2012. № 58. С. 46-50.
3. Кошарна С.К. Геолого-економічна оцінка залізорудних родовищ Криворізького басейну на етапі інтенсивного використання і виснаження запасів. Автореф. дис. ... канд. геол. наук : 04.00.19. Київ, 2019.
4. Порошкова металургія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 27.01.2020).

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Василенко А.Ю.

*кандидат геологічних наук, державний експерт,
Міністерство освіти і науки України*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ ШВЕЙЦАРІЇ)

Однією з цілей існування Європейського дослідницького простору є поліпшення співпраці окремих європейських країн у науковій сфері. Задля поліпшення наукового співробітництва в межах Європейського дослідницького простору (далі – ЄДП) планується застосування політики відкритої науки, однак реалізація такої політики на міжнародному рівні неможлива без її реалізації на рівні національному. Аналіз існуючого досвіду може бути використаний Україною при формуванні та реалізації національної стратегії відкритої науки.

Формування державної політики відкритої науки в Швейцарії за останнє десятиліття відбувається достатньо інтенсивно. Одним з перших документів, які стосуються питання відкритої науки можна вважати Швейцарську національну стратегію «Наукова інформація: доступ, обробка та захист» [1]. У подальшому 2017 року була затверджена Національна стратегія вільного доступу [2], що окреслює засади просування відкритого доступу як загальної мети.

Проте проект засадничого документу, Швейцарської національної стратегії відкритої науки на 2021-2028 роки (далі – Стратегія), було презентовано лише в 2019 році. Стратегія додатково розширює Національну стратегію вільного доступу, яка продовжує залишатись чинною і покликана окреслити засади співпраці між ЗВО та науковими спільнотами. Передбачається, що така співпраця посилить основоположну роль відкритої науки в суспільстві, забезпечуючи долучення та довіру до науки.

Складністю запровадження політики відкритої науки в ЄДП є факт наявності у кожної країни свого бачення визначення терміну відкритої

науки. В Стратегії наводиться таке: відкрита наука – це спосіб проведення, поширення, розгортання, трансформації цифровими інструментами, мережами та засобами масової інформації наукових досліджень, освіти та інновацій. [3].

Також, з метою розуміння поточного стану справ, під час підготовки Стратегії було проведено SWOT-аналіз сучасного стану наукової сфери в Швейцарії в контексті формування та реалізації державної політики відкритої науки.

До сильних сторін (Strengths) було віднесено такі як світова репутація швейцарських передових досліджень і прагнення швейцарських ЗВО та їхніх наукових бібліотек надавати послуги своїм користувачам у питаннях стосовно відкритої науки. До слабких сторін (Weaknesses) – низький рівень використання репозитаріїв дослідницьких даних (понад 90% даних в репозитаріях належать лише 3% вчених), низький рівень прийняття принципів FAIR та забезпечення «видимості» і низький рівень співпраці е-інфраструктур. До можливостей (Opportunities) – готовність швейцарських ЗВО та державних органів сприяти співпраці та координації на національному та міжнародному рівнях та відносна стабільність, добробут та привабливість Швейцарії і, відповідно, її ЗВО. До загроз (Threats) – відсутність кваліфікованих фахівців для управління дослідницькими даними, низький рівень усвідомлення ролі відкритості в науковій діяльності для кар'єрного зростання окремих вчених та невідповідність репозитаріїв принципам FAIR (25% сховищ не відповідають вимогам).

Спираючись на результати наведеного аналізу, Стратегія визначає чотири загальних цілі та п'ять сфер діяльності на період 2021-2024 рр.

Чотири цілі Швейцарської стратегії: розвиток можливостей поширення та інтерпретації, урегулювання існуючої децентралізації та різноманітності, посилення діалогу між наукою та суспільством, прийняття відкритості та принципів FAIR.

П'ять сфер діяльності на період 2021-2024 рр.: відкритий доступ (включає комунікацію та підвищення обізнаності, створення спільних служб та цифрової інфраструктури), оцінка досліджень (включає в себе перегляд того, як оцінюються науковці та ВНЗ щодо їхніх досягнень, пов'язаних із дослідженнями), FAIR-дані та послуги (спрямована на розвиток потенціалу ЗВО з міждисциплінарною перспективою), науково-дослідні та інтеграційні проекти (спрямована на відкриті інновації, науку громадян та відкриті освітні ресурси, шляхом співпраці

між ЗВО та їх філіями та інтеграцією зовнішніх партнерів у проекти), цифрові інфраструктури даних про дослідження (спрямована на розробку сталого фінансування для існуючих та нових національних е-інфраструктур).

З огляду на вищевказане можна дійти висновку, що до 2019 року державна політика відкритої науки в Швейцарії скоординованою не була. Визначення основних засад такої політики є важливим кроком, проте її реалізація буде тривалою, що передбачено термінами виконання Швейцарської національної стратегії відкритої науки (2021-2028 роки).

Швейцарія може бути гарним прикладом для України, оскільки Швейцарія, як і Україна не є країною-членом Європейського Союзу, але прагне бути залученою до ЄДП.

Список використаних джерел:

1. Scientific information: Access, processing and safeguarding. National strategy. 2014. URL: https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Organisation/SUK-P/SUK_P-2/SUK_P-2_NationaleStrategie_20140403_EN.pdf
2. Stratégie Nationale sur Open Access. 2017. URL: https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Hochschulpolitik/Open_Access/Open_Access_strategy_final_f.pdf
3. Swiss National Open Science Strategy. 2019. URL: https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Organisation/SUK-P/SUK_P-2/OpenScience_Strategy_v2.5_clean.pdf

Мосора Л.С.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАЖУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Законодавство України визначає стажування як різновид навчання персоналу на робочому місці під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного

оволодіння спеціальністю, адаптації до об'єктів обслуговування та керування, набуття навичок швидкого орієнтування на робочому місці та інших прийомів роботи. Стажування на державній службі є актуальною формою отримання додаткових знань, оскільки абсолютна більшість службовців державної служби, здобуваючи свого часу освіти та професійну підготовку у вищих навчальних закладах, здебільшого не готувалися до вельми специфічної за змістом, характером виконуваних завдань та особливостями відповідальності трудової діяльності у державному управлінні.

Одним із видів підвищення кваліфікації державних службовців є стажування, однак з тих чи інших причин воно найменш використовується посадовими особами у процесі проходження державної служби. Серед основних причин слід виокремити вартість та тривалість процесу стажування. Стажування може проходити як в іншому органі державної влади, так і проходити закордонне стажування. Кожен із зазначених видів стажування має свої особливості організації та характеризується певними властивостями.

Першочергово зазначимо, що в ст. 48 Закону України «Про державну службу» підкреслено, що з метою підвищення рівня професійної компетентності державного службовця може проводитися його стажування з відривом від служби строком від одного до шести місяців на іншій посаді державної служби в іншому державному органі або за кордоном відповідно до законодавства. На строк стажування за державним службовцем зберігаються його посада та заробітна плата [1]. Фактично, це стосується тих осіб, що уже займають посади в органах державної влади, тобто уже є державними службовцями, але з метою підвищення рівня своєї професійної компетентності мають пройти стажування.

Раніше більше уваги приділялось питанню стажування осіб, що ще не займають посади в органах державної влади. У законі пишеться про те, що з метою ознайомлення з функціонуванням державної служби у державних органах стажування можуть проходити громадяни з числа молоді, фактично ті особи, що ще не перебувають на посадах державної служби. Таке стажування може бути до шести місяців, точна його тривалість визначається керівником державної служби. Однак на сьогодні, проходити стажування можуть і особи, що вже є державними службовцями.

Порядок стажування державних службовців регулюється Наказом Національного агентства України з питань державної служби «Про затвердження Порядку стажування державних службовців» (2016 р.), в якому визначено, що стажування державних службовців проводиться з відривом від служби; на строк стажування за державним службовцем зберігаються його посада та заробітна плата за основним місцем роботи [2]. Позитивними сторонами стажування державного службовця є можливість вивчити особливості організації роботи іншого органу державної влади, підвищення рівня професійної компетентності, отримання нового досвіду та знань.

Водночас, такий вид підвищення кваліфікації є досить затратним: по-перше, за основним місцем роботи державного службовця йому повинні відшкодувати витрати на проїзд до місця стажування і назад, добові за час перебування в дорозі та найм житла як мінімум за один місяць такого стажування; по-друге, оскільки державний службовець відсутній на постійному робочому місці, то на період його відсутності, ті повноваження, що покладались на нього мають бути розподілені між іншими державними службовцями з метою збереження якості виконання посадових обов'язків; для самого державного службовця зміна місця проживання (за умови, що стажування буде в іншому населеному пункті) як мінімум на один місяць є також важким процесом і потребує вирішення окремих питань та готовності державного службовця переїхати на період стажування в інший регіон. Крім того, сам процес стажування передбачає складання індивідуального плану роботи, виконання поставлених перед державним службовцем завдань та формування висновку про результати стажування. Не завжди висновок може містити позитивні результати. Це також може негативно вплинути на подальшу роботу державного службовця на постійному місці праці. Проблемаю є також те, що відсутня достатня інформація про особливості стажування, вибір органу влади, де можна пройти стажування. Якщо щодо питань навчання, самоосвіти та проходження різноманітних тренінгів і курсів є багато інформації, зокрема на сайті Національного агентства України з питань державної служби, то про стажування згадується тільки в контексті підвищення кваліфікації, а не як про окремий важливий процес формування професійної компетентності державних службовців.

Як зазначає О.М. Оргієць, стажування є менш затребуваним серед державних службовців ще й тому, що чітко не визначено перелік органів

державної влади, в яких може проводитися стажування; не прописано, чи потрібно проводити конкурсний відбір серед бажаючих пройти стажування; чи може службовець сам обрати собі місце стажування; які показники впливають на термін стажування тощо [3, с. 130].

Отже, робимо висновок, що фактично стажування є найменш популярним способом підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, що пов'язано з тими негативними чинниками, які ми згадували. Коли науковці пишуть про потребу та особливості підвищення кваліфікації державних службовців, то загалом звертають увагу на їх навчання. У порівнянні з іншими видами підвищення кваліфікації стажування потребує більших напрацювань зокрема щодо науково-методичної бази порядку проходження стажування державними службовцями, методики оцінки ефективності проведеного стажування службою управління персоналом державного органу, який направляв стажиста.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
2. Про затвердження Порядку стажування державних службовців : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 03.03.2016 р. № 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0439-16>
3. Оргієць О. М. Стажування в органах виконавчої влади як інструмент накопичення передового досвіду управлінської діяльності / О. М. Оргієць // Актуальні проблеми державного управління. – 2017. – № 1. – С. 127-135.

Пронь Л.М.

аспірантка,

*Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В області існують райони, де надзвичайно низький рівень прямих іноземних інвестицій, тому виникає потреба переглянути форми їх здійснення, щоб провести ряд заходів для активізації залучення прямих іноземних інвестицій у пріоритетні галузі та сектори економіки Івано-Франківської області.

Державне регулювання іноземних інвестицій згідно українського законодавства передбачає різні форми їх здійснення: 1) часткова участь у підприємствах, які створюються спільно з українськими фізичними та юридичними особами, або придбання частки діючих підприємств; 2) створення або придбання діючих підприємств; 3) придбання нерухомого та рухомого майна, яке не заборонене законами України; 4) придбання прав на використання землі та природних ресурсів на території України; 5) придбання інших майнових прав; 6) господарська (підприємницька) діяльність на основі угод про розподіл продукції [2]. Приділимо більшу увагу першим двом формам здійснення іноземних інвестицій.

«Прямі іноземні інвестиції (англ. Foreign Direct Investment) – це тип міжнародних інвестицій, зроблених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготермінової зацікавленості у підприємстві (підприємстві – реципієнті прямих інвестицій), яке є резидентом країни, іншої, ніж країна місцезнаходження прямого інвестора» [13, с. 7].

Метою Уряду України на наступні 5 років є залучення 50 мільярдів доларів прямих іноземних інвестицій в економіку України. Для цього Уряд представив Програму діяльності Кабінету Міністрів України на 2020-2024 рік [5]. В Івано-Франківській області за мету ставлять залучити якомога більше прямих іноземних інвестицій. Ця мета зазначена у Стратегії розвитку області на період з 2021 до 2027 року [7]. Цьому сприяють розроблені документи: Інвестиційний паспорт області,

Інвестиційний паспорт Калуського району, інвестиційні пропозиції та проекти районів Івано-Франківської області, Регіональна цільова Програма сприяння залученню інвестицій в економіку Івано-Франківської області на 2016-2020 роки [3; 4; 6].

На рівні області формується інвестиційна привабливість, яка є «суб'єктивною оцінкою інвестором інвестиційного клімату». Вона може бути різною в залежності від групи інвесторів. Саме на рівні окремих проектів, підприємств, галузей, областей, регіонів, фондових інструментів формується інвестиційна привабливість [10, с. 168].

«Brown field» проекти – проекти, коли компанія купує вже існуючі виробничі потужності або об'єкти нерухомості, які покинуті або економічно не завантажені». Реалізація таких проектів дозволяє створити нові робочі місця, покращити та розвинути існуючу інфраструктура [13, с. 6].

«Green field» проекти – нові проекти, коли створюється за кордоном новий об'єкт, виробничі приміщення будуються з нуля [13, с. 6].

«Green field investment» – це одна із форм прямих іноземних інвестицій, яка передбачає вкладення капіталу у створення нових активів, побудова нових об'єктів, будівництво на «зеленому полі», тобто на порожніх пасовищах; «brown field investment» – це одна із форм прямих іноземних інвестицій у придбання вже існуючих активів: повністю або частки, щоб мати змогу інвестору брати участь в управлінні [11, с. 173-174].

Для того щоб виконати стратегію регіонального розвитку Агенція регіонального розвитку (в Івано-Франківську чи в Івано-Франківській області) як суб'єкт реалізації державної регіональної політики, розробляє, аналізує та здійснює моніторинг виконання стратегії регіонального розвитку [1]. Управління інвестиційної політики Івано-Франківської міської ради координує інвестиційну діяльність в місті, надає методичну та організаційну допомогу при підготовці, реалізації грантових проектів, грантових програм [8].

Форми «green field» та «brown field» інвестицій, як підсумовує Стрельчук А., мають однаково позитивний вплив на економічне зростання регіонів України [11; 14].

Залучення прямих іноземних інвестицій в рамках світової глобалізації для економіки Івано-Франківської області відіграє важливу роль. Україна продовжує запроваджувати дієві механізми регулювання інвестиційної політики, вносячи зміни в законодавчі акти, налагоджуючи співпрацю і надаючи кваліфіковані консультації щодо залучення прямих

іноземних інвестицій в Україну, та надаючи супровід іноземним інвесторам при реалізації інвестиційних проектів на території України.

Шаров О. виділив три моделі державного регулювання іноземних інвестицій: 1) принцип «відкритого вікна», який передбачає спрощені правила контролю; 2) моніторинг руху іноземних інвестицій, що передбачає спрощення правил та відстеження руху капіталу; 3) цільове залучення іноземних інвестицій, при якому створюються привабливі умови для іноземних інвесторів, ставляться конкретні досяжні економічні цілі [11, с. 179; 12]. Ці три моделі важливі при залученні прямих іноземних інвестицій в економіку Івано-Франківської області. Вибір залежить від стратегії розвитку [11].

«Інвестиційний потенціал – максимальний обсяг ресурсів, які інвестор може спрямувати на інвестиційні цілі; він означає інвестиційну місткість території», – зазначає Федорчак О. [10, с. 168].

Згідно визначення поняття «інвестиційний потенціал» Івано-Франківська область володіє величезним потенціалом для залучення прямих іноземних інвестицій. Це можна підтвердити, розрахувавши чинники, які формують його: 1) вигідне географічне розташування; 2) значні природні ресурси; 3) потенційно висока місткість внутрішнього ринку; 4) низька вартість робочої сили; 5) високі інноваційні можливості тощо [9, с. 85].

Для встановлення економічної стабільності, ефективнішому розвитку фінансового ринку України, збільшенню ефективності державних інститутів необхідно збільшувати обсяги залучення прямих іноземних інвестицій. Потрібно збільшувати макроекономічні показники Івано-Франківської області: розвивати інфраструктуру області, забезпечувати охорону здоров'я громадянам, розвивати малий та середній бізнес, створювати нові робочі місця, створювати виробництва закінченого циклу, розвивати ринок товарів і послуг, працювати над надійністю банківської системи України. Це все потрібно, щоб бути конкурентоспроможними. Потрібно розвивати ресурсно-сировинний, природно-географічний, виробничий, людський, фінансовий, інноваційний, інституціональний, споживчий, інфраструктурний, промисловий, природний, науковий потенціали Івано-Франківської області та України загалом. Інвестиційна привабливість Івано-Франківської області залежить від обсягу державного боргу України, рівня інфляції, стану банківської системи та фондового ринку [9, с. 93].

«Brown field» та «green field» проекти – це форми реалізації прямих іноземних інвестицій. Завдяки підготовці і представленню потенційним інвесторам цих проектів збільшиться інвестиційна привабливість Івано-Франківської області.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII // Відомості Верховної Ради. № 13, ст. 90. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 15.03.2020).
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» // Відомості Верховної Ради України. № 19, ст. 80. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.03.2020).
3. Інвестиційний паспорт. Івано-Франківська область. Платформа для співпраці. URL: http://www.if.gov.ua/files/uploads/IF_ukr_2020.pdf (дата звернення: 15.03.2020).
4. Інвестиційний паспорт Калуського району. 2019. URL: http://kalushrda.gov.ua/images/news/Files/%D0%86%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%83_2019.PDF (дата звернення: 15.03.2020).
5. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Постанова Верховної Ради України від 04.10.2019 р. № 188-IX. URL: <https://program.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2020).
6. Регіональна цільова Програма сприяння залученню інвестицій в економіку Івано-Франківської області на 2016-2020 роки. URL: [http://www.if.gov.ua/files/uploads/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0_1\).pdf](http://www.if.gov.ua/files/uploads/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0_1).pdf) (дата звернення: 15.03.2020).
7. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки. Проект. Івано-Франківськ. 2020. URL: <https://orada.if.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE-%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).
8. Управління інвестиційної політики Івано-Франківської міської ради. Веб-сайт. URL: <http://invest-if.com/uk/> (дата звернення: 15.03.2020).
9. Федорчак О. Інвестиційні ризики та інвестиційний потенціал України: державно-управлінський аспект. *Державне управління та місцеве*

самоврядування. 2017. Вип. 2(33). С. 84-93. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILE=&_S21STR=dums_2017_2_13 (дата звернення: 15.03.2020).

10. Федорчак О. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2 (46/47). Ч. 1. С. 162-171.

11. Федорчак О. Сучасні форми іноземних інвестицій як об'єкти державного регулювання. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4(49). Ч. 1. С. 171-182.

12. Шаров О.М. Питання стратегії залучення прямих іноземних інвестицій у контексті дотримання інтересів економічної безпеки держави / О. М. Шаров // Стратегічні пріоритети [Текст]. – 2015. – № 1(34). – С. 41–50.

13. Як залучати прямі іноземні інвестиції. Практичний посібник для українських міст та районів. ПРООН, 2012. 128 с. URL: https://regionet.org.ua/files/02_How_to_attract_FDI_-_UA.pdf (дата звернення: 15.03.2020).

14. Strelchuk A. The effect of FDI entry-mode on economic growth: Ukraine / A. Strelchuk // A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of MA in Economics Analysis [Text] / School of Economics. – К. : [s. n.], 2012. – 43 p.

Самсонова Я.І.

аспірантка,

Комунальний заклад вищої освіти

«Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради»

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Виклики ХХІ століття вимагають від державного управління відповідати новим вимогам, одна з яких – враховувати реалії інформаційного суспільства. У сучасному світі є нагальна потреба у створенні системи освіти, яка б сприяла самореалізації особистості та її адаптації до життя, умов якого постійно змінюються. Удосконалення інформаційної системи є найважливішим фактором підвищення

ефективності процесу управління у наш час. Різні галузі державного управління функціонують в умовах високої динамічності соціальних процесів, тому сучасні інформаційно-комунікаційні технології мають стати невід'ємним інструментом управлінської діяльності на всіх рівнях.

Постановка проблеми державного управління у сфері інформаційного забезпечення позашкільної освітньої діяльності є актуальною для вирішення низки проблем щодо вдосконалення порядку фінансування позашкільної освіти, матеріально-технічного та кадрового забезпечення, нормативно-правового та науково-методичного супроводу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання державного регулювання у сфері освіти України стали предметом наукового дослідження порівняно недавно. За останні роки різним аспектам цієї проблеми приділено чимало уваги в роботах В. Андрищенка, В. Журавського, М. Згуровського, С. Калашникової, В. Кременя, Т. Лукіної, В. Майбороди, С. Майбороди, Н. Протасової та ін. Однак проблема інформаційного забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності як механізму державного управління у вищезгаданих дослідженнях не розглядалася.

Метою роботи є визначення сучасного стану інформаційного забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності як механізму державного управління.

Розкриємо визначення базових термінів, які необхідні для того, щоб дати визначення поняття «інформаційне забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності».

Система позашкільної освіти – освітня підсистема, що включає державні, комунальні, приватні заклади позашкільної освіти; інші заклади освіти як центри позашкільної освіти; гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої; клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти, установи; фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти; відповідні органи управління позашкільною освітою і науково-методичні установи; інші суб'єкти освітньої діяльності, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти [2].

Термін «інформація» розглядається як сукупність різних повідомлень, відомостей, статистичних даних щодо соціальних, економічних, демографічних та інших взаємовідносин у суспільстві. Такі зведені дані, будучи зібраними, систематизованими і перетвореними в придатну для використання форму, мають важливе значення для державного управління позашкільною освітньою діяльністю. Державне управління позашкільною освітньою діяльністю базується на інформаційних потоках (зібраних вихідних та оброблених кінцевих даних), які є підґрунтям для прийняття управлінських рішень у цій сфері [1, с. 226].

Інформація про позашкільну освітню діяльність – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі щодо наявності, обсягів, порядку та умов отримання позашкільної освіти. Базуючись на термінологічних визначеннях, поданих в енциклопедії державного управління [1, с. 227], автор пропонує розуміти інформаційне забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності як сукупність технологій, методів, способів збирання, обробки інформації, пов'язаної з позашкільною освітою. Іншими словами, інформаційне забезпечення є видом забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності, спрямованою на збір, обробку, своєчасне та якісне надання інформації, необхідної для її ефективного функціонування.

Отже, інформаційне забезпечення є механізмом державного управління позашкільною освітньою діяльністю, який складається з певних послідовних процесів, технологій, практичних заходів, за допомогою яких органи державної влади цілеспрямовано впливають на систему надання позашкільної освіти.

Інформаційне забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності необхідно віднести до пріоритетних напрямів підвищення ефективності державного управління позашкільною освітою та постійно удосконалювати.

До інструментів інформаційного забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності можна віднести такі види комунікації: усна (конференції, пресконференції, семінари, дискусії, круглі столи, тренінги, особисті зустрічі); письмова (пресрелізи, брошури, буклети, опубліковані статті); ЗМІ (теле- та радіопрограми, відеофільми, інформаційні відеоролики, соціальна реклама); знакування (розроблення і затвердження офіційної символіки – логотипу, емблеми, слогана,

сувенірна продукція); сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології (Інтернет, відеоконференції тощо).

Система інформаційного забезпечення позашкільною освітньою діяльністю є взаємозалежною та відповідним чином сформованою сукупністю організаційних, організаційно-правових, інформаційних, методичних, програмно-технологічних елементів, що забезпечує не обхідну якість прийнятих управлінських рішень у вказаній сфері за рахунок належних збору, підготовки та раціонального використання інформаційних потоків, доведення їх до керівників, суб'єктів, що надають та отримують послуги позашкільної освіти, зацікавлених сторін, громадськості. Інформаційне забезпечення позашкільної освітньої діяльності є складною системою, оскільки вона здійснює взаємозв'язок державних і недержавних суб'єктів, що надають послуги позашкільної освіти, відповідні органи державної влади та місцевого самоврядування, громадськість. Інформаційне забезпечення повинно сприяти прийняттю управлінських рішень, пов'язаних із наданням послуг позашкільної освіти у спосіб гнучкий, швидкий у реагуванні на індивідуальні потреби, запити отримувачів таких послуг. Інформаційне забезпечення детермінує в значній мірі виконання таких важливих завдань державного управління позашкільною освітньою діяльністю, як: моніторинг за якістю таких послуг, ефективністю їх надання, цільовим використанням виділених бюджетних коштів; контроль за дотриманням і виконанням суб'єктами, що надають послуги позашкільної освіти визначених державних стандартів, ліцензійних умов; аналіз факторів, що впливають на надання послуг позашкільної освіти, прогнозування обсягів, категорій населення для їх надання; розроблення та ухвалення відповідних нормативно-правових актів (законодавчих та підзаконних), оперативних управлінських рішень; аналіз обґрунтованості та юридичної правомірності прийнятих рішень.

До ключових проблем, які мають місце в процесі інформаційного забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності, відносяться:

- відсутність єдиного електронного реєстру закладів, установ, інших організацій державної, комунальної та громадської форм власності, які є суб'єктами надання послуг позашкільної освіти;
- отримувачі послуг позашкільної освіти не достатньо обізнані щодо переліку та обсягів таких послуг;

- відсутність єдиної бази даних осіб, що отримують послуги позашкільної освіти, що унеможлиблює взаємодію між позашкільними освітніми закладами;

- переважна більшість позашкільних освітніх закладів і установ, які працюють у сільських регіонах, не мають достатнього фінансування та мотивації надання якісних послуг позашкільної освіти.

В умовах сьогодення все більшої актуальності набуває така складова інформаційного забезпечення функціонування системи позашкільної освітньої діяльності, як розроблення, впровадження та практичного використання в даній сфері сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій (далі – ІКТ). У цьому контексті важливо на державному рівні забезпечити створення, розвиток і захист національних та місцевих автоматизованих систем інформування про послуги позашкільної освіти (далі – АСІ), відповідних інформаційно-телекомунікаційних мереж та інфраструктури, інтегрування їх в єдиний інформаційний простір, забезпечити сумісність і взаємодію таких систем, а також інформаційну безпеку суб'єктів, що надають та отримують послуги позашкільної освіти. А відтак, нагальним є питання запровадження на базі сучасних інформаційних технологій автоматизованої інформаційної системи послуг позашкільної освіти (далі – АІСППО), в якій можна буде здійснювати сукупність зорганізованих процесів, пов'язаних з автоматизованим збиранням, зберіганням, обробкою, оновленням, пошуком, відображенням та виданням інформації, необхідної для ефективного функціонування системи надання послуг позашкільної освіти. Базовими складовими АІСППО є інформаційні ресурси, персонал, організаційно-технічні засоби, технології, методи, процедури та інструменти обробки інформації, а також носії інформації. Визначення змісту АІСППО та здійснення управління нею слід віднести до відання галузевого міністерства (Міністерства освіти і науки України) та його територіальних підрозділів департаментів, управлінь, які за функціональними обов'язками забезпечують організацію надання послуг позашкільної освіти.

Отже, першочерговим постає завдання розроблення та реалізації державної інформаційної політики в сфері надання послуг позашкільної освіти. Розробка інформаційних систем управління виходить з того, що державне управління постає як стабільна система з чіткими функціями і обов'язками державних службовців, підвищення ефективності роботи

яких пов'язане з вдосконаленням різноманітних взаємозв'язків між органами державного управління, громадянами тощо.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Т. 2 : Методологія державного управління / Наук. ред. колегія: Ю. П. Сурмін, П. І. Надолішній та ін. К. : НАДУ, 2011. 692 с.
2. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14/ed20150101#n13>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Гураль О.І.

викладач,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПЕРШЕ УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА»

На сучасному етапі державного будівництва в Україні теоретичного і практичного розв'язання потребують ті ж проблеми, що і століття тому: відродження національної свідомості українців та суспільно-політичної активності широких верств населення, розвиток вітчизняної культури, утвердження духовності, розширення сфери використання української мови і впровадження її в усі галузі життя, врешті економічна ініціатива і активна громадянська позиція всіх верств населення у нових напрямках. У вирішенні багатьох з цих питань київська «Просвіта» на поч. ХХ ст. виступала ідейним натхненником, практично займалася реалізацією своїх програмних завдань й нагромадила певний досвід, який суспільство повинно використовувати в нових історичних умовах. Особливої уваги заслуговує культурно-просвітницька діяльність товариства протягом 1906–1910 рр. на території м. Києва і Київської губернії. Зазначимо, що лише на цей регіон «Просвіта», згідно свого статусу, затвердженого царською адміністрацією, могла поширювати свою діяльність, хоча і самі «просвітяни» прагнули, щоб товариство було всеукраїнським, і фактично київське товариство мало безперечний авторитет і вплив на теренах, заселених українцями і визнавалося провідним з боку інших однойменних товариств, що діяли на території Російської імперії.

Розглядаючи історію становлення та діяльності київської «Просвіти», необхідно зазначити, що перше українське товариство «Просвіта» було засноване ще в 1868 р. у Львові, на території тогочасної Австро-Угорської імперії на противагу антиукраїнським течіям у суспільному та культурному житті: асиміляційній, підтримуваній владою австрійського імператора, з одного боку, русофільській з другого, полонізації – з третього. Галицькі громадські діячі поставили перед собою мету

довести, що українці – народ з давніми і багатими культурними традиціями, який ментально відрізняється як від поляків, так і від росіян [1]. Саме львівське товариство «Просвіта» дало поштовх до діяльності подібних інституцій по всій території України, на той час розділеної між двох імперій, стало для них орієнтиром, порадиником, моральною і матеріальною опорою.

Однією з перших і найбільш діяльних на Наддніпрянській Україні була київська «Просвіта» (заснована 26 травня 1906 р.). Товариству вдалося залучити до різноманітної просвітницької праці великий гурт національно свідомої інтелігенції не лише Києва, а й інших населених пунктів. Засновниками товариства були Б.Д. Грінченко, М.М. Грінченко, Г.О. Коваленко, В.І. Козловський, Ф.С. Красицький, М.В. Лисенко, Ф.П. Матушевський, М.І. Павловський, М.С. Синицький, М.М. Старицька.

25 червня 1906 р. на загальних зборах до керівного органу – Ради товариства було обрано: Б.Д. Грінченка (головою), В.Ф. Дурдуківського (скарбником), С.О. Єфремова, Л.П. Косач (Лесю Українку) (товариш голови), О.П. Косач (Олену Пчілку), М.П. Левицького, В.М. Степанківського, С.М. Шемета (тимчасово секретарем). Вже з переліку ушлюблених імен фундаторів товариства та членів її Ради видно, який потужний інтелектуальний потенціал української еліти згуртувала навколо себе київська «Просвіта». З 23 серпня секретарем товариства став А.І. Яковлів, з 30 листопада того ж року – Д.І. Дорошенко. У квітні 1907 р. обрано новий склад Ради товариства: Б. Д. Грінченко (голова), Д.І. Дорошенко (секретар; від 10 квітня ці обов'язки виконував В.М. Страшкевич, від 8 червня – М.С. Синицький, від 7 жовтня – В.Ф. Дурдуківський), Д.Ф. Дурдуківський (скарбник; після 8 червня його обов'язки виконував В.М. Цимбал), Л.П. Косач, О.П. Косач, В.Д. Орловський (товариш голови товариства), М.С. Синицький, В.М. Страшкевич [2, с. 54].

У статуті київської «Просвіти» зафіксовано, що Рада товариства складається з 8 членів, яких обирають Загальні Збори товариства строком на 2 роки. Рада порядкує всіма справами товариства і є його заступником (тобто повноважним представником чи репрезентантом) скрізь і завжди. Мета товариства – допомагати розвитку української культури і навчання українців Києва і губернії їх рідній мові. Для реалізації зазначеного товариство мало на меті випуск книг, газет і журналів рідною мовою а також було заплановано відкриття бібліотек, читалень, книгарень, музеїв і ін. Для проведення бесід та лекцій з

населенням передбачалося споряджати виїзди членів товариства. Окремо було наголошено на необхідності створення українських шкіл та благодійних закладів [3, с. 1].

Стосовно бюджету товариства в статуті було зазначено, що фінансування має йти з таких джерел: внесків та пожертв членів, прибутків установ «Просвіти», доходів з концертної діяльності. Питання фінансування вирішували загальні збори або ж Рада товариства, якщо їй надавали такі повноваження загальні збори членів. Членами товариства могли бути повнолітні особи чоловічої та жіночої статі, які приймалися до його лав рішенням зборів на підставі загальних правил [3, с. 4].

В свою чергу члени товариства поділялися на: почесних, дійсних і співробітників, тобто найманих працівників за певну платню [3, с. 5]. При товаристві спершу діяли 4 комісії: видавнича, бібліотечна, артистична, шкільно-лекційна.

Через свою активну діяльність «Просвіта» привернула пильну увагу царської адміністрації та Охоронного відділення Департаменту поліції і в 1910 р. під цілком надуманими і формальними приводами її діяльність було заборонено на підставі постанови Київського губернського правління припинено функціонування «Просвіти». Не випадково імперська адміністрація саме у виданнях «Просвіти» вбачала загрозу існуванню панівного режиму і визнала їх підставою для скасування товариства у квітні того ж року.

Товариство відновило свою діяльність лише 4 квітня 1917 р. і діяло фактично по 27 лютого 1920 р., після чого його діяльність припинилася на довгі роки.

Отже, можемо зробити висновок про те, що київська «Просвіта» в період 1906-1910 рр. уособлювала високі морально-етичні якості кращих представників національної інтелігенції. Послідовно виступаючи на захист всієї української культури, товариство водночас протидіяло проявам націоналізму, шовінізму, відступництва від високих ідеалів безкорисливого служіння своїй Батьківщині. Члени товариства вирізнялися принциповістю в справі захисту рідної мови, українського друкованого слова, національного шкільництва тощо і водночас винятковою порядністю як у фінансових питаннях, так і в міжособових відносинах. Завдяки постійній корекції виборних керівних ланок і визначальному принципу верховенства вільної думки більшості учасників загальних зборів «Просвіти» усувалась можливість диктатури з боку якоїсь однієї групи чи окремої особи при визначенні певних засад

діяльності даного товариства. Незважаючи на незаперечні здобутки товариства, реалізація її потенціалу виявилася недостатньою, багато намірів «просвітян» залишилися нездійсненими – як внаслідок перепон з боку владних кіл тодішньої Російської імперії, так і відсутності достатньої кількості коштів і браку сил.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнське товариство «Просвіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prosvitanews.org.ua/istor.html>
2. Копиленко Н. Київська «Просвіта» (1906–1910) / Н. Копиленко // Дивослово. – 1994. – № 1. – С. 54-57.
3. Статут товариства «Просвіта» у Києві, заснованого в пам'ять Тараса Шевченка. – К.: Друкарня товариства Н. А. Гирича, 1906. – 14 с.

Журкін Є.І.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПАРТІЙНОСТІ В УКРАЇНІ

У політичній системі сучасної України головними пріоритетами є утвердження принципів демократії, політичного плюралізму, забезпечення прав і свобод громадян, формування громадянського суспільства, поділ політичної влади на виконавчу, законодавчу та судову, формування систем місцевого самоврядування. Одним із головний напрямів політичної трансформації українського суспільства є перехід до багатопартійності. Політичні партії стають важливим елементом нового суспільно-політичного життя, необхідним інститутом, без якого неможливе існування представницької демократії в країні [6, с. 445-449].

Серед ключових методів формування багатопартійної системи є поява партій, яка стала результатом громадянської ініціатив. В одних випадках спочатку виникали політичні об'єднання громадян, які в подальшому слугували фундаментом для оформлення партій. Іншим прикладом може

служувати утворення партій завдяки об'єднанням неополітичного характеру. Третім варіантом був процес утворення політичних партій на базі дезінтеграційних процесів у КПРС. Першою легалізованою українською партією була Українська Республіканська партія.

Станом на кінець 1991 року на території України діяло 11 партій, але в переважній більшості вони діяли не зареєстровано. У 1991 році юридично оформленими було 7 політичних партій, а саме: Українська Республіканська партія, Українська селянська демократична партія, Партія зелених України, Демократична партія України, Ліберальна партія України, Українська Християнська демократична, Соціалістична партія України [1, с. 26].

Першою партією, яка провела свій з'їзд, вважається Український християнсько-демократичний фронт, не зважаючи на те, що інші дослідники виділяють першою Українську національну партію або ж партію зелених, які прагнули утворити власні політичні сили восени 1989 року. Установчий з'їзд Українського християнсько-демократичного фронту відбувся 13 січня 1989 року. Також в цей період розпочалося формування нормативно-правового поля, законодавчої бази, яка відкрила можливості для утворення альтернативним комуністичній партії політичним організаціям. На лютневому пленумі ЦККПРС 1990 року із Конституції СРСР (1977 р.) було вилучено статтю 6 про керівну і спрямовуючу роль комуністичної партії, саме тому навесні 1990 року почалася реєстрація політичних утворень, які декларували себе в якості партій, на регіональному рівні [7, с. 640].

Витоки формування багатопартійної системи закладені ще восени 1988 року, коли вже діяв цілий ряд самодіяльних об'єднань, які висували ідею створення організації на зразок прибалтійських народних фронтів. Сили, які здатні очолити Демократичний фронт виявилися в Спілці письменників України, де й було висунуто восени 1988 року ідею створення «Народного руху України за перебудову» [2, с. 5].

Початком формування багатопартійної системи в Україні є діяльність Народного Руху України за перебудову, але у цьому складному процесі паралельно починається становлення нових політичних сил, які відіграють важливу роль. В ході виборів до Верховної Ради 1990 року проголошенням намірів створити Демократичну партію України, перетворенням УГС на УРП у Компартії України почався процес формування «Демократичної платформи». Її перша конференція відбулася в березні 1990 року. У червні 1990 року було прийняти рішення йти на

28 з'їзд КПРС з рядом вимог, а саме: відмова від монополії однієї ідеології в партії, від комунізму як мети КПРС, право на створення фракцій. В разі неприйняття головних положень – створення нової партії, що і було здійснено. В загальних принципах Демократичної партії України була поставлена чітка мета – досягти державну незалежність України та побудувати в ній демократичне та гуманне суспільство [3, с. 5].

Початком наступного етапу формування багатопартійної системи на території України стало прийняття закону «Про об'єднання громадян» 16 червня 1992 року № 2460-ХІІ, адже було розпочато формування правового поля діяльності партій. В цей же рік зареєстровано ще 6 політичних партій. 18 листопада 1993 року був прийнятий перший виборчий закон «Про вибори народних депутатів» № 3623-ХІІ. Дослідники характеризують його, як той, що має антипартійний характер, адже ускладнив участь партій у виборчому процесі, передбачивши, зокрема, досить громіздку процедуру номінації кандидатів, закріплену у статті 23 [9, с. 18].

Таким чином, поява перших елементів багатопартійності в Україні на рубежі 80-90-их років минулого століття була зумовлена передусім соціально-економічними та політичними умовами, які склалися в Україні.

Серед українських політичних партій є різноманітні ідеологічні спрямування, а саме: партії лівого спрямування, правоцентристські політичні партії та «центристські». Даний ідеологічний розподіл є характерним для політичної складової будь-якої цивілізованої держави. Характерною рисою цієї структури в Україні є переважання «лівої» частини спектру політичних сил над «правою» і як результат – значний «зсув» вліво політичного «центру». Основою «лівого» блоку виступають комуністи, які по своїй суті є псевдолівими. Другою рисою є те, що «ліві» відіграють у суспільстві роль консерваторів. Функція каталізатора реформ в Україні належить «правим» [10, с. 126].

В історіографії немає чіткої позиції щодо поділу політичних партій кінця 1980-их – початку 1990-их рр. за ідеологічною основою. Чітким підходом до розгалуження політичних сил на нашу думку є ідеологічні напрямки, запропоновані В. Пічею та Б. Стебличем:

1. Соціал-демократичний – куди відносять КПУ, СПУ, Інтернаціональний рух Донбасу, Союз комуністів України, Фронт трудящих України, «Трудова Україна», Всеукраїнська комуністична партія більшовиків.

2. Центристсько-прагматичний – ПДВУ, ЛПУ, СДПУ, НПУ, ППУ, УНДП, УПШП, СелПУ, УПССС, ПЕВК, КДПУ, ПНПУ, ГКУ, ТКУ, ПСЕ, Об'єднання «Нова Україна», Всеукраїнське об'єднання «Громада».

3. Націонал-демократичний – ДемПУ, ЛДПУ, ПЗУ, УРП, УСДП, УХДП, НРУ, КНДС, ВНРУ, ХДПУ

4. Націонал-радикальний – Всеукраїнське об'єднання «ДСУ», Всесвітня українська націонал-радикальна партія, КУН, ОУН, СНПУ, УКРП, УНКП, УНС, УНА [5, с. 20-49].

Проаналізувавши розгалужену джерельну базу, історіографію, ми дійшли висновку, що найбільш чітким підходом до розподілу політичних сил в Україні наприкінці 20 століття є такий, як:

1. Національно-демократичний напрям – політичне відгалуження, в основі якого лежить поєднання націоналізму з демократичними засадами, демократія є основою життя та найбільшою цінністю. Ліберальні підходи є домінуючими у націонал-демократії. Прикладом політичних сил націонал-демократичного спрямування в Україні наприкінці 1980-их – на початку 1990-их є такі як: Народний рух України за перебудову, УРП, КНДС, ДемПУ, УСДП, УНП, УХДП.

2. Правий або націонал-радикальний напрям – основою та найбільшою цінністю є нація, форми та методи боротьби для досягнення власної мети – здобуття незалежності, де нація матиме змогу розвиватися – можуть бути різноманітними. Такими політичними силами в Україні були: КУН, УНКП, ДСУ, СНПУ, ОУН.

3. Лівий та соціал-демократичний напрям – виступають за соціальну рівність, проти превалювання однієї соціальної групи над іншими. Різницею між соціал-демократією та лівицею полягає в тому, що ліві виступають категорично за соціалізм, а соціал-демократи, які виникли на базі лівих угруповань, не заперечують капіталізм для соціальної справедливості. Яскравими представниками цих напрямів в Україні є СПУ, КПУ, СелПУ, ПСПУ, Демократична платформа, СДПУ та ОСДПУ.

Отже, становлення багатопартійності в Україні відбувалось в складних умовах боротьби із тоталітарними традиціями і політичними силами, що їх відстоювали. У спеціально прийнятій резолюції установчого з'їзду НРУ «Про майбутні вибори в республіці» зазначалося, що у відповідності із прийнятим законом «право на місце в органах влади України має лише той, хто присягає на вірність ідеалам застою» [8, с. 3]. З проголошенням незалежності України представники від демократичних сил отримали

змогу впливати на розвиток соціально-економічного та політичного життя в країні. Як характеризував Т. Кузьо багатопартійну систему в Україні: «Багатопартійна система в Україні зараз перебуває у стані, який можна назвати водночас і реорганізацією, і кризою» [4, с. 63]. Багатопартійна система в Україні стала рушійною силою, одним із факторів, який сприяв демонтажу радянської системи влади.

Список використаних джерел:

1. Абетка української політики: Довідник. – К.: Смолоскип, 1997.
2. Гарань О.В. Від створення руху до багатопартійності. – К.: Видавництво «Знання», 1992. – С. 5.
3. Ідейні засади Демократичної партії України. – Київ, 1990. – С. 5.
4. Кузьо Т. Багатопартійна система в Україні: проблеми і конфлікти // Політологічні читання. – 1993. – № 1. – С. 63.
5. Піча В.М., Стеблич Б.А. Політичні партії у політичній системі суспільства. Навчальний посібник. – Л., 1994. – С. 20-49.
6. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В.І. Танцюри – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – С. 445-449.
7. Постанова Президії Верховної Ради Української РСР «Про порядок реєстрації громадських об'єднань» // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1990. – № 49. – Ст. 640.
8. Резолюція Установчого з'їзду НРУ «Про майбутні вибори в республіці» // Літературна Україна. – 1989. – 12 жовтня.
9. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-их – початок 2012 рр.) Енциклопедичний довідник / за ред. М. Кармазіної. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. – С. 18.
10. Шведа Ю.Р. Формування багатопартійної системи в Україні: дис. к.п.н. 23.00.02; ЛДУ імені Івана Франка – Львів, 1996. – С. 126.

Кримінський В.В.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ У «ВОЄННІЙ ДОКТРИНІ» МИХАЙЛА КОЛОДЗІНСЬКОГО

У праці Михайла Колодзінського «Українська воєнна доктрина» у третьому розділі чітко артикульовано роль і місце в українських визвольних змаганнях українців Північної та Південної Америки. Автор доктрини відводив їм особливу роль у цих подіях і, попри їхню географічну віддаленість, не нехтував їхнім потенціалом у справі визвольної боротьби.

Починаючи безпосередній аналіз місця і ролі еміграції, слід звернути увагу на загальний контекст створення доктрини. Текст був написаний у 1936-38 рр., коли гостро відчувався майбутній світовий конфлікт, головним питанням того часу була конфігурація союзних коаліцій та ступінь готовності кожного [4, с. 172]. Для Михайла Колодзінського було очевидно, що майбутня війна не оминула б українських територій, ба більше, він, як і ОУН, до якої належав, чекали на цей новий конфлікт, як на черговий «шанс історії», що вже переживали в 1917-1920 рр. Тепер їхнім завданням було краще підготуватися та максимально використати цю ситуацію [7, с. 54]. Така логіка подій не виглядає унікально українською в період міжвоєн'я. Роблячи загальний огляд тогочасного політико-ідеологічного становища в Європі загалом та у Східній Європі зокрема, можна констатувати, що до схожого сценарію готувалися, як бездержавні праві рухи, наприклад, Усташі в Хорватії, та державні, як «Легіонери» в Румунії. Безумовно, що виключенням не служать й праві організації Польщі, Угорщини, та навіть стратегії великих гравців, як то Великої Британії, Франції, Німеччини та навіть Радянського Союзу. Отож, коли весь світ перебував у передчутті катастрофи, що насувалася, кожен був в пошуках чіткого плану, який, як інструкція, до виконання був би точним дороговказом до поставленої мети [5, с. 67].

Питання цілей у цей час також мало особливо важливий вимір, адже з наближенням війни мета ставала амбітнішою. Великі цілі для своєї

діяльності ставив і Михайло Колодзінський, що висував ідею створення українського імперського утворення, як головного вислідку визвольної боротьби [4, с. 73]. Роблячи аналіз генези такої ідеї, слід зазначити, що головною тезою того часу було вимагати великого, а головною проблемою – відповідь на питання пошуку місця України на політичній мапі світу [6, с. 400]. Таким чином, головна думка автора полягала у тому, аби запропонувати не просто воєнну доктрину чи план боротьби, але й окреслити кінцеві політичні цілі в географічній площині. Колодзінський дійшов висновку, що майбутня українська держава можлива лише у вигляді імперського великого політичного утворення. На підтвердження такої логіки він наголошував, що великий простір між Чорним морем та Далеким Сходом вимагає контролюваності у тій чи іншій мірі, такий контроль може бути здійснено в силу географічних, соціальних, політичних, економічних особливостей виключно імперським формуванням [3, с. 314-315]. Для постання майбутньої імперії, вважав автор доктрини, повинні бути залучені всі українські сили: від місцевого населення до української еміграції. Особлива роль відводилася українцям, що проживали в Північній Америці, зокрема в США та Канаді, що було продиктовано політичним та економічним становищем цих країн.

Основою для таких міркувань Колодзінського був історичний досвід, зокрема подій XIX століття в Італії, а саме історії з Джузеппе Гарібальді, який прибув з-за меж Італії на Апеннінський півострів, зібравши за кордоном загін, котрий допоміг італійцям об'єднатись в одну державу. Для підсилення ефекту важливості сили еміграції під час повстання він розглядав приклад польської еміграції, яка під час подій 1917-1920-тих років повернулася на територію Польщі і вступила до лав польського війська [1, с. 152].

Колодзінський в своїх поглядах щодо місії еміграції є доволі рішучим, пишучи: «Боротьба за визволення в нинішніх часах є дуже складна. До цієї боротьби треба втягнути всіх, що мають кровні зв'язки з українським народом, що відчують в душі атавістичний гімн належати до української нації без огляду на це, чи живуть вони тепер на українських землях, чи в міліонових містах Чикаго і Нового Йорку, чи в пралісах Парани і Аргентини» [1, с. 141].

Автор тексту не позбавлений відчуття реальності та бачить реальні проблеми денационалізації української громади. Виходячи із такої небезпеки, він пропонує чіткі кроки для вирішення проблеми. Попри цю

зідеалізованість, автор зазначає на доволі конкретних кроках, які слід зробити ОУН на «північному» материку, він пише: «Праця української еміграції в Канаді зводилася: 1) Зорганізувати в рядах ОУН всіх українців, які живуть на американському континенті, щоби оберігти їх від денационалізації, задержати для української нації; 2) Приготувати еміграцію політично і військово для боротьби за визволення України; 3) Підпомагати український націоналістичний рух в нинішній боротьбі морально і матеріально» [1, с. 142-143].

Переходячи до конкретного аналізу пропонованих автором способів використання української еміграції у майбутньому, слід зауважити, що Колодзінський все ж головну роль відводив військовій та політичній складові.

Щодо військового аспекту, він зазначає: «Нам треба використати Америку там, де її можна буде використати з найбільшим вислідом для нас. Це станеться тоді, коли українська молодь в Америці буде вступати громадно в ряди активної, американської армії, а передовсім до морської та повітряної фльоти...Такі старшини може будуть мусіли перебрати на себе організування української фльоти і летунства вже в найближчій будучності» [1, с. 154].

Пишучи про США та Канаду, автор зауважує про військову й політичну близькість цих країн із Великою Британією, враховуючи таку близькість, він вважає за доцільне використати й саму Британію. Його план полягає в тому, що велика кількість українців у США та Канаді повинні надавати на власні уряди для того, аби ті в свою чергу чинили тиск на Британію з вимогою допомоги українському національному рухові у його боротьбі. Сама ОУН як єдиний представник політичної і військової влади даного руху, повинна також, за задумом автора, виходити на контакт з урядом Великобританії і добиватися технічної допомоги та політичної підтримки, що в результаті повинно заставити уряд Британії все ж надати допомогу українському національному рухові [1, с. 154].

Підводячи підсумок, слід зауважити, що для Михайла Колодзінського роль української еміграції є однією із важливих складових у справі визвольної боротьби.

Його думки для нас сьогодні виглядають фантастичними, але в умовах часу, в котрому жив автор, такі думки були притаманні були не лише йому одному. Очевидно, що ціла плеяда так званого «молодого» крила ОУН, хоча би частково розділяла його погляди [2, с. 253].

Список використаних джерел:

1. Архів ОУН у Києві, ф. 1 (Провід ОУН), оп. 2, спр. 466, арк. 1-196.
2. Зайцев О. Воєнна доктрина Михайла Колодзінського / Олександр Зайцев // Україна модерна. – 2014. – № 20. – С. 245–256.
3. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм 1920–1930-х років: Нариси інтелектуальної історії / Олександр Зайцев. – Київ: Критика, 2013. – 483 с.
4. Лісіна С.О. Військовий теоретик ОУН – Михайло Колодзінський. // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Держава та армія» / відп. ред. Л.Є. Дещинський. – № 693. – 2011. – С. 170–175.
5. Сміт Ентоні Д. Культурні основи націй. Ієрархія, заповіт і республіка / Ентоні Д. Сміт. – К.: Темпора, 2009. – 387 с.
6. Посівнич М. Полковник Михайло Колодзінський: воєнний теоретик і практик ОУН / Микола Посівнич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.. – 2012. – № 22. – С. 400.
7. Hroch M. Social Precondition of National Revival in Europe. A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups among the Smaller European Nations / M. Hroch. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1985. – P. 213.

Назарук М.В.

аспірант,

*Національний університет водного господарства
та природокористування*

РОЗВИТОК ЗАЛІЗНИЦЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В ПЕРІОД ЇХ ПЕРЕБУВАННЯ У ВЛАСНОСТІ ПРИВАТНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Умовно можна вважати, що залізниці на території Волинської губернії перебували у власності приватних акціонерних товариств з 1871 р., коли було відкрито першу залізничну лінію на території Волинської губернії [1, с. 153], до 1895 р., коли Південно-Західні, до яких в той час відносилася переважна більшість залізниць на території Волинської губернії, стали державними [2, с. 99].

Кінець 60-х – 70-і рр. XIX ст. вважаються економічним піднесенням Російської імперії. Цьому посприяло проведення в державі ряду реформ, а також новий підхід уряду до організації будівництва залізниць в

Російській імперії, який базувався на залученні приватного капіталу. Період кінця 60-х – 70-і рр. XIX ст. увійшов у історію російських залізниць як «концесійна гарячка» [3, с. 95]. Таким чином у Російській імперії розпочався «бум» у будівництві залізниць. І це відобразилося на залізничній мережі Волинської губернії. За десятиліття з 1871-го по 1880 р. на території Волинської губернії було збудовано 549 км залізниць. Це досить великий показник у порівнянні з іншими десятиліттями.

Із розгалуженням залізничної мережі значно збільшився вантажообіг. Разом із цим створювалося багато нових робочих місць на залізницях. Причому в 70-х рр. XIX ст. хлібні вантажі становили до 40% всіх вантажів, які перевозилися залізницями на території Російської імперії [3, с. 120].

Кількісні показники вантажообігу за допомогою залізничного транспорту в Російській імперії в 60-70 рр. XIX ст. зображено на рис. 1.

Першою залізницею на території Волинської губернії стала лінія Гречани – Тернопіль, збудована у 1871 р. [1, с. 153]. В межах губернії вона мала лише дві залізничні станції (Війтівці та Волочиськ) і була одноколісною [4].

Станція Волочиськ знаходилася поблизу кордону між Російською імперією та Австро-Угорщиною. Її особливість полягала у тому, що вона не мала наскрізного руху [5]. Пасажири, що прямували через станцію Волочиськ, мали пройти митний контроль та пересісти в інший потяг [5]. Працівникам станції доводилося переносити або пересипати вантажі у зв'язку із відсутністю наскрізного руху [5].

15 серпня 1873 р. була відкрита залізнична лінія Київ – Брест із відгалуженням до Радзивилова, основна функція якої – перевезення вантажів [2, с. 95-96]. Тоді ж була збудована залізнична гілка Брест – Граєво, яка підходила до кордону з Пруссією [2, с. 95-96]. Таким чином було з'єднано залізницею порти Одеси із портами Пруссії [1, с. 280].

Чисельність населення в таких населених пунктах Волині, через які проходила залізниця (Здолбунів, Ківерці, Ковель та ін.), почала різко зростати [6, с. 94].

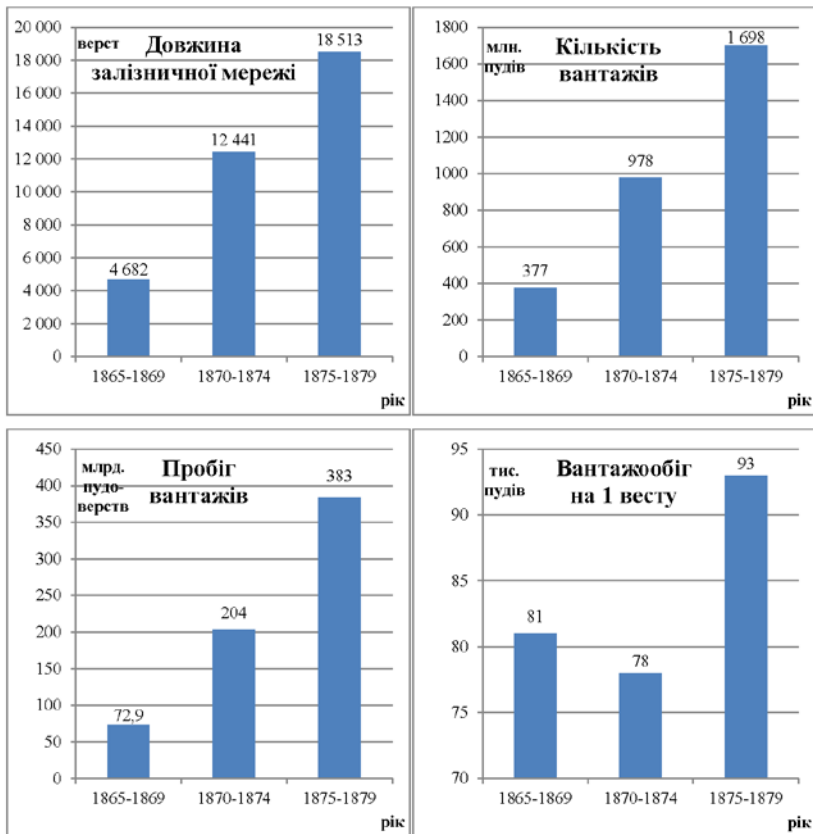

Рис. 1. Залізничний товарний рух в Російській імперії в 60-70 рр. XIX ст. [3, с. 122]

Яскравим прикладом населеного пункту, який значно «виріс» внаслідок будівництва залізниць було місто Здолбунів, населення якого виросло з 2771 осіб у 1887 р. до 11006 осіб у 1913 р. [6, с. 94]. І.В. Сьомочкін зазначає: «У 1893 р. залізничники зібрали 15 тис. крб. на будівництво церкви, решту коштів (7,5 тис. крб.) виділило управління залізниці. За проектом архітектора Куликівського та інженера Лебединського храм було через кілька років зведено, а посвячено 18 квітня 1896 р. в ім'я Св. Великомучениці Катерини» [2, с. 96]. У 1898 р. тут був збудований цементний завод, збут продукції якого відбувався у всі губернії України та південної Росії [2, с. 96]. Таким чином

Здолбунів став промисловим містом. Залізниця мала значний вплив на розвиток промисловості та суспільного життя Здолбунова.

Більша частина залізничної гілки Київ – Брест була двохколісною [4]. Одноколійними були лише ділянки Ковель – Брест та Дубно – Радзивилів [4]. Це ще раз говорить про те, що дана залізнична гілка від самого її будівництва мала важливе значення, насичений рух потягів та великий вантажообіг. Станція Радзивилів знаходилася поблизу кордону між Російською імперією та Австро-Угорщиною.

Згодом Товариство Надвісянських залізниць отримало концесію на будівництво залізничної гілки Демблін – Ковель, яка відкрита у 1877 р. [1, с. 284]. Таким чином були поєднані українські залізниці із польськими, а станція Ковель стала залізничним вузлом [1, с. 284].

У 1878 р. було засноване товариство Південно-Західних залізниць внаслідок об'єднання Одеської, Києво-Брестської та Брестсько-Граєвської залізниць, яке очолював «залізничний король» І. Бліох [2, с. 98].

В кінці XIX ст. було збудовано Степанську вузькоколіяку [7, с. 54-62], яка мала відгалуження до Цуманя, Загорині та Рафалівця [8, с. 366]. В Степані був великий деревообробний комбінат, збут продукції якого відбувався у великі міста, наприклад Варшава, Лодзь, Київ та Одеса [8, с. 369].

У 1885 р. була збудована залізнична гілка Рівне – Лунінець, яка відносилася до Поліських залізниць. Вона мала стратегічне значення, тому що була частиною оборонної лінії [1, с. 282]. Таким чином станція Рівне стала залізничним вузлом.

У 1890 цар Олександр III, перебуваючи в Луцьку, здивувався, що там відсутня залізниця та наказав це виправити негайно [2, с. 98]. Таким чином у 1890 р. на гілці Київ – Брест було відкрито залізничне сполучення від Ківерців до Луцька [2, с. 98].

Таким чином залучення приватного капіталу для будівництва важливих залізничних гілок у період «концесійної гарячки» було важливим фактором для піднесення економіки Російської імперії. Однак під час перебування залізниць у власності приватних акціонерних товариств були різні випадки, коли залізничні «ділки» наживалися «економлячи» на будівництві залізниць [3, с. 109].

На період кінця 60-х – 70-і рр. XIX ст. припадає «бум» у будівництві залізниць на території Російської імперії. В період перебування залізниць на території Волинської губернії у власності приватних акціонерних товариств (1871-1895 рр.) велося активне будівництво залізниць, що дало поштовх для стрімкого розвитку багатьох населених

пунктів Волинської губернії. Основним фактором для розміщення нових залізниць в даний період був економічний. Іншим важливим фактором був стратегічний.

Список використаних джерел:

1. Кірка Г. М., Пшінько О. М., Агієнко І. В. Залізничі України. Історичний нарис. Дніпропетровськ : Арт- Прес, 2001. 328 с.
2. Львівська залізниця. Історія і сучасність / Гранкін П. Е., Лазечко П. В., Сьомочкін І. В., Шрамко Г. І. Львів : Центр Європи, 1996. 175 с.
3. Соловьева А. М. Железнодорожный транспорт России во второй половине XIX в. М. : Наука, 1975. 309 с.
4. Карта Юго-Западных железных дорог.1899 год. *Karty.by* : веб-сайт. URL: http://www.karty.by/wp-content/uploads/2011/10/railway_jugo_zapad_1899.jpg (дата звернення: 12.03.2020).
5. Залізнична станція Волочиск. Історія та розвиток. *Volochisk.info* : веб-сайт. URL: http://www.volochisk.info/pro_misto/zaliznucya.php (дата звернення: 12.03.2020).
6. Прищеп О. П. Міста Волині у другій пол. XIX – на початку XX ст. Рівне : ПП ДМ, 2010. 287 с.
7. Перша колія: до 150-річчя Львівської залізниці / Томін Ю. С., Романишин Ю. О., Коритко Р. Ф., Паращак І. М. Львів : ЗУКЦ. С. 54-62.
8. Андреев П. Н. Иллюстрированный путеводитель по Юго-Западным казенным железным дорогам. К. : Тип. С. В. Кульженко, Ново-Елисавет., № 4 с. д. 1898. 594 с.

Сухарь І.А.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

НАЙСПРИЯТЛИВІШИЙ ВІК УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ

Шлюбний вік офіційно встановлений церквою складав 12 років для дівчаток, і 14 для хлопчиків. Але вік міг коливатися в залежності від соціальної верстви чи регіону в якому проживали люди.

У кожній країні існували різні бачення, щодо сприятливого віку для укладання шлюбу. Наприклад, у Греції ідеальним віком для створення

сім'ї вважалося 18 років, як для чоловіка так і для жінки. Проте, ще античний поет Евріпід стверджував: «Великое зло связывать двух людей одного возраста, ибо мужчина сохраняет свою силу значительно дольше, а расцвет женской юности проходит быстрее». З цього твердження можна зробити припущення, що в чоловіка було більше часу для самореалізації ніж у жінки [1, с. 164]. Але Греція була також не винятком, щодо ранніх шлюбів. Траплялися випадки, коли наречена була настільки юна, що в день весілля їй доводилось спалювати свої іграшки. Цей весільний обряд описує Е. Вардиман у книзі «Женщина в древнем мире» [2, с. 78] Автор стверджував, що на Сході, порівнюючи із Заходом ніякого мінімального або рекомендованого середнього віку для створення сім'ї не існувало. Жителі східних країн тільки вважали, що дівчину потрібно віддавати заміж якомога раніше.

Особливо специфічним було уявлення про шлюб у каролінгський період. Моногамний шлюб не був тоді загальноприйнятий. Протиставлення подружніх відносин, що реалізуються в рамках церковного союзу і поза ними, ще не стало звичайним. До цього часу в Франції існували дві матримоніальні (шлюбні) традиції пізньоантична та давньогерманська. Жодна з них не виключала одночасного існування двох-трьох видів подружніх союзів. Вони відрізнялися за своєю престижністю, але жоден із них не мав нічого спільного з моногамним християнським шлюбом.

На формування шлюбної моделі у Франції за часів правління Каролінгів активно впливала церква. Вона була противником ранніх шлюбних відносин. У XI-XIII ст. дівчат видавали заміж у 12-13 років, і до XV ст. середній шлюбний вік у цій країні збільшився всього лише до 15 років. Але на нашу думку, однією із важливих ознак, яка дозволяла жінці вступати в шлюб, була здатність до народження дітей. Також церква була проти шлюбів між родичами або між людьми, що перебувають у кровній спорідненості, тобто між хрещеними. У результаті дотримання цих правил, знайти дружину монарху було не так вже й легко; це складне становище, до речі, було однією з причин одруження французького короля Генріха I в 1051 році на Анні Ярославні з далекого Києва [2, с. 76].

Також варто пригадати, що вік шлюбу залежав не лише від регіону, а й від економічного становища родин. Очевидно, що неофіційні шлюби в середовищі знаті могли передувати офіційним. Відповідно шлюбний вік і початок дітородного періоду ще більш знижувалися. Досліджуючи та

аналізуючи шлюбний вік у багатих та бідних колах можна зробити висновок, що він помітно відрізнявся.

У праці російської дослідниці Т.Б. Рябової «Женщина в истории Западноевропейского Средневековья», можна простежити, що за традицією у середовищі знаті заручали дітей і навіть немовлят. Загалом хоча такі ранні шлюби були заборонені, але церква під тиском знаті іноді їх допускала. На це були свої політичні та економічні причини. Очевидно, що з династіями сильніших держав правителі слабших мали на меті піднести себе на їх рівень, знайти союзників та отримати надійну підтримку. А сильніші через шлюби намагалися себе забезпечити від агресивності сусідів та певною мірою контролювати події, а також впливати на їх політику.

Жінки з вищих верств суспільства виходили заміж у більш ранньому віці, ніж з нижчих. Різниця у віці між подружжям у них була більшою. Жінки, що були змушені мігрувати в пошуках роботи, як правило, вступали в шлюб пізніше і з близькими за віком партнерами. У повторних шлюбах, які становили в середньому близько однієї п'ятої шлюбів в країнах Європи того часу, чітко проявляється гендерна диференціація: вдівці укладали такі шлюби набагато частіше і з більш коротким інтервалом, ніж вдови. Це частково пояснюється, із одного боку, небажанням багатьох вдів знову втрачати здобуту свободу, а з іншого – непривабливістю бідних вдів, особливо немолодих, як шлюбних партнерок.

Щодо найбільш бідних верств, то укладення шлюбу відкладали на більш пізній час (25-27 років), коли жінка могла сама заробити на придане, що було не таким вже рідкісним явищем. Про шлюби з великою різницею згадує К. Клапиш-Зубер. Вона зазначає, що для знаті, і для городян, була значна вікова різниця в шлюбі подружжя. Вона відображена в популярній темі фавлю – старий чоловік і юна дружина. Дівчатка виявлялися повністю під владою чоловіка, проте згодом, коли чоловік старів, жінка, особливо в міському і селянському середовищі, ставала все більш самостійною і впливовою. Для періоду раннього середньовіччя характерний стійкий дефіцит наречених на «шлюбному ринку» [1, с. 156].

Однією із глобальних проблем була висока смертність жінок через тяжку працю й часті пологи. Бувало, що дівчинка ставала вдовою і виходила заміж вдруге ще до настання шлюбного віку. Відомий випадок, коли спадкоємиця була видана заміж у чотирирічному віці за знатного пана, коли той два роки по тому помер, її негайно видали заміж за

іншого. Коли ж помер інший, у віці одинадцяти років вона вийшла заміж втретє. Збереглися свідчення про те, як в кінці XIII століття англійський лорд був одружений у восьмирічному віці і ще до настання чотирнадцятиліття став батьком. Однак, все ж дитячі шлюби були скоріше винятком, ніж правилом.

Шлюб – це зв’язок на все життя, що дає людям три блага: вірність, нащадків, і таїнство». Але проаналізувавши шлюбні традиції країн Західної Європи, можна зробити висновок, що шлюбний вік у кожній країні був різний. Також створення сім’ї залежало від політичних та економічних чинників. Розпочинаючи від соціальної верстви, матеріального становища у сім’ї, виховання майбутньої дружини, сімейних традицій і закінчуючи регіоном, у якому проживали люди. Сім’я вважалась чи не єдиною повноцінною сферою повноважень жінки, яка повинна була дбати про добробут своїх рідних та слідкувати за благополуччям родини.

Список використаних джерел:

1. Вердиман Е. Женщина в древнем мире / Пер. с нем. М. С. Харитонов. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1990. 334 с.
2. Рябова Т. Б. Женщина в истории западноевропейского средневековья. Иваново, 1999. 143 с.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Антошко М.О.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
Національна музична академія України
імені П.І. Чайковського*

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛЬНО-МУЗИЧНОЇ МОВИ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

Питання театрального мистецтва підіймали В. Виноградова, В. Малявін, С. Фіцджеральд, Хоу Цзянь та інші. Культура Китаю завжди цікавила багатьох дослідників, серед яких виокремлюються такі представники китайського мистецтва як Чжень Чжен-до, Ху Мань, Ван Чао-вень. Отже, ми бачимо, що питання театрального мистецтва Китаю є ще досі недостатньо висвітленим і потребує подальшого вивчення.

Метою роботи є вивчення проблеми театального життя Китаю, зокрема історичні моменти його творення, які є цікавими для подальшого вивчення.

Як зазначає науковець Хоу Цзянь, історія театального життя Китаю уходить в давнину. Поняття театр – «сюй ге» відноситься до XII століття. Однак, у наукових дослідженнях існують версії появи театру раніше, в період «Весни та Осені» (772–481 р. до н.е.), коли з'явилися артисти, які вміли співати, танцювати та копіювати дії інших людей, так звані «артисти з народу». Цих артистів запрошували до імператорських дворів. Поєднання різних театрів в Китаї стали початком утворення «китайської народної опери». Значним театральним жанром пекінської опери був «цзінцзюй». Китайська народна опера синтезувала оперний спів та балет, драматичний театр та циркові номери, пантоміму та мелодекламацію, спів та гру на народних інструментах. Завдяки китайському співаку, виконувачу жіночих ролей – амплуа «дань» Мей Ланьфану, який очолив Пекінську оперу та згодом представив театральні вистави в Японії у 1919 році, вона здобула визнання поза межами Китаю. Він зіграв у спектаклях «Сп'яніння Ян Гуй-фея», «Ба-ван розлучається з Юй-цзи», «Прогулянка по саду перерваний сон», «Меч всесвіту», «Застава Хуннігуань» та інші. Відомими виконавцями

Пекінської опери були: Чен Чанген, Юй Саньшен, Чжан Еркуй, Тань Сінпей, Ян Сяолоу та інші [3, с. 5].

Історики виокремлюють етапи становлення системи мистецтв: Ранній (IV–VI століття), період розквіту (VII–XIII століття), та пізній період (XIV – середина XIX століття). Проникнення китайської культури на Захід висвітлюють роботи таких науковців, як: М. Гранет, В. Малявіна, Сюй Вейхун, С. Фіджеральд, М. Кравцова, які зазначають, що народний театр здійснював вплив на новий драматичний китайський театр. Китайська опера мала свою особливість, адже її природа було відмінною європейських вистав. Вистави її поділялись на: містерії – карнавали (актори переодягались в різні звірині костюми з масками), містерії – інсценування, ціллю який було передавання життя священників (переважно було побудовані на діалозі та включали хорову частину) та придворні театральні постановки [3, с. 13]. Становлення театального життя Китаю приходить на епоху династії Хань. Одними з першими театрів стали «Гоу-Дан» та «Чхан-Хуей». Епоха Шести династій також проводила театральні вистави. Свій розвиток театральна культура набуває в епоху Тан, коли з'являються такі види вистав, як: пісенно-танцювальні, пісенно-ігрові, сценки діалогічного характеру, вистави, які поєднували танок, музичний супровід та сценічну гру, ляльковий театр тощо. Популярністю користувались театралізовані діалоги, які висміювали представників влади. Ці театралізовані сценки мали імпровізаційний характер. Саме в цей період (епоху Тан), форма театралізованих дійств набуває більш цілісних форм та видів амплуа. Наприклад, виходять на перший план арії – «дацзюй», які побудовані були з 3-х частин: головна чи перша частина, сценічне дійство театральних епізодів – друга частина та танцювальна частина – третя. Драматичні сюжети на переважно історичну тематику домінували в епоху Юань. Саме в цей період з'явилися «цацзюй» – північна та «наньсюй» – південна драми. На характер «цацзюй» здійснила вплив культура Індії та Персії. Відмінно від північної драми, південна мала менш статичний характер, вокальні партії могли виконувати всі артисти театальної трупи, відмінно від північної, де головні партії виконувались тільки головними героями. По формі та структурі ці драми також мали відмінності: північна мала пролог і чотири акти, а форма південної підлягала змінам. Але, поряд цих відмінних рис, театральні вистави епохи Юань мали досить зрілу форму, насичену музично-танцювальними номерами та театралізованими сценами. Південна драма не протрималась довго, її відродження відбулось лише в XV–XVI столітті. Деякі деталі південної драми знайшли відображення в

північний. Зміст сюжетної лінії поділяється на твори побутового характеру, історичних та релігійних тем тощо. По формі драма мала перший акт – де було представлено взаємодію персонажів. Другий акт – розвиток дії та знайомство з новими дійовими особами. Третій акт – загострення конфлікту та четвертий – вирішення проблеми. Драма епохи Юань яскраво відображала поєднання співу, танцю, музичного супроводу та сценічних дій. Саме ця драма стала початком для появи Іянської та Кушанської народної опери XVII століття, а згодом й Пекінського народного театру «Кінгтяо» (XIX століття) [3, с. 15].

Як стверджує Хоу Дзянь, існував традиційний (чи оперний) театр, який з'явився у V столітті до н.е. завдяки комічним сценкам бродячих акторів та співаків. Згодом, у XIX столітті цей традиційний театр мав чітку систему акторської гри, певні амплуа та синтез пластики, вокалу, костюмів, гриму та музичного супроводу. Відмінно від традиційного існував драматичний театр, який з'явився в XIX–XX столітті. Згодом, театральна діяльність надала поштовх появі драматичних шкіл, які з'явились у Шанхаї та Пекіні. Всі досягнення в області пластики, музики та співів перейшли до «нового мовного театру». Серед відомих китайських драматургів цього театру були: Цао Юй «Ураган» та «Схід сонця», Го Можо «Цюй Юань», Хун Шень «Смерть відомого актора». Завдяки розвитку театального мистецтва, появляються драматичні трупи: Пекінський народний театр, Китайський молодіжний театр, Шанхайський народний театр, Ляонінський народний театр, Гуандунський драматичний театр. Відомими творами, які ставились на театральних сценах цих театрів, були: «Провулок Гала», «Цюй Юань», «Дух епохи Весни та Осені», «Кун Фаньсень». Важливо сказати, що для китайського театру важливим елементом є синтез музики, співу, танцю, акробатичних дій, військових вправ тощо. Важливу роль зіграв інструментальний склад: 2-струнна китайська скрипка – «хуцзінь», щипкові «юєцінь» – з роду лютні, китайські балалайки «сиху», ударні – гонги, тарілки, барабани тощо. Слід сказати, що завдяки розвитку китайського традиційного театру, з'явились теми для сюжетів в живопису, де яскраво відображені акторські вистави з масками та гримом [3, с. 18-19].

Отже, театральне мистецтво Китаю відрізняється культурною своєрідністю. Виникають перші паростки музично-театального мистецтва. XII і XIII століття ознаменовані зародженням китайської опери. Китайський театр був в повному розумінні народним. Музична сторона класичного театру відрізняється нерозривною єдністю звуку, слова і танцю. Коло образів, настроїв, прийомів акторської гри

характеризується певним типом мелодики, ритміки, складом оркестру. Театральне мистецтво Китаю є цікавим й не до кінця вивченим, це зумовлює потребу подальшого розвитку у вивченні даної проблематики.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. Музыка в Китайской Народной Республике. Москва : Советский композитор, 1959. 86 с.
2. Малявин В.В. Китайская цивилизация. Москва : Изд-во «Астрель», ООО «Изд-во АСТ», издательско-продюсерский центр «Дизайн». Информация. Картография», 2000. 632 с.
3. Хоу Цзянь. Художній світ китайської народної опери: [монографія / російською мовою; наукова редакція доктора культурології В.Г. Антонюк]. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2010. 100 с.

Свистун Д.О.

студентка,

Науковий керівник: Сердюк О.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

СТРІТ-АРТ ГАМЛЕТА ЗІНКІВСЬКОГО: МИСТЕЦТВО ЧИ ВАНДАЛІЗМ?

*Стріт-арт свідомо балансує на межі
мистецтва й вандалізму, між вільним
самовираженням та відвертим хуліганством,
дозволенім і кримінально переслідуваним,
естетичним і правовим полем
Д. Голинко-Вольфсон*

Нині у різних куточках планети відбувається процес формування та становлення осередків вуличного мистецтва, яке набуває ознак транскордонного глобального явища: Берлін, Монреаль, Париж, Бангкок, Лос-Анджелес, Сан-Паулу і навіть Віфлеєм – стріт-арт вже

органічно вписався до урбаністичного середовища цих знакових міст. Ба більше, він щороку набирає обертів популярності, а кількість його представників і прихильників стрімко збільшується. Україна теж долучається до загальносвітових новел культурного розвитку. Одним із найвідоміших представників вуличного мистецтва у нашій країні є Гамлет Зінківський, видатний майстер стріт-арту, навколо робіт якого нерідко точаться дискусії не лише стосовно змісту його витворів, а й з приводу їхнього зовнішнього вигляду: подеколи монументальні твори Гамлета ототожнюють з вандалізмом. Тому нині актуально проаналізувати це явище та зробити спробу з'ясувати, чим же все ж таки є стріт-арт Гамлета Зінківського: мистецтвом чи вандалізмом і чи законно взагалі ось так малювати просто неба за власним бажанням?

На думку багатьох дослідників сучасної культури, стріт-арт (англ. street art – вуличне мистецтво) – це образотворче мистецтво, характерною рисою якого є урбаністичний стиль. До вуличного мистецтва відносять: настінні малюнки, зображення у громадських місцях і на різноманітних об'єктах, вуличні інсталяції, стікери, постери та багато іншого. Принагідно зауважимо, що стріт-арт у вигляді наскальних малюнків існує з моменту появи Людини розумної. Пізніше, вже у цивілізованому світі, люди почали фіксувати свої думки шляхом нанесення написів на стіни. Такий стріт-арт, яким ми звикли його бачити, з'явився за часів Другої світової війни, а розквіту дістав у 1960–70-ті роки в Америці. У подальшому він продовжував поширюватися світом та здобувати все більшу і більшу популярність [1, с. 210; 2].

Гамлет Зінківський – художник із Харкова, автор графічних робіт, інсталяцій, перформансів, об'єктів. 2013 року він представляв Україну на найбільшому форумі сучасного мистецтва у світі – Венеціанському Бієнале, а також входив до списку номінантів Премії PinchukArtCentre 2009 року. Проте він знаний саме своїми стріт-артами, які є в багатьох містах України, а найбільша їхня кількість зосереджена саме в Харкові – понад 80. Риси, притаманні манері Гамлета, вирізняють його з-поміж інших художників: митець віддає перевагу монохромному стилю, його роботи мають меланхолійний настрій і майже завжди супроводжуються лаконічними філософськими написами: «Можна бути будь-якою фігурою у цій грі. Головне – щоб за твоїми правилами», «Якщо за нами спостерігають, то значить ми комусь потрібні», «Вчуся відпочивати від самого себе» і тому подібними. Дійові особи робіт Гамлета Зінківського –

це завжди чоловіки: «Ви не знайдете у моїх роботах зображення жінки. Мій герой – чоловік», – зауважує сам митець [3; 4].

Як слушно зазначає Ольга Пилипенко, офіційно стріт-арт вважається мистецтвом на території окремо відведених для цього районів у кількох десятках країн: в Австралії, Бразилії, Польщі, Чехії, Данії та ін. Поза межами чітко окреслених районів вуличне мистецтво можуть кваліфікувати як акт варварства. Передусім це пояснюється тим, що представники вуличного мистецтва завдають збитків власникам будівель, стіни яких «позначають», «плондрують» своїми малюнками [5].

В Україні окремого нормативного тексту на кшталт Закону України «Про розмежування вандалізму і вуличного мистецтва» чи «Про мурали» не існує – законодавець ще не відреагував на це нове соціокультурне явище засобами правового регулювання. Втім, як доречно зауважують Катерина Заславська та Арсен Бучковський, з юридичної точки зору можна поглянути на цю ситуацію під іншим кутом: за Законом України «Про авторське право і суміжні права», витвори мистецтва підлягають захисту авторським правом; і стріт-арт теж підпадає під цю категорію, бо відповідає двом основним критеріям, визначеним у законодавстві: по-перше, він має матеріальну форму; по-друге, є результатом творчої діяльності [6]. Враховуючи другий критерій, важливо взяти до уваги, що цей витвір має бути причетним саме до мистецтва, а не до бомбінгу (англ. bombing – швидке нанесення малюнку в екстремальних умовах), тегінгу (англ. tagging – підпис художника, його нікнейм) чи вандалізму як за задумом, так і за зовнішнім утіленням. Вандали спонукає до умисного пошкодження чи руйнування культурно-історичних пам'яток чи майна саме внутрішній потяг до знищення та деструкції, митець же використовує інші шляхи втілення своїх задумів та переслідує зовсім інші цілі [7]. Не можна не згадати, що у Цюриху під охороною держави перебуває «Ундіна» Гаральда Неделі, а у Брістолі громадяни шляхом референдуму вирішили визнати графіті Бенксі витворами мистецтва. Ми погоджуємося з думкою Ольги Пилипенко, що графіті – «це мистецтво доти, доки воно несе в собі певну заяву суспільству» [5].

Тому, з огляду на висвітлені факти та їхні оцінки, можна дійти висновку, що стріт-арт Гамлета Зінківського є мистецтвом, а не вандалізмом, бо художник має особливий, притаманний лише йому, творчий стиль; мурали Гамлета Зінківського мають матеріальну форму і є результатами творчої діяльності, а відтак підлягають захисту

авторським правом як витвори мистецтва; роботи митця мають на меті не плюндрування культурно-історичних пам'яток, а органічне доповнення урбаністичного середовища міст та спонування людей до філософських роздумів. За допомогою вуличних малюнків художник безпосередньо вступає в діалог із суспільством, у розмову, яка на підсвідомому рівні може залишити певний слід в душі будь-якого споглядача. Загалом же, вміння побачити мистецтво у стріт-арті стає характерною ознакою сучасного духовно-естетичного світосприйняття.

Список використаних джерел:

1. Чистякова М. Г. Стрит-арт в контексте вызовов современности. *Известия Алтайского государственного университета*. 2011. № 2–1. С. 210–213.
2. Стрит-арт. *Crossarea*. 28.07.2018. URL: <https://crossarea.ru/street-art/street-art/> (дата звернення: 12.03.2020).
3. Лигостаева С. Гамлет Зинковский, художник, мастер стрит-арта. *Укринформ*. 27.10.2018. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/2564354-gamlet-zinkovskij-hudoznik-master-stritarta.html> (дата звернення: 12.03.2020).
4. Пономаренко И. Стрит-арт от Гамлета Зинковского, часть 1. *Unexploredcity*. 17.05.2017. URL: <https://unexploredcity.com/ru/tour-view/134> (дата звернення: 14.03.2020).
5. Пилипенко О. Чому графіті – біла ворона класичного мистецтва. *Студвей*. 04.09.2017. URL: <https://studway.com.ua/grafiti/> (дата звернення: 14.03.2020).
6. Бенксі, Гамлет та стріт-арт. Як правовласнику захистити мурал. *ILF юридична компанія*. 21.03.2019. URL: <https://www.ilf-ua.com/uk/blog/benksi-gamlet-ta-strit-art-ia-k-pravovlasniku-zakhistiti-mural/> (дата звернення: 14.03.2020).
7. Головчин О. Стріт-арт війна в Україні. Чому право розфарбувати стіни мають усі? *iPress.ua*. URL: https://ipress.ua/articles/stritart_viyna_v_ukraini_chomu_pravo_rozfarbovuvaty_stiny_mayut_vsi_270391.html (дата звернення: 14.03.2020).

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Біліченко В.В.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

В аспекті розгляду проблеми «Тактика діяльності поліцейських під час забезпечення публічного порядку», не буде перебільшенням сказати, що права людини ні в якій мірі не будуть заважати ефективній діяльності поліції, а навпаки, вони – безпрецедентна умова такої ефективності.

Реалізація функцій превентивної діяльності поліції стосовно забезпечення охорони публічного порядку, публічної безпеки, попередження й припинення злочинів та правопорушень, а також виконання інших функцій, покладених на їх підрозділи, становить зміст та сутність адміністративно-виконавської діяльності служби ОВС. Велике число науковців досліджують функції даної служби і направлені саме на виконання основного завдання – забезпечення особистої безпеки громадян.

Тему тактики діяльності поліцейських під час забезпечення публічного порядку досліджував О.Ф. Кобзар у своїй монографії «Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект». Він зазначає, що «служби, які виконують завдання по охороні публічного порядку і забезпечення публічної безпеки, також задіяні в підтримці належного стану публічного порядку на вулицях, площах, транспортних магістралях, вокзалах, пристанях, в аеропортах і інших громадських місцях, а також при проведенні масових заходів і заходів цивільної оборони» [3].

З даним твердженням важко не погодитися, адже українські поліцейські під час забезпечення публічного порядку виконують різноманітні функції. При реалізації своїх завдань здійснюють нагляд за дотриманням посадовцями і громадянами рішень органів державної влади і управління з питань охорони публічного порядку і забезпечення

публічної безпеки. Їх діяльність спрямована на забезпечення адміністративно-правового захисту від злочинних посягань і інших антигромадських дій прав і законних інтересів громадян. Вони вживають всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема, долікарської і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок різних видів правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я.

«Для виконання обов'язків по боротьбі зі злочинністю, а також функцій з її запобігання, структурно у поліції і при ній створені відповідні управління і підрозділи, таким чином, служба превентивної діяльності при попередженні, припиненні та розкритті злочинів взаємодіє з оперативно-розшуковим апаратом шляхом вживання заходів щодо припинення вчинюваних злочинів.

В Україні за сучасних умов найважливішим завданням суспільства є забезпечення публічного порядку, публічної безпеки та спокою. На державні і громадські установи покладаються завдання підтримання, охорони і зміцнення публічного порядку, публічної безпеки» [2]. Отже, що стосується органів внутрішніх справ, то їхня сутність зводиться до того, що основним призначенням поліції є профілактика і припинення правопорушень, притягнення до відповідальності винних у порушенні встановлених законом правил, захист прав і свобод людини і громадянина, інтересів держави і суспільства від злочинних та інших антигромадських посягань.

«Публічний порядок – це сукупність встановлених у державі правил поведінки у громадських місцях, які регулюються правовими, моральними та іншими соціальними нормами [4].

У своїй фундаментальній праці А.В. Серьогін доречно визначав публічний порядок як «врегульовану нормами права та іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, встановлення, розвиток і охорона яких забезпечують підтримку стану громадсько- го та особистого спокою громадян, повагу їх честі, людської гідності і суспільної моралі» [8].

Основне призначення служб МВС України – організація та забезпечення охорони публічного порядку і публічної безпеки, тобто в цілому полягає у внутрішньодержавному забезпеченні правопорядку, який здійснюється за допомогою виконання головних правоохоронних функцій: охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, а також

надання поліцейських послуг; захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [6].

Необхідно погодитися з Атаманчуком Г.В., який вважає, що «кожне суспільство має можливість нормально розвиватися на базі тільки власної культури, своїх традицій і звичаїв, поглядів та установок, ідеалів та цінностей» [1]. Але використання кращого із світового досвіду, на думку фахівців з питань управління поліцейською діяльністю, є «важливим фактором розвитку органів внутрішніх справ як професійного, ефективного, стабільного та авторитетного органу державної влади» [1].

Вдосконалення управління органами внутрішніх справ має бути тісно пов'язаним із досягненнями зарубіжної поліцейської науки та практики [7].

При охороні публічного порядку здійснюється комплекс заходів, в тому числі і технічних, застосування яких сприяє підвищенню мобільності, маневреності і наступальності підрозділів поліції. А також за допомогою технічних засобів забезпечується управління підрозділами при здійсненні відповідних завдань, тим самим підвищуючи ефективність їх виконання. Вони розподіляються за такою схемою: а) транспортні засоби (патрульні автомашини, мотоцикли, катери, велосипеди, спеціальні автомобілі і вертольоти, автотранспорт для перевезення особового складу і ін.); б) засоби радіо, телебачення, дротового зв'язку і сигналізації (радіопередачі і звуко-посилюючі пристрої, телекамери і теле-монітори, телефони, сигналізація різного призначення і т. ін.); в) табельне озброєння, спорядження, спеціальні засоби і апаратура (вогнепальна зброя, засоби особистого захисту, спостереження і т. ін.) [9].

В праці А.А. Каримова «Тактика запобігання та заходи групових порушень громадського порядку і масових заворушеннях» говориться, що «Основним об'єктом масових безладів є суспільна безпека. Додатковими об'єктами є здоров'я та фізичне недоторкування громадян,

а також власність. Розглядаючи об'єкт масових безладів, ми можемо встановити для себе конкретні завдання правоохоронних органів, які силовими підрозділами необхідно вирішити безпосередньо під час попередження незаконних дій. Однією з основних задач є захист життя та здоров'я громадян, нерідко, бунтівний натовп під впливом провокуючих факторів може нанести шкоду мирному населенню, все частіше це буває в цілях попередження та залякування органів влади. Наступною задачею являється захист власності громадян і держави. Перераховуючи суб'єктивні права, слід відзначити найважливішу задачу правоохоронців – збереження існуючого конституційного ладу країни.

В реальності на правоохоронцях лежить інша дуже важлива задача – дотримання принципів гуманності та законності при безпосередньому здійсненні своїх службових обов'язків» – автор – А.А. Каримов – пояснює сутність та об'єкти на які спрямовується тактика діяльності поліцейських під час забезпечення публічного порядку.

У разі якщо виникла необхідність у припиненні масових безладів, органи внутрішніх справ приступають до проведення спеціальних операцій. Спеціальна операція передбачає комплекс узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем, часом і направлених безперервних дій сил і засобів спецпідрозділів (інших взаємодіючих підрозділів органів внутрішніх справ), що проводяться на обмеженій території за єдиним задумом і під загальним керівництвом у встановлені терміни [6].

Даний автор далі продовжує коментувати дії поліції: «існує два способи впливу на правопорушників:

- безконтактний;
- контактний.

Безконтактний полягає у виставленні на шляху просування натовпу засобів примусової зупинки транспортних засобів «Діана», «Їжак», засоби для зупинки людей «Спіраль», бронетранспортери і т. д.; спеціальні засоби «Зоря», «Черемуха», «Бузок», «Лавина» і спеціальні автомобілі [9]. Безконтактний спосіб застосовується щодо натовпу, який пересувається, коли відомий їх напрямок.

Контактний спосіб полягає в тому, що на натовп, в основному, діє група розосередження, основна функція яких полягає в розтині натовпу на частини і витіснення з району проведення спеціальної операції з подальшим дробленням на дрібні групи. Для надання допомоги групі розосередження залучається також група резерву, група блокування та

інші функціональні групи в залежності від завдань, які стоять перед силовими структурами під час проведення спеціальної операції [6].

В процесі діяльності поліцейських під час забезпечення публічного порядку виникає очевидна необхідність у підвищенні стресостійкості співробітників органів внутрішніх справ, особливо при нестабільній соціально-економічній ситуації в країні. В даний час відбувається реформування системи органів МВС, в зв'язку з чим деякі підрозділи скасовуються, змінюються в своїй структурі, що тягне в ряді випадків скорочення особового складу співробітників поліції. Зазначені процеси, безсумнівно, впливають на емоційний та психологічний стан співробітників поліції і, як наслідок, спричиняють виникнення у них тривожних станів, поява стресів і т. п. Також необхідно відзначити, що специфіка професійної діяльності співробітників ОВС передбачає їх спілкування з особами, серед яких часто зустрічаються люди з агресивною поведінкою. У зв'язку з чим співробітник повинен бути готовий до виникнення різного роду екстремальних умов, пов'язаних з ризиком і небезпекою для його життя і здоров'я. У зв'язку з цим постає актуальним питання, що стосується підвищення рівня стресостійкості співробітників до дій в екстремальних умовах [5].

Перш за все, необхідно сказати про те, що в процесі навчання і професійної підготовки співробітників поліції у них повинна формуватися готовність до дій в екстремальних умовах. розвиток професійно важливих якостей співробітників ОВС необхідно також для забезпечення особистої безпеки співробітника [2].

Морально підготовлена особа зможе знайти вихід зі складної ситуації швидше, ніж особа, для якої стрес став несподіванкою. Виходячи з цього, для співробітника ОВС повинні бути характерні такі якості: ділові якості, які включають в себе наявність професійної освіти, досвіду роботи, знання в певній галузі, розуміння і навички, наприклад, користування спеціальною технікою, оформлення документів і т. д.; стабільні особистісні установки співробітника, які полягають в його комунікабельності, винахідливості, рішучості, стійкості характеру, дисциплінованості; спеціальні професійні якості, які полягають в наявності у співробітника знань, умінь і навичок, необхідних співробітнику для виконання завдань по конкретній посаді; інші якості, які можуть послужити основою для якісного виконання співробітником службових завдань.

В даний час існує чимало способів підвищення стресостійкості професійної діяльності працівника ОВС. В першу чергу, це строгий психологічний відбір під час прийому на службу. Чим психологічно стійкіший кандидат на службу, тим легше він буде справлятися зі стресами, що виникають в професійній діяльності. Такий психологічний відбір здійснюється шляхом проведення психо-діагностичного обстеження.

На думку І.М. Конопльової, одним з ефективних способів психологічної підготовки співробітників ОВС є проведення тренінгів і рольових ігор, які дозволяють відпрацювати учасникам елементи спілкування, показати індивідуальні способи і моделі поведінки, взяти участь в обговоренні складних життєвих ситуацій і т. п. [5].

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: [курс лекций] / Г.В. Атаманчук. – М.: Юрид. лит., 1997. – 400 с.
2. Білоконь М.В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку : [монографія] / М.В. Білоконь. – Х. : НУВС, 2004. – 700 с.
3. Каримов А. А. Личная безопасность сотрудников органов внутренних дел: учебное пособие / сост. А. А. Каримов, А. К. Иванов. – Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2014. – 95 с.
4. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / О. Ф. Кобзар. – Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. – 316 с.
5. Коноплєва И. Н. Эффективность тренингов для подготовки сотрудников правоохранительных органов к деятельности в экстремальных условиях [Электронный ресурс] / И. Н. Коноплєва // Психология и право. – 2011. – № 1. – С. 13–23. Режим доступа: <http://psyjournals.ru/psyandlaw/2011/n1/index.shtml>
6. Мамай К. В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження та припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків: дис. ... кандидата юрид. наук / Мамай К. В. – К., 2013. – 191 с.
7. Реформирование полиции в странах Центральной и Восточной Европы: Процесс и прогресс / Под ред. М. Капарини, О. Маренина. – К.: Задруга, 2005. – 296 с.
8. Серегин А. В. Общественный порядок и образ жизни / Серегин А. В. // Сов. гос-во и право. – 1978. – № 4. – С. 35.
9. Формы и методы обеспечения органами внутренних дел правопорядка при проведении массовых мероприятий: учебно-метод. пособие / Н. Ф. Бондаренко и др. – Калининград: Калининградский юрид. ин-т МВД России, 2005. – 84 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Проданюк Т.Б.

студент,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГРАНТОВА ДОПОМОГА РОЗВИТКУ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ЗНОСИН НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Протягом останнього десятиліття українське суспільство стало чути більше терміни формату: програми розвитку, грант на навчання, грант на інформаційну безпеку, грант на розвиток громад і тд.; проте мало хто собі задається питанням чому країни, які себе вважають «відповідальними за розвиток світу» допомагають Україні. Однак, чи справді вони хочуть допомогти, що ховається за фінансовими допомогами від інших держав для України та країн третього світу – це основа проблематики політичних процесів сьогодення.

На сьогоднішній день, ми знаємо величезну кількість в глобалізованому світі засобів реалізації дипломатичних зносин між двома суб'єктами міжнародної системи. Проте, один із найсвіжіших на сьогоднішній день – це так звана грантова дипломатія. Завдяки цьому формату «невидимого впливу» можна відстоювати величезну кількість власних ідей, в форматі партизанської стратегії.

Такі схожі програми розвитку світова історія вже бачила. Так званий план Маршала після Другої Світової Війни – це джерело всіх подальших схожих схем та махінацій системи грантів розвитку. Наслідки плану Маршалла історія нам показала: підв'язаність світового економічного простору до долара, розгрузка перенавантаження внутрішнього виробничого ринку, стримання комуністичних ідей та тому подібне, що давно вже окупило філантропізм фінансової «допомоги» США для країн потерплх від наслідків війни. Проте, більш важливим для США в цій інвестиції став контроль. План Маршала, це розповсюдження долара по всьому світу, в першу чергу, а отже економічний контроль над країнами світу. Ось, саме в таких історіях філантропізмом найменше пахне.

До того ж, в сучасному просторі грантоїдства, маркетингова стратегія грантів має досить потужну силу. Країна, якій пропонуються гранти чи інша різного роду фінансова допомога, сприймає образ допомоги як безповоротної благого подарунку від друга. Проте, для країни-донора (тобто того, хто пропонує грант) – це інвестиція в контроль над державою третього світу [3].

Найбільшою проблемою для України, що спричиняють гранти – громадські групи, які пізніше створюють та розвивають «суспільний вірус» у форматі різних громадських організацій. Більша частина населення країни із хворими інституціями схильна слухати думки псевдо «незалежних» громадських організацій радше, ніж керівників власної держави.

Такою є й політична культура в Україні, що завжди різнилася недовірою до влади та перебуванням у позиції «вічного опозиціонера». Про це свідчать результати виборів Президента України, парламенту та місцевих громад, коли рейтинги після перемоги різняться наприкінці їх каденцій в два-три-чотири рази, вже не кажучи про коливання рейтингу довіри до уряду, парламенту, президента, суддів і т.д.

Довіряючись думкам громадських організацій та їх аналітикам чи то експертам, які відстоюють думки, що фінансуються різними зовнішніми інституціями чи то ЄС, ПРООН, USAID, фонд Сороса – різниці немає. Механізм грантів – це явище еволюції непрямого вручення в державотворчі процеси зовнішніми суб'єктами прикриваючись правами псевдо громадянського суспільства [2].

Що таке громадянське суспільство? Науковець Резнік О.Б. в своїй праці «Особистість і громадянське суспільство: досвід теоретичного осмислення» сформулював визначення громадянського суспільства як таке: це сукупність суб'єктів (особа, сім'я, громадські об'єднання та політичні партії, трудові колективи тощо), які не входять у структуру держави і вступають у різноманітні суспільні відносини, в тому числі і з державою, але існують як відносно незалежні суб'єкти для задоволення своїх потреб та інтересів [1]. Отже, громадянське суспільство – це захід впливу на державні інституції, однак за підтримки конкретних інституцій чи фізичних осіб із-за кордону нашої держави цей захід приносить фактор загрози національній безпеці України.

Отже, врешті рещт, підбивши ризик підсумків, можна ствердити, що майбутнє громадянського суспільства, в своєму чистому виді, України знаходиться в зоні ризику заангажованості, та відстоювання інтересів

зовсім інших держав чи фізичних осіб, які можуть не вбачати в Україні потенційного потужного актора міжнародних відносин. Від цього виникають проблеми бачення стратегічного курсу розвитку України, розкол суспільної думки, щодо питань зовнішньополітичних пріоритетів. Відповідно, зв'язаність зовнішньої політики та внутрішньої, як форма продовження, може призвести до постійних проблем на внутрішньому політичному кліматі: постійні протести, пікети, мітинги, страйки, революції.

Список використаних джерел:

1. Олександр Резнік. Особистість і громадянське суспільство: досвід теоретичного осмислення. 2002. URL: <http://i-soc.com.ua/assets/files/book/reznik.o.s/oreznik2002n3ukr.pdf>
2. Bridget Terry Long / What Is Known About the Impact of Financial Aid? // Harvard Graduate School of Education. 2008. URL: <https://ccrc.tc.columbia.edu/media/k2/attachments/impact-financial-aid-ncpr.pdf>
3. Sigal Alon / Who Benefits Most from Financial Aid? // College Persistence. 2010. URL: https://people.socsci.tau.ac.il/mu/salon/files/2011/11/ssq_sep2011_final.pdf
4. When development aid is part of foreign policy, donor countries make aid decisions not for altruism but in their own self-interest // Options. 2020. URL: <https://policyoptions.irpp.org/magazines/february-2020/development-aid-as-foreign-policy-is-a-flawed-idea/>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Калюжна Є.М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Інститут підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України*

КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБИСТОСТІ

Сучасна психологічна практика використовує різноманітні підходи до розуміння психологічних проблем людини. Одним із найбільш поширених на сьогодні є когнітивний підхід, зорієнтований на навчання адаптивним способам мислення і поведінки. Головне завдання когнітивного підходу полягає в усвідомленні та виправленні переконань, які спричиняють неадаптивні емоції та неадаптивну поведінку.

Рационально-емотивна терапія (РЕТ) – це психотерапевтична школа, основною метою якої є корекція ірраціональних думок, настанов і негативних емоційних переживань. За тривалий час свого існування РЕТ практикувалася у самих різних терапевтичних варіаціях (індивідуальна, групова, колективна), самими різними фахівцями у галузі психічного здоров'я (психологами, психотерапевтами, соціальними працівниками тощо), на самому різному контингенті клієнтів (дітях, дорослих, старих людей), які страждають від широкого спектра психологічних проблем.

Концепція А. Елліса виражається моделлю «А-В-С», де А – подія; В – система переконань (суджень, настанов); С – емоційна реакція (наслідок). Коли сильний емоційний наслідок (С) слідує за важливою подією (А), може здаватися, що А викликає С, але насправді емоційна реакція виникає під впливом В – системи переконань людини, які можуть бути «ірраціональними». Тобто, надмірні емоції виникають через «ірраціональні судження» («когнітивні помилки»). До них відносяться такі форми помилок, як перебільшення, спрощення, необґрунтовані припущення, помилкові висновки, абсолютизація тощо. Якщо ірраціональні переконання спростувати, показуючи їх неадекватність на поведінковому рівні, то надмірна емоція зникає.

Оскільки основна ідея РЕТ полягає в тому, що емоційні порушення викликаються саме ірраціональними переконаннями, то основну мету емоційно-раціональної терапії можна сформулювати як «відмову від вимог».

Суттєвим для людини є знання про те, що ірраціональні установки можна змінювати. Проте, щоб їх змінити, необхідно спочатку їх ідентифікувати, а це вимагає наполегливого спостереження та самоаналізу, використання певних методів, що полегшують цей процес. Тільки реконструкція помилкових установок дозволяє змінити емоційне реагування. У процесі РЕТ людина здобуває здатність управляти своїми ірраціональними установками і судженнями за власним розсудом, на противагу початковому етапу терапії, коли ірраціональні установки управляють поведінкою людини.

Стадії позбавлення від будь-якої шкідливої звички універсальні. Вони включають в себе: деталізацію негатива, формування та тренування альтернативи.

АВС-схема використовується для того, щоб допомогти клієнту в проблемній ситуації перейти від ірраціональних установок до раціональних.

Метою корекції є допомога у перегляді системи своїх переконань, норм, уявлень, звільнення від ідеї самозвинувачення. У клієнта слід сформувати соціальний інтерес, інтерес до себе, самоуправління, терпимість, гнучкість, прийняття невизначеності, самоприйняття, здатність до ризику, реалізм.

Клієнт проходить три стадії інсайту: поверхневий (усвідомлення проблеми), поглиблений (розпізнання власних інтерпретацій), глибинний (на рівні мотивації до змін).

Серед технік, які використовуються у РЕТ, виділяються: обговорення і спростування ірраціональних поглядів, когнітивне домашнє завдання, раціонально-емотивне уявлення, рольова гра, атака на страх.

А. Елліс прагнув звільнити людей від стереотипів, кліше у сприйманні дійсності і забезпечити вільний і неупереджений погляд на світ. Він вважав, що людина народжується з певним потенціалом, і цей потенціал має дві сторони: раціональну та ірраціональну; конструктивну і деструктивну. Психологічні проблеми з'являються тоді, коли людина намагається слідувати простим перевагам (бажання кохання, підтримки тощо) і помилково вважає, що ці прості переваги – абсолютні мірила її життєвого успіху.

Джерелом психологічних порушень є система індивідуальних ірраціональних уявлень про світ, засвоєна у дитинстві від значимих дорослих. Це жорсткі зв'язки між дескриптивними (інформація про реальність) й оціночними (ставлення до цієї реальності) когніціями типу настанов, вимог, наказів, які не мають винятків і носять абсолютний характер.

Таким чином, раціонально-емотивна терапія є ефективною моделлю вирішення психологічних проблем, зосереджуючи увагу на процесах відповідності фактичного стану та поведінки людини її установкам і цінностям. Розлади між цими аспектами усуваються у процесі психологічної допомоги за рахунок роботи мислення та свідомої рефлексії.

Список використаних джерел:

1. Бурлачук Л.Ф., Грабская И.А., Кочарян А.С. Основы психотерапии : учебн. пособ. для студентов вузов. Киев : Ника-Центр, 2001. 320 с.
2. Калюжна Є.М., Терещенко В.Г. Раціонально-емотивна терапія як напрям психологічного консультування. Научные исследования современных ученых : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. 27 мая 2016 г. Киев, 2016. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21793/ujhk%20fran.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Матковська М.В.

аспірант,

Інститут сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

ВИКОРИСТАННЯ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЗАХІД У ВИРОЩУВАННІ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО В ЗОНІ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ

Ячмінь озимий – важлива сільськогосподарська культура в Україні. За рівнем біологічної продуктивності він майже не поступається показникам пшениці озимої. За правильних підходів у вирощуванні даної культури посіви ячменю озимого здатні формувати 7-8 т/га і більше [2, с. 88]. Важливим чинником збереження та підвищення урожаю ячменю озимого є захист від вилягання.

За умови раннього та інтенсивного вилягання посівів втрати врожаю можуть сягати до 60%. Такі втрати спричинені як із фізіологічних так і з механічних причин, крім цього погіршується якість самого насіння. Регулятори росту сприяють формуванню стійких рослин до вилягання, шляхом впливу на фізико-хімічні зміни в організмі, перерозподілу поживних речовин, формуванню товстих клітинних стінок стебла та скорочення довжини міжвузлів [2, с. 22-26]. Саме, тому використання регуляторів росту в технології вирощування ячменю озимого стало невід’ємною складовою агровиробників. На ринку України існує великий перелік регуляторів росту та рекомендацій по їх застосуванні. Метою наших досліджень було з’ясувати ефективність регуляторів росту та їх вплив на фотосинтетичний потенціал і урожайність ячменю озимого в залежності від сорту.

Дослідження проводили впродовж 2015-2018 рр. на базі господарства «Маяк» Білогірського району, Хмельницької області. Дослід закладали за методикою Б.А. Доспехова [1]. Повторність дослідів триразова, розміщення варіантів систематизоване. Попередник – озимий ріпак.

Схема дослідів передбачала варіанти із одно- та дворазовим застосуванням регуляторів росту: 1) Контроль; 2) Хлормекват-хлорид

750 р. к., 1,5 л/га (ВВСН 31); 3) Моддус к. е., 0,5 л/га (ВВСН 31); 4) Медакс Топ к. с., 1 л/га (ВВСН 31); 5) Терпал р. к., 1 л/га (ВВСН 39); 6) Медакс Топ к. с., 1 л/га (ВВСН 37-39); 7) Хлормекват-хлорид 750 р. к., 1,5 л/га (ВВСН 31) + Терпал р. к., 1 л/га (ВВСН 39); 8) Хлормекват-хлорид 750 р. к., 1,5 л/га (ВВСН 31) + Медакс Топ к. с., 1,0 л/га (ВВСН 39); 9) Хлормекват-хлорид 750 р. к., 1,5 л/га + Моддус к. е., 0,5 л/га (ВВСН 31) + Терпал р. к., 1 л/га (ВВСН 39). Для досліджень було висіяно три сорти ячменю: сорт дворядний пивоварний Вінтмальт, дворядний Ханнелоре та шестирядний Хайлайт, поширених у регіоні, де проводились дослідження.

Застосування регуляторів росту у фазу ВВСН 31, на початку виходу в трубку, перешкоджає витягуванню клітин, що позитивно впливає на зменшення довжини міжвузля, потовщення стінок соломини. Якщо посіви ячменю озимого не були обприскані регуляторами росту, або ж відбулося запізнення з строками їх застосування рослини матимуть вищу схильність до вилягання біля основи стебла. Застосування регуляторів росту у фазу прапорцевого листка сприяє вкороченню найдовшого підколоскового міжвузля. В цей час уже закладено всі елементи колосу і регулятори росту не матимуть негативного впливу на його продуктивність. Поряд з цим, вкорочення та потовщення стінок підколоскового міжвузля дає можливість уникнути втрат врожаю через поникнення колосу та його обламуванню [4].

Серед досліджуваних сортів Хайлайт характеризувався більшою висотою рослин та довжина четвертого підколоскового міжвузля формувалась найдовша та становить 43,0 см в середньому за три роки досліджень, що на 11,3 см більше в порівнянні до показників на сорті Вінтмальт та на 4 см – у сорту Ханнелоре. Дворазове застосування регуляторів росту було найефективнішим у ячменю озимого та впливало на скорочення усіх чотирьох міжвузлів на досліджуваних сортах. Використання морфорегуляторів впливало на висоту рослин, потовщення стінок соломини. Застосування у фазу початку виходу в трубку сприяв укороченню першого та другого міжвузлів, а застосування регуляторів росту у фазу появи прапорцевого листка впливало на скорочення третього та четвертого міжвузлів рослин ячменю озимого.

Вкорочення першого міжвузля сорту Хайлайт відмічено на варіантах, де застосовувався ріст регулятор у фазу початку виходу в трубку (рис. 1). Зменшення довжини на варіантах Хлормекватхлорид 1,5 л/га (ВВСН 31) та Медакс Топ 1,0 л/га (ВВСН 31) становило 1,3-1,4 см

відповідно до контролю. Зниження другого міжвузля спостерігалось від застосування регуляторів росту у фазу виходу в трубку та прапорцевого листка. Проте, найвищою регуляцією третього міжвузля характеризувався варіант Медакс Топ 1,0 л/га у фазу ВВСН 39 – 3,9 см. Найменша довжина четвертого міжвузля спостерігалась на варіанті де застосовувався Медакс Топ 1,0 л/га в фазу ВВСН 39 і становила 35,4 см що на 7,6 см нижче контролю Аналогічна закономірність спостерігалась і на сорті Вінтмальт та Ханнелоре.

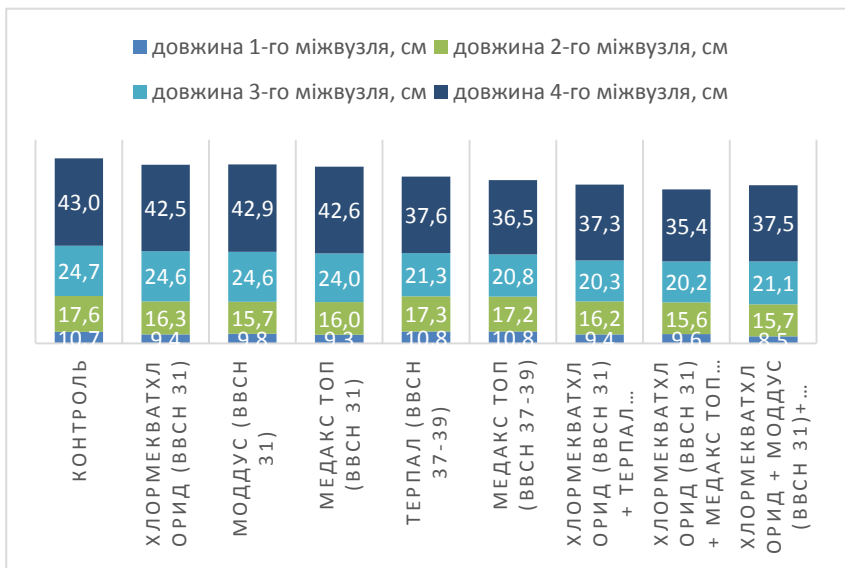

Рис. 1. Вплив регуляторів росту та часу їх застосування на довжину міжвузлів ячменю озимого сорту Хайлайт (2016-2018 рр.)

Важливо сформувати у посівах ячменю оптимальну площу листової поверхні за допомогою агротехнологічних прийомів, що ефективно працюватиме на формування високого врожаю.

У наших дослідженнях на всіх варіантах досліді сорт Хайлайт формував більшу площу листя, ніж Ханнелоре та Вінтмальт. Це пов'язано з тим, що відповідно до морфологічних особливостей здатний формувати більш потужнішу надземну вегетативну масу. Площа листової поверхні на контролі становила 55,1 м²/га. На варіанті із

застосуванням Медакс Топ 1,0 л/га в фазу виходу в трубку площа листкової поверхні становила 54,3 м²/га, а застосування в фазу появи прапорцевого листа – 53,3 м²/га. Тобто, застосування регулятора росту в фазу BBCH 37-39 в більшій мірі впливає на зниження площі листя рослин, ніж при застосуванні в фазу BBCH 31. На сорті Вінтмальт та Ханнелоре відмічено подібну тенденцію.

Зменшення площі листя при застосуванні регулятора росту є наслідком реакції рослин на зниження рівня концентрації гібереліну. На варіантах Хлормекват-хлорид 1,5 л/га (BBCH 31) + Медакс Топ 1,0 л/га (BBCH 37-39), Хлормекват-хлорид 1,5 л/га + Модус 0,5 л/га (BBCH 31) + Терпал 1,0 л/га (BBCH 37-39) та Хлормекват-хлорид 1,5 л/га (31) + Терпал 1,0 л/га (39) площа листкової поверхні формувалась найменша. Так, на сорті Вінтмальт ці показники становили 44,6 м²/га, 44,6 м²/га та 44,8 м²/га, що на 3,2 та 3,0 м²/га менше в порівнянні з контролем.

За роки досліджень спостерігався позитивний вплив регуляторів росту на урожайність ячменю. В середньому приріст урожайності до контролю становив 0,14-0,84 т/га в залежності від варіанту захисту та сорту. Досліджуванні сорти ячменю озимого по-різному реагували на застосування морфорегуляторів. Сорт Хайлайт характеризувався найвищим рівнем врожайності в межах 7,86-8,62 т/га, в залежності від захисту морфорегулятором. На варіантах дворазового застосування морфорегуляторів Хлормекват-хлорид р. к., 1,5 л/га (BBCH 31)+ Медакс Топ к.с., 1,0 л/га (BBCH 39) урожайність формувалась найвища та становила на сорті Вінтмальт 7,91 т/га і 7,96 т/га, на сорті Ханнелоре 8,05 т/га та на сорті Хайлайт та 8,7 т/га відповідно.

Отже, застосування регуляторів росту на посівах ячменю озимого позитивно впливає на формування урожайності, за рахунок захисту від вилягання та впливу на формування коротшого стебла у рослин. Кращими варіантами застосування морфорегуляторів є дворазове застосування у фазу виходу в трубку та появи прапорцевого листка. Рівень приросту урожайності від застосування морфорегуляторів залежить від особливостей сорту.

Список використаних джерел:

1. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов. – М. : Агропромиздат, 1985. – 315 с.
2. Іващенко О. О. Вдячна культура / О. О. Іващенко // The Ukrainian Farmer. – 2019. – № 9(117). – С. 88-89.

3. Каленська С. М. Управління стійкістю рослин зернових культур до вилягання / С. М. Каленська, Б. Ю. Токар, Ю. В. Ташева // Наук. вісник НУБІП Серія Агрономія. – 2015. – № 210. – Ч. 1. – С. 22-30.

4. Ходаніцький В. Застосування ретардантів у посівах зернових культур / В. Ходаніцький, О. Ходаніцька // Пропозиція. – 2016. – № 1. – Сторінка доступу. URL: <https://propozitsiya.com/ua/zastosuvannya-retardantiv-u-posivah-zernovih-kultur>

Чугрій Г.А.

завідувач відділу технологій виробництва

сільськогосподарської продукції,

Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція

Національної академії аграрних наук України

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТУ PROVEO STAR З МЕТОЮ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ярі зернові культури займають в Україні близько 40% посівних площ. Вони мають продовольче та фуражне призначення і відіграють значну роль в зерновому балансі країни.

В Україні створено багато цінних сортів ячменю, які повністю можуть забезпечити виробництво фуражним зерном і пивоварною сировиною. Сучасні сорти здатні формувати вагомий врожай, а при чіткому дотриманні технології вирощування середній врожай ячменю в Україні можуть сягати 4,0-6,0 т/га. Характерною рисою виробництва зерна ячменю ярого в Україні завжди були варіювання рівня врожаїв і валових зборів зерна через несталість погодних умов і порушення технологій вирощування.

Для ярих культур важливо, щоб на перших етапах життя в гостро посушливих умовах вони мали «першочерговий капітал» у вигляді певної кількості зародкових коренів. Більша кількість зародкових коренів впливає на стійкість рослин протистояти весняно-літній посусі [1]. Від цього залежить життєздатність рослин у весняний період.

В подальшому вони відрізняються кращим куцінням та більшою продуктивністю, особливо в посушливі роки.

В сучасних умовах особливого значення набуває введення в культуру нових високопродуктивних та стійких до посухи, шкідників та хвороб сортів. Також сільськогосподарське виробництво потребує нових ефективних та екологічно безпечних регуляторів росту і розвитку рослин [2], які здатні регулювати процеси життєдіяльності рослин та ґрунтової мікрофлори, спрямовані мобілізувати потенційні можливості, закладені у геномі природою і селекцією. Крім того, біологічний метод на сьогодні – це ефективний шлях відтворення природної родючості ґрунтів, зменшення забруднення довкілля та отримання екологічно чистої високоякісної продукції [3]. Завдяки рістрегулюючим препаратам відбувається скорочення енергетичних, грошових і матеріальних витрат на застосування агрохімікатів, а продукція рослинництва стає високоякісною, високорентабельною та конкурентоспроможною.

Успішне вирощування ярих колосових культур значною мірою залежить від виявлення агробіологічних особливостей сортової реакції рослин на умови навколишнього середовища через розробку нових адаптивних та удосконалення існуючих елементів технології вирощування ярих зернових культур, у тому числі і за рахунок застосування препаратів для регуляції ростових процесів та оптимізації умов живлення. Все це визначає актуальність досліджень та має безперечний науковий і практичний інтерес.

Мета досліджень – визначити ефективність використання препарату PROVEO STAR при вирощуванні ячменю ярого.

Дослідження виконувались у польовій сівозміні ДП ДГ «Забойщик» ДДСДС НААН. Ґрунт – чорнозем звичайний малогумусний важкосуглинковий. Валовий вміст основних поживних речовин: N – 0,28-0,31%, P₂O₅ – 0,16-0,18%, K₂O – 1,8-2,0%, вміст гумусу в орному шарі – 4,5%, pH_{сол} – 6,9.

Основний обробіток ґрунту складався з дискування попередника та осінньої оранки. Весною проводили глибоку культивування для вирівнювання поля. При сівбі вносились мінеральні добрива N₃₀P₃₀K₃₀.

У досліді вирощували сорт ячменю ярого Аверс з нормою висіву 4,5 млн/га схожого насіння.

В досліді проводили фенологічні спостереження за настанням основних фаз росту та розвитку рослин ячменю ярого. Початок кожної фази росту та розвитку встановлюється за настанням їх у 10% рослин,

повну – не менше ніж у 75%; опис особливостей росту і розвитку рослин. Враховуються всі причини, що впливають на рослини в посівах протягом всього періоду вегетації; агрометеорологічні спостереження і обліки; визначали структуру врожаю. Статистична обробка врожайних даних – згідно «Методике полевого опыта» по Б.А. Доспехову [4].

На початку фази кушіння рослини зернових культур на «генетичному рівні» оцінюють умови свого розвитку – кількість доступних речовин живлення, кількість вологи у ґрунті, тощо. На основі комплексу факторів, що впливають в цей період на рослину, закладаються зачатки колосу – і це є майбутній потенціал, який необхідно зберегти, застосовуючи різні елементи живлення. Саме у фазі кушіння відбувається початок формування продуктивності колосу. Використання стимуляторів росту дозволяє забезпечити рослини необхідними елементами живлення на цьому етапі. В результаті стимуляції ростових процесів, рослини утворюють більшу кількість пагонів та вторинних коренів. Збільшення пагонів дозволяє рослинам отримувати додаткову кількість ФАР та вологи з роси, що дуже актуально в гостропосушливих умовах східної частини Північного Степу, а додатковий розвиток кореневої системи поліпшує живлення рослин. Все це сприяє покращенню процесів метаболізму у рослин ячменю ярого.

Ефективність дії препарату, що вивчався на біометричні показники ячменю ярого сорту Аверс представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Стан рослин ячменю ярого наприкінці фази кушіння, 2019 р.

Варіант	Висота рослин, см	Коеф. кушіння	Кількість вторинних коренів, шт. на 1 рослині
Контроль	37,4	1,7	2,3
Proveo star	37,8	1,9	2,7

На посівах ячменю ярого найвищі рослини були при використанні PROVEO STAR. Вони перевищили контроль на 0,4 см.

Серед варіантів, які вивчалися при вирощуванні ячменю ярого, найбільший вплив на коефіцієнт кушіння мав препарат PROVEO STAR. Порівняно з контролем коефіцієнт кушіння був вищим на 0,2.

При використанні PROVEO STAR, на посівах ячменю ярого, кількість вторинних коренів була більшою на 0,4 шт. порівняно з контролем.

Добрий розвиток рослин ячменю ярого на початкових фазах розвитку сприяв формуванню високих показників структури урожаю і, як наслідок – більшу врожайність (табл. 2).

Таблиця 2

Основні елементи структури та врожайність зерна рослин ячменю ярого сорту Аверс, 2019 р.

Варіант	Кількість прод. стебел, шт./м ²	Коеф. прод. кущіння	Довжина колоса, см	Кількість зерен з колоса, шт.	Маса 1000 зерен, г	Урожайність, т/га
Контроль	479,5	1,23	10,1	15,3	49,0	3,59
PROVEO STAR	480,1	1,25	10,5	15,7	50,3	3,79
HIP ₀₅	0,2	0,02	0,01	0,1	0,01	0,1

При використанні PROVEO STAR, кількість продуктивних стебел, а, як наслідок, і коефіцієнт продуктивного кущіння, були найбільшими порівняно з контролем. Так, коефіцієнт продуктивного кущіння був вищим на 0,02.

Найбільший вплив на довжину колосу та кількість зерен у колосі ячменю ярого сорту Аверс забезпечило використання препарату PROVEO STAR. Так, довжина колосу на цьому варіанті склала 10,5 см, а на контролі – 10,1 см. Кількість зерен у колосі – 15,7; контроль – 15,3.

Маса 1000 зерен ячменю ярого найбільшою була також при застосуванні PROVEO STAR (50,3 г). На контрольному варіанті цей показник знизився на 1,3 г.

Найбільшу урожайність ячменю ярого забезпечило обприскування посівів препаратом PROVEO STAR – 3,79 т/га, що перевищило контрольний варіант на 0,2 т/га.

Таким чином, польове випробування підтвердило позитивний вплив препарату з ріст регулюючим ефектом PROVEO STAR на біометричні показники ячменю ярого сорту Аверс селекції Донецької державної сільськогосподарської станції НААН.

Використання PROVEO STAR сприяло покращенню показників структури урожаю, і, як наслідок, збільшило продуктивність рослин порівняно з контролем на 0,2 т/га.

Список використаних джерел:

1. Алтунин Д.А., Конин С.С. Биологическое земледелие – залог здоровья нации. *Достижения науки и техники АПК*. 2004. № 4. С. 15–16.
2. Грицаєнко З.М., Пономаренко С.П., Леонтьок І.Б. Біологічно активні речовини в рослинництві. *Навчальний посібник*. Київ : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2008. 352 с.
3. Калінін Ф.Л. Застосування регуляторів росту в сільському господарстві. *Навчальний посібник*. Київ : Урожай, 1989. 168 с.
4. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. 5-е изд., доп. и перераб. Москва : Агропромиздат, 1985. 351 с.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Гавриш І.П.

кандидат філологічних наук, доцент,

*Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ ЯК СКЛADOVA ДОКУМЕНТУВАННЯ ЕТАПІВ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ВИРОБУ

Належний рівень документування роботи над виробом є одним із чинників, що сприяє підвищенню продуктивності праці як на рівні вирішення організаційних завдань, так і на рівні безпосереднього виготовлення виробу.

Усі етапи роботи над виробом від ідеї до моменту його утилізування об'єднуються поняттям життєвого циклу. Окреслене поняття розглядають в економіці, у технічній галузі, зокрема, у літако- та машинобудуванні, у галузі інформаційних технологій та інформаційній діяльності тощо. Традиційно виокремлюють чотири основні стадії життєвого циклу виробу: стадія досліджень та розробок, стадія виробництва, стадія реалізації та стадія обслуговування. Остання стадія передбачає різні види обслуговування, серед яких виокремлюємо й експлуатаційне.

Інформація про правильне та безпечне використання виробу фіксується в експлуатаційних документах. Відповідно до ДСТУ ГОСТ 2.601:2006 [1] експлуатаційний документ розуміємо як конструкторський документ, який окремо або разом з іншими документами визначає правила експлуатування виробу і (або) відображає відомості, що підтверджують гарантування виготовлювачем значення основних параметрів та характеристик (властивостей) виробу, гарантії та відомості щодо його експлуатування протягом встановленого терміну служби. Варіювання визначення сутності експлуатаційних документів знаходимо й у працях із діловодства [6; 7], з авіабудування [4], зі стандартизації [3; 5], з економіки тощо. Зазвичай ці визначення різняться рівнем узагальнення і практичним спрямуванням інформаційного наповнення окреслених документів.

До основних видів експлуатаційних документів відповідно до ДСТУ ГОСТ 2.601:2006 [1] належать текстові та графічні конструкторські документи, що надають можливість ознайомитись з виробом та визначають правила його експлуатування: інструкція з експлуатації (настанова щодо експлуатування) становить собою документ, який містить дані про конструкцію, принцип дії, характеристики виробу та його складові частини. А також дані, потрібні для правильного й безпечного використання виробу та оцінки його технічного стану при визначенні необхідності направлення на ремонт, дані щодо утилізування виробу та його складових частин. До інструкції з експлуатації на виріб включають усі необхідні дані про виріб у цілому та його складові частини, що встановлені на виріб на момент передання його замовникові (користувачеві), а саме: опис виробу та принципів його роботи, використання за призначенням (зазначають дані про експлуатаційні обмеження, підготовку виробу до використання, безпосереднє використання, дії за екстремальних умов тощо), технічне обслуговування, поточний ремонт, зберігання, транспортування виробу та його утилізування. Інструкція з експлуатації належить до найпоширеніших документів, передбачених на технічні вироби, як високотехнологічні, так і побутового призначення.

У разі неможливості транспортування виробу в зібраному вигляді та необхідності його монтажу на місці застосування створюють та використовують інструкцію з монтажу, пуску, регулювання та обкатки виробу. Цей документ розробляють у випадку, якщо ці дані з певних причин недоцільно чи неможливо подати в інструкції з експлуатації.

Якщо інструкцію з експлуатації відносимо до типових експлуатаційних документів, то формуляр, паспорт та етикетку розробляють на кожен конкретний виріб. Формуляр містить дані, що підтверджують гарантії виготовлювача, значення основних параметрів і характеристик (властивостей) виробу, дані, які відображають технічний стан даного виробу, відомості про його сертифікацію та утилізування, а також дані, які вносять у період експлуатування (тривалість та умови роботи, технічне обслуговування та ремонт). Більшість даних у формулярі має бути надрукована, від руки записують лише змінні дані (заводський номер виробу, дату, зміни в комплектуванні тощо). Паспорт підтверджує гарантії виготовлювача, значення основних параметрів виробу, а також містить відомості про сертифікацію та утилізування виробу, його складають на вироби, для яких обсяг необхідних для

експлуатації даних не дуже значний і під час використання яких немає необхідності вносити відомості про значення та/або підтвердження цих показників. Якщо дані, необхідні для використання, не перевищують п'яти-шести основних показників і для їх підтвердження немає необхідності укладати формуляр чи паспорт, розробляють етикетку, у якій зазначають гарантії виготовлювача, значення кількох основних параметрів та характеристик виробу, дані про сертифікацію.

Складність конструкції виробу та наявність значної кількості його елементів обумовлює необхідність створення та використання каталогу деталей та складальних одиниць, що і становить собою перелік деталей та складальних одиниць виробу з ілюстраціями та даними про їх кількість, розташування, взаємозамінність, конструктивні особливості та матеріали. Зазвичай, його укладають на вироби, на які передбачено кількарізний ремонт та заміну складових частин. У разі необхідності інформування не лише про види запасних частин виробу (матеріалів), а й визначення їх оптимальної кількості, розробляють норми витрат запасних частин/матеріалів. У них подається номенклатура запасних частин чи матеріалів та їх кількість, яка витрачається на нормовану кількість виробів під час їх експлуатування.

Включають до експлуатаційних документів і відомості, зокрема, відомість комплекту запасних частин, інструментів та приладь, що містить номенклатуру та інформацію про призначення, кількість та місця укладання запасних частин, інструментів, приладь та матеріалів, які використовуються під час експлуатування виробу. Її укладають на вироби, разом з якими постачають комплекти запасних частин, інструментів та приладь (можуть постачатись і окремо). У разі постачання невеликої кількості частин та матеріалів, їх перелік зазначають у формулярі чи паспорті. А також відомість експлуатаційних документів, що встановлює комплект окреслених документів на виріб.

Основною функцією експлуатаційних документів є ідентифікування виробу, разом з тим окрему групу експлуатаційних документів становлять навчально-технічні плакати, у яких подаються дані про конструкцію виробу, принципи дії, прийоми використання, технічне обслуговування з необхідними ілюстраціями, вони призначенні не лише для ознайомлення з виробом, а й для реалізації навчальних завдань.

Залежно від специфіки виробу, обсягу відомостей та умов експлуатування дозволяється розробляти об'єднані експлуатаційні документи на виріб. Окремі частини, розділи та підрозділи можуть бути

вилучені чи додані. Разом з тим, в експлуатаційних документах обов'язково повинна міститись наступна інформація: назва та номер стандарту, вимогам якого відповідає виріб; основні відомості, технічні характеристики та споживацькі властивості виробу; правила та умови ефективного й безпечного використання, зберігання, транспортування та утилізування виробу; термін служби й дані про необхідні дії споживача після його закінчення, а також можливі наслідки при невиконанні вказаних дій; гарантії виготовлювача (постачальника); дані про сертифікацію; дані про приймання.

І водночас, для зручності роботи над/з виробом спеціальні вимоги, що стосуються використання виробу за призначенням, технічного обслуговування, поточного ремонту, зберігання можна подавати у вигляді спеціальних інструкцій, що оформляють як самостійні документи, так і як спеціальні додатки до них. Наприклад: пам'ятки щодо використання виробу; інструкції для окремих спеціалістів обслуговування виробу; інструкцію з техніки безпеки; сервісні книги з обслуговування виробу, гарантійні талони тощо.

Можливість створення об'єднаного експлуатаційного документа чи необхідність розроблення спеціалізованого експлуатаційного документа обумовлено й тим, що частина експлуатаційних документів орієнтована на фахівців, зокрема інженерів (наприклад, якщо мова йде про використання високотехнологічного виробничого обладнання, за такої ситуації в експлуатаційних документах може зазначатись рівень підготовки персоналу), а частина – на користувачів, які не мають спеціальної підготовки, зокрема продавців, консультантів, споживачів. Документи, орієнтовані на фахівців, чітко підпорядковуються нормам стандартів. Документи, розраховані на користувачів без спеціальної технічної освіти, не завжди відповідають усім потребам користувача, однак, варто зазначити, що вимогами до таких документів на сьогодні є: адаптованість інформації, логічність, інформативність, ілюстрованість, грамотність, що уможливить зручність освоєння виробу, убезпечення користувача шляхом зазначення всіх необхідних застережень, або в разі придбання виробу через інтернет, надасть можливість підтвердження гарантії та отримання технічної підтримки.

Отже, експлуатаційна документація безпосередньо використовується на стадії обслуговування виробу, однак створюється паралельно з конструюванням виробу на основі робочої конструкторської документації; досвіду експлуатування аналогічних виробів; матеріалів з

дослідження надійності виробів даного типу та аналогічних виробів; результатів науково-дослідних робіт, метою яких є підвищення якості експлуатування виробів тощо.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ ГОСТ 2.601:2006. ЄСКД. Експлуатаційні документи. – Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», 2006. – 39 с.
2. ДСТУ ГОСТ 2.610:2006. ЄСКД. Правила выполнения эксплуатационных документов. – Москва : Стандартинформ, 2006. – 36 с.
3. Бичківський Р. В. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація: Підручник / Р. В. Бичківський, П. Г. Столярчук, П. Р. Гамула. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. – 560 с.
4. Воробьев В. Г. Техническая эксплуатация авиационного оборудования: Учебник для вузов / В.Г. Воробьев, В.Д. Константинов, В.Г. Денисов и др. – Москва : Транспорт, 1990. – 296 с.
5. Іщенко Л. Й. Державні стандарти в машинобудуванні і металообробці: Навч. посібник. / Л. Іщенко, В. Петрикін. – Х.: ТОВ «Компанія СМІТ», 2006. – 320 с.
6. Кузнецова Т. В. Делопроизводство и техническая документация / Т. В. Кузнецова, Е. А. Степанов, Н. Г. Филиппов. – Москва : Высш. школа, 1991. 159 с.
7. Лившиц Я. З. Делопроизводство и техническая документация. Учебник / Я. З. Лившиц, Н. Г. Филиппов. Москва : Высш. школа, 1981. – 110 с.

Червінчук А.О.

аспірантка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ВІЙНА НА СХОДІ УКРАЇНИ В ОБ'ЄКТИВІ ТСН: СПЕЦИФІКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

Комунікаційна стратегія телевізійної служби новин (ТСН) направлена на формування уявлень про воєнні дії на Сході України, які відповідали б загальній меті їхньої діяльності – «вразити» аудиторію. Тому контентне наповнення випусків новин передбачало репрезентування інформації про події, які впливатимуть на емоції громадськості. Такі повідомлення використовують, щоб вплинути/досягти необхідного комунікантові ефекту,

а також позбавити аудиторію можливості аналізувати події (сугестивний вплив на глядачів). Журналісти ретранслюють не власне події, а – враження, які ця подія викликала.

У фокусі журналістської уваги – відчуття/емоційний стан учасників/героїв подій, їхнє ставлення до побаченого/пережитого. У контексті висвітлення воєнних дій характерним є розповідь не про перебіг бойових дій, а – переживання героїв цих подій («що» вони відчували і «як» вони це пережили). Усі повідомлення націлені на те, щоб викликати в аудиторії співпереживання до пережитого досвіду героїв.

Події на Сході України стали частиною «сконструйованої» інформаційної картини ТСН, яка націлена на провокування емоцій, а тому характерним є транслювання не *хроніки війни* (виклад подій із врахуванням контексту), а *емоцій війни* (акцент на емоційному стані героїв, щоб викликати емоційну реакцію громадськості). Для роботи ТСН характерним є формування «порядку денного». Так, як пріоритетні подають ті новини, які відповідають інформаційній політиці редакції та стратегії – «вразити». Як зауважили автори теорії порядку денного М. Мак-Комбс та Д. Шоу, масмедіа концентрують увагу на певних повідомленнях та нав'язують аудиторії питання, а не погляди, про які аудиторія буде думати (тобто спрямовують не на «що», а «про що» думати) [2, с. 178].

Проаналізувавши випуски ТСН за лютий 2020 року, визначили, що для репрезентації війни на Сході України є характерним:

У фокусі уваги – *смерть і обстріли*. Журналісти ТСН подавали новини про перебіг бойових дій на Сході України, демонструючи конкретні події: обстріли українських позицій і наслідки обстрілів (загибель військової лікарки Клавдії Ситник; Максима Хитайлова від обстрілів поблизу Золотого). Так, у сюжетах про Клавдію Ситник та Максима Хитайлова, акцентуючи увагу на обставинах їхньої смерті, журналісти висловили свої співчуття сім'ям загиблих, проте увагу сконцентрували в одному випадку на особистому житті героїні – «залишилась 12-річна донька, батьки, молодша сестра»; «за три тижні жінці мало б виповнитися 34» (ТСН. – 2020. – 1 лютого, 19.30); в іншому – на образі героя-захисника – «...був на позиціях...», «...приймав бій...», «...захищав цю країну до останнього» (ТСН. – 2020. – 19 лютого, 19.30). В обох випадках журналісти не намагалися реконструювати перебіг подій чи проаналізувати ситуацію.

Демонстрація побутового життя військових. Війна на Сході України репрезентована крізь емоційний стан та побутове життя військовослужбовців. Так, у сюжеті «На передовій» розповіли, як військові намагалися втікти від обстрілів противника та вижити: «...під час жакливих обстрілів військові знайшли прихисток у недобудованому храмі»; «...з гіркотою в голосі розповідає про смерть бійця»; як живуть в умовах війни: «...поки ворог не стріляє боєць з позивним “Батя” може приготувати фірмову страву – тушковану капусту»; «якщо ворог дозволить, то вони сьогодні повечеряють усі разом» (ТСН. – 2020. – 13 лютого, 19.30).

Повернення з полону – увага до переживань героя і родини. Характерною є деталізація емоційного стану героя сюжету «Повернення», який після 5-річного полону повернувся до сім'ї. Увагу сконцентровано на відображенні того, як герой не стримав сліз при зустрічі з дітьми. Окрему увагу приділили як зустрічали спецпризначенця жителі міста: «...зустріти прийшли кілька сотень містян»; «...сльози, обійми, море синьо-жовтих квітів і поцілунків найрідніших» (ТСН. – 2020. – 15 лютого, 19.30).

Для комунікаційної стратегії ТСН щодо висвітлення бойових дій характерним є використання повідомлень, які відповідали принципам журналістики війни. Посилена увага надавалась повідомленням, які відповідали критеріям – «загроза», «смерть», «загострення» (вагому роль також відігравали повідомлення, що відповідали типу «зворушлива історія»). Наявність цих критеріїв посилювали увагу журналістів до подій та гарантували наявність сюжетів про бойові дії, адже відповідали інформаційній картині редакції.

У лютому увага журналістів (а тому й громадськості) була привернена до загрози коронавірусу, а пізніше евакуації українців із Уханя, протестам у Нових Санжарах; політичним змінам, зокрема призначенню А. Єрмака головою Офісу президента. Саме тому перебіг військових дій на Сході не був пріоритетним для журналістів ТСН, адже увага була прикута до скандалів, політичних змін/рішень/загрози епідемії.

Зауважимо, що висвітлення бойових дій на Сході України для ТСН не було пріоритетним до 18 лютого (характерне фрагментарне висвітлення бойових дій). Загострення ситуації та потужні обстріли бойовиків спровокували журналістів приділити більше уваги цьому тематичному вектору. У випусках ТСН журналісти подали сюжети: до 5-

річної річниці подій в Дебальцевому (реконструювання перебігу подій у сюжеті «Дебальцівська рана»), у контексті загострення ситуації на фронті поблизу Золотого – реакцію української влади, європейських країн та США.

Досвід висвітлення подій на Сході України впродовж шістьох років не вплинув значним чином на специфіку подачі інформації, адже журналісти продовжували як і на початку воєнних дій (2014 р.) подавати інформацію тенденційно, дозовано, з відсутністю глибинного аналізу [1, с. 6]. Окрім цього, журналісти ТСН концентрували увагу на тих повідомленнях, які відповідали їх уявленням про «реальність війни» і місце війни в «мирній реальності».

Список використаних джерел:

1. Іванов В. Війна у медіа та медіавійна : експертна оцінка різних аспектів висвітлення воєнних подій на Сході в українських медіа [Електронний ресурс] / В. Іванов, О. Совенко, О. Волошенюк. – Режим доступу: http://www.aup.com.ua/uploads/Reliz_Media_War_Oct_14.pdf
2. Mccombs M., Shaw D. The Agenda-Setting function of mass media / M. Mccombs, D. Shaw // The Public Opinion Quarterly. – 1972. – Vol. 36. – No. 2. – P. 176-187. URL: https://www.academia.edu/13123517/The_Agenda-Setting_Function_of_Mass_Media

Шнейдер А.П.

студентка,

Науковий керівник: Лебідь Н.М.

кандидат філософських наук, доцент,

Запорізький національний університет

РЕКЛАМНА СТРАТЕГІЯ ПРОСУВАННЯ МЕДИЧНОГО ЦЕНТРУ

На сучасному етапі вивченням рекламних стратегій займаються, як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники: Д. Бернет, А. Біловодська, К. Бове, К. Бровко, Б. Карлоф, Г. Картер, Ф. Котлер, Є. Ромат та інші. В своїх роботах такі науковці, як Є. Ромат, Ю. Пирогова аналізують

функції та сутність рекламних стратегій, а російський науковець В. Музикант розробив підходи до застосування їх у рекламній практиці. Метою наукової праці є окреслення поняття та видів рекламних стратегій у просуванні медичного центру.

Так, визначення дефініції «рекламна стратегія» знайшло відображення у працях як теоретиків-науковців, так і практиків в галузі соціальних комунікацій (С. Бернадської, К. Бове, Л. Геловей, В. Ковалевської, А. Крилова, В. Музиканта, Н. Санакоєвої, Є. Ромата), в яких її визначають як комплексні дії, що сплановані для інформування споживачів шляхом створення рекламного повідомлення у відповідності до потреб та характеристик рекламованої продукції. За твердженням Н. Санакоєвої рекламні стратегії відповідають на питання про те, як побудувати рекламну кампанію, щоб реалізувати маркетингові завдання [8]. А російський науковець В. Музикант формулює поняття рекламної стратегії, як широкомасштабну та довгострокову програму, спрямовану на вирішення найважливішої рекламної мети [4]. Так, вивчивши запропоновані визначення, рекламна стратегія розкривається як план, що формує вектор роботи компанії, інструмент призначений для чіткого планування роботи компанії, спрямований на закріплення позицій та досягнення визначеної рекламної мети.

Проблема компонентного складу рекламної стратегії висвітлена в роботах Д. Бернета, С. Моріарті, П. Смита, У. Уелса. Основними складовими рекламної стратегії за Дж. О'Шоннесі є визначення цільової аудиторії, вибір стратегії, визначення засобів реклами, виділення бюджету [5]. Є. Рومات натомість розширив складові та визначив такі пункти: визначення цільової аудиторії, виявлення предмета реклами, розробка концепції, формування каналів рекламних комунікацій, розробка рекламного звернення [7]. Інші ж дослідники (Д. Бернет, С. Моріарті та У. Уелс) разом із зазначеними компонентами виділяють ще й цілі реклами, цільову аудиторію, конкурентні переваги та позиціонування на ринку, окрему увагу приділяють написанню творчого плану з використанням засобів реклами, його послідовне виконання та аналіз із зазначенням бюджету [9].

При вивченні питання формування термінологічної бази, функціоналу та складу рекламних стратегій доцільно розглянути класифікацію рекламних стратегій за її видами, оскільки єдиної класифікації не існує, а кожен інший вид може мати свої особливості. Такі науковці як Х. Кафтанджиев та Ю. Пирогова розділяють рекламні

стратегії на раціоналістичні та емоційні. Специфіка стратегій раціонального типу спирається на реальні утилітарні властивості товару, де домінує вербальна інформація (реklamний текст). Напротивагу, стратегії емоційного типу полягають в часто уявних властивостях товару, де домінує невербальна інформація (реklamні образи, музика, загальне стильове рішення) [3; 6]. Іншим підходом до видової класифікації рекламних стратегій є підхід на основі критерію їх побудови, згідно з яким аналізоване явище може будуватися на: раціональних, або емоційних аргументах; фактах або символах; єдиних або масових пропозиціях.

Як правило, на вибір стратегії рекламування впливають специфіка товару, можливість виокремити його серед інших, характеристика цільової аудиторії та вплив реклами конкурентів.

Обравши об'єктом дослідження просування медичного закладу за допомоги використання рекламних стратегій, було виявлено, що ця галузь в сучасному рекламному просторі ще не є вивчена в повному обсязі.

Науковими дослідженнями, пов'язаними із конкуренцією на ринку медичних послуг, займалися такі науковці як М. Артюхіна, О. Устінов, І. Чехун, О. Шканова та інші. Основною метою праць цих науковців є виявлення особливостей просування медичних послуг в умовах посиленої конкуренції під час трансформації медичної галузі шляхом реформування. Усе це тісно пов'язане з недофінансуванням державою медичних закладів та застарілим відношенням між лікарями та пацієнтами. Все це є підставою того, що державні заклади охорони здоров'я заміщуються приватними медичними закладами. Наразі в Україні близько 15% всього ринку медичних послуг займають приватні клініки [2]. Як правило, під час рекламування приватних медичних установ використовуються такі види повідомлень: інформативні, переконуючі, пригадуючі та іміджеві.

Наприклад, М. Артюхіна у своїй роботі зазначала, що в період реформування актуальною проблемою стають маркетингові дослідження в медичній галузі, а саме питання планування, просування та контролю закладів охорони здоров'я [1]. Посилення конкуренції на ринку медичних послуг вимагає від приватних медичних установ шукати нові способи рекламування себе. Тому підвищується значимість використання рекламних стратегій, як одного з ефективних засобів зміцнення своїх позицій на ринку.

Оскільки маркетинг медичних послуг є одним з найскладнішим, він спонукає приватні медичні установи використовувати новітні методи просування, обирати грамотну рекламну стратегію, залучати інноваційні технології та сучасні канали комунікації, що будуть впливати власне на цільову аудиторію та в процесі рекламування залучати нових клієнтів.

На сьогодні медична реформа зрівняла права підприємств усіх форм власності, і щоб виокремити себе на фоні інших установ та укріпити конкурентну позицію, медичним закладам необхідно впроваджувати в процес просування рекламні стратегії.

Серед аналізу рекламних стратегій зазвичай предметом вивчення науковці беруть їх призначення при просуванні послуг. А саме визначення переваг та формування рішень. Бо в умовах зростаючої конкуренції вибір правильної рекламної стратегії дає конкурентну перевагу компаніям на великому ринку.

Таким чином, ринок просування медичних послуг за допомоги рекламних стратегій є недостатньо вивченим. Тому процес розробки рекламних стратегій у цій галузі слід пов'язувати з загальною стратегією розвитку компанії, її метою, завданнями та позиціонуванням на конкуруючому ринку.

Список використаних джерел:

1. Артюхіна М.В. Маркетингова діяльність закладів охорони здоров'я в умовах реформування галузі // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2(24).
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Кафтанджиев Х. Тексты печатной рекламы. Основной рекламный текст. Рекламные коммуникативные стратегии. – Москва: Смысл, 1995. – 128 с.
4. Музикант В.Л. Реклама и PR-технологии. – Москва: Армадапресс, 2001. – 577 с.
5. О'Шоннеси Дж. Конкурентный маркетинг: стратегический подход / пер. с англ. О.Я. Ямпольской. – Санкт-Петербург: Питер, 2001. – 760 с.
6. Пирогова Ю.К. Рекламный текст, семиотика и лингвистика. – Москва: Изд. Гребенникова, 2000. – 205 с.
7. Ромат Е.В. Реклама. – Санкт-Петербург: Питер, 2001. – 496 с.
8. Санакоєва Н.Д. Теорія та історія реклами: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» спеціальності «Реклама». – Запоріжжя: Просвіта, 2014. – 144 с.
9. Уэллс У. Реклама: принципы и практика. – Санкт-Петербург: Питер, 1999. – 425 с.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Забуга С.С.

студентка,

Науковий керівник: Дмитришин Н.М.

кандидат політичних наук, асистент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ВДАЛА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ

Актуальність теми пов'язана з розвитком інформаційних технологій та невід'ємністю соціальних мереж у сучасному суспільстві. Соціальні мережі є важливим інструментом впливу на свідомість людства, а також є платформою для висловлювання думок, саме тому, важливо знати як вдало візуалізувати особистість в соціальних мережах.

Сучасний користувач щоденно споживає велику кількість контенту. Тому візуалізація даних допомагає сприймати та запам'ятовувати інформацію. Наш мозок сприймає набагато краще візуальні образи, ніж текстовий, цифровий або табличний контент [1]. Візуалізація інформації – це інтерактивне сприйняття візуального представлення абстрактних даних для посилення людського пізнання [2]. Візуалізація даних не тільки допомагає опрацьовувати масиви інформації, а ще й спроможна переконати користувача. Візуальний контент – це візуальні мітки (точка, лінія, форма) та канали передачі візуальної інформації (позиція, колір, розмір), які покликані виділити публікацію і привернути увагу аудиторії [3]. Вдалий контент обов'язково має бути сприятливий, якісний, цікавий та зрозумілий, для того щоб, інформація справді запам'ятовувалась. Якщо загальне оформлення або певні елементи звертаються до досвіду цільової аудиторії, особливих якостей, переживань, то реакція користувача на візуальний вплив будуть сильнішими. Існує цікавий факт: якщо в матеріал додати графік, діаграму тощо, то контент миттєво стане більш переконуючим. Такі прийоми потрібно використовувати в інтернеті, спонукаючи користувачів на певні думки, переконання та змінюючи їхні настрої [1]. Соціальні мережі є одним з типів візуальної інформації в мережі інтернет.

Соціальна мережа – інтернет-співтовариство користувачів, об'єднаних за будь-якою ознакою на базі одного сайту [4]. У 2019 році близько 4,1 мільярда людей у світі користувалися інтернетом. Це на 5,3% більше, ніж у 2018 році, йдеться у звіті Міжнародного союзу електрозв'язку при ООН [5]. А кількість інтернет-користувачів в Україні становить 22,9 мільйона людей. Про це йдеться у дослідженні Factum Group для Інтернет-асоціації України за третій квартал 2019 року [6].

Серед користувачів потрібно вирізнити «лідерів суспільної думки», які впливають на свідомість та переконання користувачів соціальних мереж. Зазвичай це люди, які займаються активною діяльністю, прагнуть поширювати корисну інформацію, залучені в процес розв'язання суспільних проблем та є авторитетом. Термін «лідер думки» з'явився в 1955 році в книзі «Приватний вплив» і виходить з теорії двоступеневого потоку комунікації, висунутої Полом Лазарсфельдом і Еліу Кацем [7]. Лідери думок впливають на свідомість людей через поширення власних упереджень та міркувань, навіювання інтересів та маніпуляцій. Тому важливо вирізнити пропаганду та дезінформацію.

Наприклад, за дослідженням компанії маркетингових технологій IZEA Worldwide третина користувачів робить покупку під впливом блогерів [8]. Близько 36% користувачів соціальних мереж роблять покупку під впливом лідерів суспільної думки. Ще 10% опитаних заявили, що хотіли зробити покупку, але не могли згадати пост чи товар.

Найбільшу категорію усіх покупок становить косметика та продукти для краси – 31,1%. На другому місці – одяг та аксесуари, які купили 28,8% опитаних. Трійку лідерів замикають напої та їжа – 27,6% користувачів зробили покупку на підставі онлайн-промо продукту блогерами [9].

Близько половини опитаних (48%) також зазначили, що Facebook впливає на їхні покупки. На покупки 38% респондентів впливає YouTube, а Instagram – на 34% опитаних.

У дослідженні взяло участь 710 американців віком від 18 до 65 років, з яких право пройти тестування отримало 506 людей. Респонденти мали довести, що вони активно користуються соціальними мережами для об'єктивності анкетування. Оцінка похибки помилки на основі вибірки складає +5% [8].

Американський соціолог, професор факультету засобів масової інформації університету в Каліфорнії, віце-президент Міжнародної асоціації з наукових досліджень ЗМІ Герберт Шіллер характеризує

маніпуляцію як приховане програмування думок, намірів, почуттів, ставлень, установок поведінки [10].

Професор науки про соціальні мережі Вестмінстерського університету Грегем Майкл вважає, що «соціальні мережі почали грати ключову роль у великій політиці» [11].

Соціальні мережі в Україні є ефективним способом комунікації та потужним впливом на громадську думку. Прикладом виявлення волі громадян у мережі Інтернет є спалах громадянської активності, пов'язаний із Революцією Гідності та війною на Сході України. Ці події показали високий рівень самоорганізації, координації дій через соціальні мережі та водночас вторинність ролі політичних партій і громадських організацій. За допомогою соціальних мереж люди спілкувалися з однодумцями, організовували різні акції та мітинги та передавали важливу інформацію [12].

На мою думку, сучасним прикладом лідера думок в Україні є діючий президент Володимир Зеленський, який застосував зі своєю командою потужну агітаційну програму та підготовку для проведення виборів. Це перший президент який використовував соціальні мережі, як один з головних факторів впливу в президенській кампанії. Активна акторська діяльність Володимира сформувала йому позитивний імідж. Головна роль в телесеріалі «Слуга народу» особливо вплинула на вдалу візуалізацію особистості серед громадян країни.

Отже, вдала візуалізація особистості, компанії або організації в соціальних мережах є механізмом управління суспільною думкою, яка може впливати на усі сфери життєдіяльності людства. На жаль, такий механізм управління впливає не тільки позитивно, а й негативно. Тому важливо використовувати тільки надійні джерела і спростовувати фейкові новини та дезінформацію.

Список використаних джерел:

1. Навіщо візуалізація даних в сучасному інтернет-просторі?
URL: <http://yellowarrow.design/index.php/ua/blog-article/98-data-visualisation-web>
2. Литвин В. В. Візуалізація як спосіб розуміння даних. 2015.
URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17099/2/FOSSLviv_2015_Litvin_V_V-Vizualizatsiia_yak_sposib_68-69.pdf
3. Візуальний маркетинг: Ефективний інструмент для залучення клієнтів.
URL: <https://marketer.ua/ua/visual-marketing-an-effective-tool-to-attract-customers/>

4. Buss A, Strauss N. Online Communities Handbook: Building Your Business and Brand on the Web. Berkeley, CA: New Riders; 2009.
5. Internet usage keeps growing, but barriers lie ahead. URL: <https://itu.foleon.com/itu/measuring-digital-development/internet-use/>
6. Дослідження інтернет-аудиторії. URL: <https://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>
7. Katz E. Personal influence / E. Katz, P. Lazarsfeld. – New York: Free Press, 1957.
8. IZEA Study Reveals 1 in 3 Social Media Users Have Made a Purchase Driven by an Online Influencer. URL: <https://izea.com/2018/10/15/izea-study-reveals-influencer-commerce-impact/>
9. Type of products or services purchased after seeing them promoted after influencer. URL: <https://d27fp5ulgfd7w2.cloudfront.net/wp-content/uploads/2018/10/12142801/graph.001.jpeg>
10. Маніпулювання громадською думкою. URL: https://pidruchniki.com/15010922/sotsiologiya/manipulyuvannya_gromadskoyu_dumkoyu
11. Соціальні мережі – вільний обмін думками чи маніпулювання свідомістю? URL: <http://xpress.tdeldorado.com.ua/articles/52541/>
12. Динник І. Соціальні мережі як засіб суспільного розвитку. 2017. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/edu_50/fail/9.pdf

Лесік І.М.

доктор філософії, доцент;

Вільховатська А.І.

студентка,

Миколаївський національний аграрний університет

ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що сім'я, яка має забезпечувати надійний захист кожному індивіду, слугувати опорою у будь яких життєвих ситуаціях, стикається з глобальними викликами, пов'язаними із демографічною, економічною, політичною, морально-етичною та іншими кризовими явищами. Як соціальний інститут, сім'я переживає кризу, що проявляється у низькій народжуваності, значній кількості розлучень, порушенні емоційного стану, насиллі у сім'ї.

Родина виступає першоджерелом формування особистісних орієнтацій, фундаторами сімейних та світоглядних цінностей стають батьки. Міжособистісні стосунки між батьками формують психологічний портрет майбутніх шлюбно-сімейних відносин, впливають на свідомість дитини. Водночас, необхідно враховувати взаємодію не тільки батьків а й усіх учасників процесу становлення особистості.

Наукові дослідження проблемних аспектів шлюбно-сімейних відносин охоплюють значне коло питань, які вивчають різноманітні сфери життєдіяльності людини. Проте, винайти єдину універсальну концепцію подолання кризових явищ неможливо, оскільки фактори впливу зовнішні і внутрішні, як на індивідуальному так і на глобальному рівні можуть суттєво відрізнятись. Метою роботи є вивчення проблемних аспектів шлюбно-сімейних відносин, дослідження напрямів зміцнення інституту сім'ї.

Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993) [1] визначено, що «молода сім'я – подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років».

Зміна вікової межі з 30 до 35 років, свідчить про подовження періоду формування базових складових матеріально-економічної самостійності. Як правило, це може бути пов'язано з отриманням освітніх компетенцій, практичних навичок, постійним місцем роботи, достатнім рівнем оплати праці, соціальною мобільністю. Проте безробіття, як кризове явище, може внести свої корективи.

Нагальні проблеми безробіття окреслюють коло небезпек, серед яких: втрата можливості отримання стабільного високого доходу, як засобу до існування та самовідтворення; втрата досвіду та професійної майстерності людьми які не мають роботи за фахом; масова міграція, через соціальні, економічні та політичні аспекти [2].

Аналітичну оцінку кількості укладених шлюбів та розлучень в Україні з 2015-2019 рр. розглянемо в ілюстративному вигляді (рис. 1).

За наведеними даними кількість одружень у 2019 р. перевищує у 6 разів кількість розлучень у цьому ж році, подібна тенденція була зафіксована у 2016 р. Серед розглянутих показників найбільшим було відхилення у 2015 р. (у 8 разів), найменшим (у 4 рази) у 2018 р. Порівнюючи динаміку розлучень в цілому, можна зазначити, що показник 2019 р. порівняно з 2015 р. зріс на 12,5%, а також є вищим за показники 2016-2017 рр., але порівняно з 2018 р. він зменшився на 28,6%.

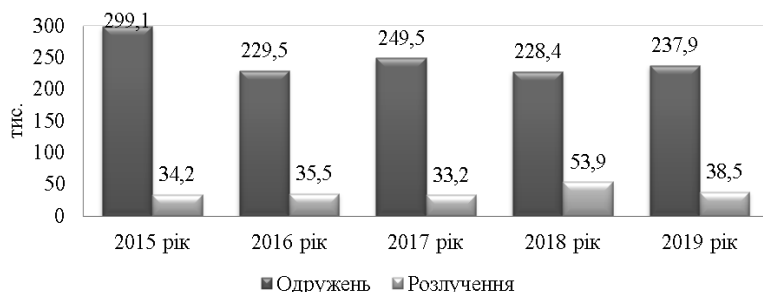

Рис. 1. Динаміка одружень та розлучень в Україні, 2015-2019 рр.

Джерело: побудовано авторами з використанням [3]

Вивчаючи тенденцію одружень та розлучень в Україні необхідно враховувати сім'ї, які знаходяться у цивільних відносинах. Іноді, злякавшись відповідальності, шлюбного контракту, аліментів партнери не реєструють свої стосунки. У ситуаціях з розлученням страждають діти, незалежно від форми сімейних відносин. Саме тому, дорослим необхідно приймати зважене рішення, перед тим як брати на себе відповідальність створювати сім'ю.

Слід брати до уваги й той факт, що чисельність населення в Україні, за даними статистики [4], також зменшується. У 2019 р. кількість населення скоротилась на 775,7 тис. осіб порівняно з 2015 роком.

Також з кожним роком погляди на життя змінюються, відбувається переорієнтація цінностей у тому числі з точки зору шлюбно-сімейних відносин. Все більше молоді серед пріоритетів обирає освіту, кар'єру, тоді як сім'я відходить на другий план. Зважаючи на дану тенденцію необхідно наголосити на важливості виконуваних сім'єю функцій, серед яких у тому числі й репродуктивна, яка відповідає за відтворення людства (рис. 2).

На початку створення сім'ї, кожна із сторін має певну уяву про неї, але частіше за все очікування не справджуються. Через необміркований вибір партнера, нездатність вести домашнє господарство, несумісність інтересів, поглядів на життя, фінансову нестабільність, відсутність власного житла, стабільного доходу сім'я може бути зруйнованою.

Нами було проаналізовано дані про кількість шлюбів за віком подружжя в Україні у 2015-2018 рр. (табл. 1).

Рис. 2. Основні напрями функції сім'ї*Джерело: узагальнено авторами [5]*

Таблиця 1

Кількість шлюбів за віком подружжя в Україні

Роки	У віці, років									
	до 18	18-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59 і старше
Чоловіки										
2015	164	5102	77802	97929	49073	25085	15707	9956	7188	4854
2016	109	4082	55606	72835	39977	20085	12521	8319	6030	4320
2017	84	3705	56884	78608	45607	22588	14412	9638	6731	4941
2018	65	3011	49128	69778	42202	22267	14115	9667	6627	4942
Жінки										
2015	2417	26239	108089	75918	36615	18903	11654	7363	5096	3323
2016	1769	19991	77986	58067	29680	15757	9507	6340	4313	2870
2017	1377	19359	82691	63072	34565	18038	11273	7427	4918	3222
2018	996	16621	72750	56280	32626	18214	11316	7583	4872	3384

Джерело: побудоване автором з використанням матеріалу [6]

Аналіз наведених даних дає підстави стверджувати, що у 2018 р. тенденція створення ранніх шлюбів (до 18 років) зменшується, як серед жінок, так і серед чоловіків. Зберігається найбільша кількість шлюбів серед чоловіків, укладена у віці 25-29 років, але водночас показник скорочується на 28151, на відміну від показника 30-34 років, який майже за весь період дослідження залишається в межах 40,0-49,0 тис. Серед жінок найбільше утворено шлюбів у 20-24 роки.

Збільшується кількість сімей, які можуть але не хочуть мати дітей, як і тих, хто хоче, але не може, що стає загрозою швидкого вимирання нації. Також толерантність формує підстави для поширення відносин між людьми з нетрадиційною орієнтацією. Зростає кількість неповних

сімей, все більше дітей народжуються поза шлюбом. Але шлюби розпадаються не тільки через соціальні та фінансові труднощі, а і через нестачу знань, відсутність психологічної допомоги.

В кожній сім'ї, незалежно від віку можуть виникати суперечки з приводу виховання дітей, розподілу сімейного бюджету, проте дуже важливо прислуховуватися один до одного, підтримувати погляди та інтереси. Слушно Мати Тереза стверджувала : «Для створення сім'ї досить полюбити. А для збереження – потрібно навчитися терпіти і прощати» [7].

Отже, молода сім'я на початку свого існування є слабкою, тому їй потрібна підтримка не тільки з боку рідних та близьких людей а й з боку держави. Важливими є зовнішні умови, які дозволять кожному члену сім'ї розвиватися. Активний розвиток державної сімейної молодіжної політики може сприяти створенню соціальних, житлових, фінансових умов для того, щоб молодь серед основних пріоритетів вибирала створення сім'ї. Суспільство стрімко змінюється. Сьогодні все більше уваги приділяється здоровому харчуванню та способу життя загалом. Можна зробити припущення, що серед життєвих пріоритетів, кількість тих, які оберуть міцну та щасливу родину, зростатиме, що у свою чергу сприятиме покращенню соціально-економічної та демографічної ситуації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 16.
2. Лесік І.М. Соціально-економічні небезпеки безробіття для інфраструктури аграрного ринку України *Modern Economics*. 2019. № 17, pp. 127-132. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-20)
3. Статистична інформація щодо державної реєстрації актів цивільного стану. *Департамент нотаріату та державної реєстрації*. 2015-2019. URL: https://minjust.gov.ua/actual-info/stat_info
4. Кількість населення України. *Міністерство фінансів України*. 2015-2019. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/2015/>
5. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Київ : ЦП Компрінт, 2019. 376 с.
6. Населення України за 2018 рік : демографічний щорічник. *Державна служба статистики України*. 2019. URL: www.ukrstat.gov.ua
7. Цитати українською про сім'ю. URL: <http://tsytaty.ukrayinskoyu.pro/simyu.html>

Лесік І.М.

доктор філософії, доцент;

Цибулькіна А.С.

студентка,

Миколаївський національний аграрний університет

АЛКОГОЛІЗМ – ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА

Хвороба притаманна, як дорослому поколінню так і молоді; звичка, яка руйнує з середини та вбиває усе людське; залежність, яка може здаватись розвагою, стає причиною смерті. Це все про алкоголізм – проблему, яка може наражати на небезпеку кожного.

Науковці приділяють значну увагу вивченню даної проблеми, методам боротьби з нею та способам її розповсюдження. Проте, дотепер не існує єдиної методики запобігання скороченню численності людей, які регулярно вживають алкоголь, зниження ризиків зростання чисельності залежних від алкоголю та профілактики вживання алкоголю дітьми і підлітками. Тому, метою роботи є дослідження алкоголізму, як соціальної проблеми, вивчення його негативних наслідків, пошуку шляхів зменшення рівня небезпечного впливу.

Розвиток алкоголізму залежить від ряду чинників: зовнішніх і внутрішніх. Перші включають в себе відхилення у вихованні та умовах проживання особи, регіональні традиції, випадки з життя. Другі мають в собі побудовану залежність до алкоголю на генетичному рівні [1, с. 21-22]. Дехто вбачає у вживанні алкоголю звичну справу, яка притаманна українській національній культурі. Жодне застілля не проходить без алкогольних напоїв, які широко виробляються, транспортуються, продаються і рекламуються в Україні. На сучасному етапі існує пропаганда цих напоїв у фільмах, серіалах, де улюблений герой вживає алкоголь і подає жажливий приклад для зростаючого покоління. Переважна більшість підлітків (73,0%) відзначили, що в родині вживають алкоголь, з них майже половина сімей (42,0%) – частіше одного разу на місяць [2, с. 144].

Вживання алкоголю є провідним фактором ризику на захворювання у всьому світі, що становить майже 10,0% смертей у світі серед населення віком 15–49 років, і це страшні наслідки для здоров'я майбутнього

покоління за відсутності політичних дій сьогодні. Вживання алкоголю сприяє втраті здоров'я з багатьох причин і вимагає своєї віддачі протягом усього життя [3]. Щорічно Україна з цієї причини втрачає більше 40,0 тис. громадян. Це близько 8,0 тис. отруєнь, ще 8,0 тис. – кардіопатій, а також захворювання та нещасні випадки, пов'язані зі споживанням алкоголю. Крім того, в Україні фіксується 25,0-30,0% дитячої патології немовлят, і часто причиною цього є – алкоголь, а саме, споживання його як матір'ю, так і батьком. Україна стала абсолютним лідером серед 40 країн Європи за кількістю підлітків 11–15 років, які регулярно споживають алкогольні напої [4].

За даними Global Drinking Demographics (2020) загальний погляд на роки життя, втрачені через алкоголь, незалежно від ВВП, створив дуже довгий список країн. Білорусь не лише споживала найбільшу середню кількість літрів чистого алкоголю на душу населення, але й була серед країн з найбільшою кількістю років життя, втраченими через щорічне споживання алкоголю (14,4 літра). В Україні цей показник становив 8,9 літра. Найменшим виявився показник В'єтнаму (2,0 літри). Цей широкий діапазон споживання може припустити, що кількість споживаного чистого алкоголю може бути не єдиним фактором середньої тривалості життя [5]. Країни з перехідною економікою дуже часто стикаються з рядом проблем, пов'язаних з неготовністю політичних, соціально-економічних формацій швидко реагувати на виклики сучасного суспільства [6].

Основні причини вживання спиртних напоїв пов'язані з впевненістю населення, що ці напої покращують настрій, знімають напругу і втому, допомагають розслабитися і, навіть, допомагають досягти схвалення іншими. Більшість людей вважає, що алкогольні напої зможуть вгамувати душевний біль та допоможе впоратися з внутрішніми проблемами. Дійсно, якоюсь мірою алкоголь виконує вищезгадані функції, однак, він має сильний негативний вплив на організм людини.

Передусім, алкоголь є отрутою, яка знищує клітини. Недаремно спиртом обробляють рани, аби їх продезінфікувати. Етиловий спирт, який є основною складовою алкогольних напоїв, проникає у кров і накопичується у мозку та печінці. Нищівна дія алкоголю на мозок полягає у порушенні постачання кисню нейронам внаслідок алкогольної інтоксикації. Алкоголь нещадно вбиває клітини головного мозку, уражає клітини кори великих півкуль, які відповідають за функцію думки та мислення в організмі людини. Через регулярне вживання алкоголю

мозок виснажується, людина стає неспроможною добре мислити і може наступити алкогольне слабоумство. Не менш вражаючою дією алкоголю є вплив на печінку. Вона виконує функцію головного хімічного фільтру в організмі людини, вона забезпечує антитоксичну дію та обмін основних поживних речовин. Алкоголь порушує функції печінки, що викликає цироз, тобто її жирове переродження [7].

Надзвичайний вплив алкогольних напоїв мають на психіку людини. Вживаючи алкоголь, людина втрачає самоконтроль, стає агресивною, брутальною, збудженою. Вона здатна на будь-який вчинок, який на тверезу голову вона ніколи не зробила б. Постійне вживання спиртного призводить до відхилень у психіці – галюцинації, судоми м'язів, психічний розлад та депресія.

Частого вживання алкогольних напоїв спричиняє виникнення залежності, це доводить, що алкоголь є своєрідним наркотиком. Алкоголізм є хворобою, з сильним і постійним потягом до спиртних напоїв, психологічною залежністю, яку, без допомоги спеціалістів самостійно не подолати.

Ознаки хвороби алкоголізму можна помітити неозброєним оком. Зовнішній вигляд людини нагадує хворого, нерідко колір обличчя має жовтуватий відтінок через проблеми з печінкою. Людині з цією хворобою властива соціальна і психологічна деградація. Алкоголік має пригнічене самопочуття, не має гарного настрою та цілі у житті, його сон поверхневий та короткочасний, він часто лякається, бачить галюцинації, поводить себе агресивно та непередбачувано. Алкоголік постійно втомлений та непрацездатний, він стає байдужим, аморальним, озлобленим, він може втрачати пам'ять. Через зниження працездатності, алкоголіки часто втрачають роботу та живуть за рахунок близьких, рідних та друзів. Часто алкоголізм стає причиною сильних скандалів, сварок і розлучень.

Дослідники Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України [8], серед основних причин, що сприяли розлученню, на першому місці назвали алкоголізм (рис. 1).

Досліджувана проблема є досить небезпечною і включає різноманітні аспекти, які потребують пошуку шляхів подолання, як на особистісному рівні так і на глобальному.

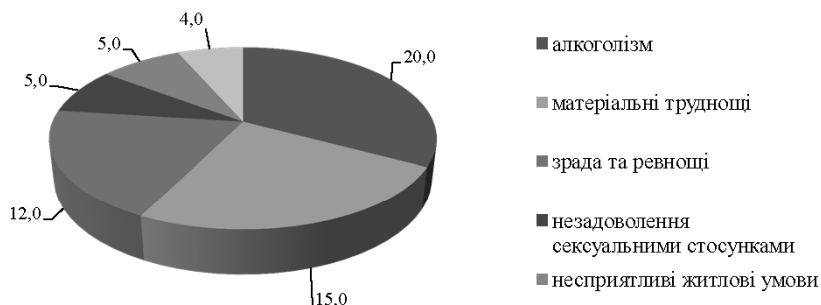

Рис. 1. Причини розлучень в Україні

Джерело: побудовано за даними [8]

Розглянемо напрями визначені Всесвітньою організацією здоров'я, як одну із можливих стратегій, із застосування відповідних заходів на шляху до подолання шкідливого вживання алкоголю : лідерство, інформативність і прихильність; відкриття заходів службової охорони здоров'я; дії за місцем проживання; політичні та контр-міри у відношенні управління транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння, регуляція; доступність алкогольних напоїв; ослаблення маркетингу алкогольних напоїв; цінова політика; скорочення негативних наслідків вживання спиртних напоїв та алкогольної інтоксикації; скорочення впливу на здоров'я населення алкогольних напоїв, вироблених незаконно або неорганізованим сектором; моніторинг і епідемічний нагляд; інформаційно-пропагандистська діяльність і партнерство у сфері охорони здоров'я [9].

Отже, незважаючи на наявність багатьох стратегій запобігання та вирішення проблемних аспектів, пов'язаних із алкоголізмом, дана тема залишається актуальною й вимагає подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Соловйова М.Л. Деградація особистості під впливом пагубного впливу алкоголю. *Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни*. Миколаїв: МНАУ. 2017. С. 255-256. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/4294>
2. Чапляк А.П., Романів О.П., Надь Б.Я. Споживання алкоголю підлітками як актуальна проблема системи громадського здоров'я. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2018. № 2(8). С. 144-145.

3. Global Burden of Disease Alcohol Collaborators. Alcohol use and burden for 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016. *Lancet*, 2018. № 392(10152), pp. 1015-1035.

4. Головка М.П., Пенкіна Н.М., Колесник В.В. Способи зниження токсичного ефекту алкоголю на організм. Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі. 2012. Вип. 1. С. 164-170.

5. Global Drinking Demographics. 2020. Alcohol.org. URL: <https://www.alcohol.org/guides/global-drinking-demographics/>

6. Лесік І.М. Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 4. С. 11-17. DOI: 10.31521/2313-092X/2018-4(100)-2

7. Вплив алкоголю на організм людини. 2014. URL: <https://harchi.info/articles/vplyv-alkogolyu-na-organizm-lyudyny>

8. Овсенюк Г. Як швидко розірвати шлюб? *BARGEN*. 2018. URL: <https://bargen.com.ua/2018/12/11/yak-shvydko-rozirvaty-shlyub/>

9. Global strategy to reduce harmful use of alcohol (2010) *WHO*. URL: https://www.who.int/substance_abuse/activities/gsrhua/en/

Музильов О.В.

аспірант,

Харківський національний університет

імені В.Н. Каразіна

СКЛАДОВІ ТРАВМОГЕННОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

В українському суспільстві, з урахуванням наявності бойових дій, а також культурних і політичних змін, складаються сприятливі чинники для виникнення та поширення травмогенної ідентичності. Вона є наслідком тих травм, яких зазнав індивід впродовж свого життя. Цей термін можна зустріти в роботах російського дослідника О.К. Дегтярьова [1]. Травмогенну ідентичність можна визначити як стан індивіда, породжений негативним впливом змін, з якими він зіткнувся і які призвели до руйнування звичної для нього системи норм і цінностей, що характеризується пасивністю, прагненням до індивідуалізації, відсутністю довіри до соціальних інститутів.

В першу чергу до появи травмогенної ідентичності призводять війни, депортація, геноцид, вимушена міграція. Однак, враховуючи концепцію

Штотпки, можна сказати, що майже будь які помітні зміни, що відбуваються в суспільстві сприяють травмуючому ефекту [2]. Вони накладають свій відбиток на кожного члена суспільства, але не всі однаково сприймають зміни і здатні до них адаптуватися.

Травмогенна ідентичність формується внаслідок руйнування традиційного соціального середовища, в якому відбувалася життєдіяльність індивіда і групи. Підсилює ймовірність формування травмогенної ідентичності насильницький характер змін (з застосуванням морального або фізичного насилля). Насильницькі конфлікти породжують травму, а також є психологічним бар'єром на шляху до її подолання.

Травматичний досвід знаходить відображення в колективній пам'яті групи, а також засобах її відображення. Наприклад досвід отриманої травми може проявлятися в мистецтві (літературі, кіно, музиці), соціальному просторі міста (в назвах вулиць, пам'ятниках, малих архітектурних формах), в шкільній програмі (в тому, як викладається історія).

Причому травма визначає як відношення представників групи до минулого, так і майбутнього. Імовірність формування травмогенної ідентичності вище, якщо індивід особисто зіткнувся з насильницькими діями або радикальними змінами в суспільстві. Пережитий досвід допомагає сформувати як уявлення про власну ідентичність, так і про «агресора».

Травмогенна ідентичність – це в першу чергу орієнтація на минуле, яка постійно «тягне» індивіда назад. Пережитий негативний досвід накладає свій відбиток на сприйняття і стратегію побудови майбутнього. Невдалий досвід минулого часто стає гальмом на шляху до соціальних перетворень і змін.

Серед ключових складових характеристик травмогенної ідентичності можна виділити:

1. Негативну ідентифікацію. Це виражається в тому, що індивід обмежує своє коло спілкування. Все більша увага приділяється соціальним взаємодіям на мікрорівні (всередині сім'ї, на роботі) і обмежується тільки ними.

2. Недовіру до існуючих соціальних інститутів, або ж їх сприйняття як таких, що ні на що не впливають в суспільстві. Таке ставлення до соціальних інститутів пов'язане з тим, що їх роль трансформувалася в результаті змін, що відбулись в суспільстві. Підвищує ймовірність

формування травмогенної ідентичності нестабільність існуючих політичних партій, а також системи загалом.

3. Превалювання емоцій над когнітивними механізмами [3]. Це є результатом отриманої травми, пов'язаної з конкретною подією. Превалювання емоцій буде особливо активно проявлятися при зіткненні з травмуючими подіями.

4. Прагнення легітимізувати почуття провини або власних претензій. Це буде виражатися в бажанні узаконити, інституціоналізувати власну травму. Вона може бути закріплена на законодавчому рівні, проявлятися у формі меморіальних заходів, встановлення нових пам'ятників і символів. З огляду на пасивність, властиву для осіб з травмогенною ідентичністю, ця місія може бути покладена на активістів. Також носії трамогенної ідентичності з великою долею вірогідності будуть прагнути матеріального відшкодування завданої травми.

5. Відсутність віри у зміни. Носії трамогенної ідентичності не вірять в можливість змін в суспільстві і саме тому особисто для них нічого не робить. Через відсутність віри в зміни також носії травмогенної ідентичності рідко беруть участь у акціях протесту, мітингах. Причому власна невіра служить для них своєрідною індульгенцією, бо носії травмогенної ідентичності впевнені, що один лише їх голос не здатен нічого змінити в масштабах навіть їх населеного пункту.

Трамогенна ідентичність часто може формуватися в суспільствах, для яких характерна поляризація (соціальна, культурна, політична). Цьому сприяє втрата або зниження впливу наявних раніше цінностей, дезінтеграція. Індивід усвідомлює власну неможливість вплинути на майбутнє і, виходячи з цього, все частіше намагається повернутися до досвіду «великого минулого», звертаючи увагу на славні сторінки в історії групи або країни (перемоги у війнах, економічне зростання).

Отримана травма сприяє частковій ізоляції індивіда від суспільства. Ключовою характеристикою травмогенності виступає повернення до мікроідентичностей. Сім'я або близькі люди можуть виступати для індивіда своєрідним «осередком спокою». У такому оточенні він не замислюється про те, що відбулося, майбутні зміни, а також їх наслідки.

Згідно Штомпки, культурна травма може проявлятися на трьох рівнях: біографічному, колективному і історичному [2]. На біографічному рівні травмогенна ідентичність вона передбачає розрив міжпоколінських зв'язків; на колективному проявляється у втраті або відмові від почуття групової ідентичності; на історичному передбачає в

першу чергу етнічні конфлікти, які здатні стати загрозою цілісності держави.

Травмогенна ідентичність, а також пов'язана з нею соціальна пасивність здатні поширюватися в українському суспільстві як наслідок тих стрімких та кардинальних змін, що відбуваються в сфері релігії, культури, політики. Це небезпечно послабленням зв'язків на макрорівні, а також можливим підвищенням популярності радикальних політичних сил та доктрин. Вони можуть пропонувати різку відповідь на заповіді травми, у тому числі, з використанням екстремістських методів досягнення встановлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Дегтярев А.К. Социокультурная травма в формировании российской идентичности // Гуманитарий Юга России. – 2013. – № 3. – С. 26-35.
2. Штомпка П. Социология. – М.: Логос, 2005. – 664 с.
3. Социальные трансформации в России: теории, практики, сравнительный анализ. Учебное пособие. Гриф Российской Академии образования. – М.: МПСИ, 2005. – 584 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Самусь Н.С.

аспірант,

Одеськая национальная академия связи

имени А.С. Попова

АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГРАФОВ В СЕТОЧНОМ КОДИРОВАНИИ 3D ОБЪЕКТОВ

Сеткой трехмерного объекта называют, как правило, совокупность вершин, ребер и граней, которые определяют форму объекта. А графом можно назвать путь, состоящий с совокупности вершин, которые также называются узлами, соединенных ребрами, или так называемыми дугами. В кодировании и сжатии данных о связности сеточных моделей были заложены основы теории графов. Впервые они были представлены для ускорения визуализации, далее улучшались для максимизации сжатия. В этих схемах кодируют граф связности сетки, а не каждый индекс вершины.

Цель этой работы состоит в анализе использования теории графов в алгоритмах кодирования данных о связности сеточных моделей, их эффективности и сравнения нескольких методов такого кодирования на низкополигональной сеточной модели 3D объекта.

Первым, кто представил эффективный алгоритм кодирования планарных графов был Джордж Туран. Его идея состояла в разделении планарного графа на два остовных дерева (spanning trees). Одно с этих деревьев должно охватывать вершины и иметь $v-1$ ребер (где v – количество вершин), а второе в свою очередь – охватывать грани и иметь при этом $f-1$ ребер (где f – количество граней) [1]. Если мы возьмем полностью триангулированный граф, то использование метода Турана потребует 12 бит на вершину (bpv). Возьмем этот метод как основной, и дальнейшие результаты исследования будем сравнивать с ним.

Как уже говорилось ранее, любую сетку можно представить совокупностью вершин (vertex), ребер (edges) и граней (faces). В связи с этим и были выделены три основных группы методов кодирования связности сетки трехмерных объектов. Для исследования была выбрана

низкополигональная сеточная модель кота (рис. 1). А для упрощения результатов выбран небольшой участок, состоящий с 15 вершин, 31 ребра и 17 граней.

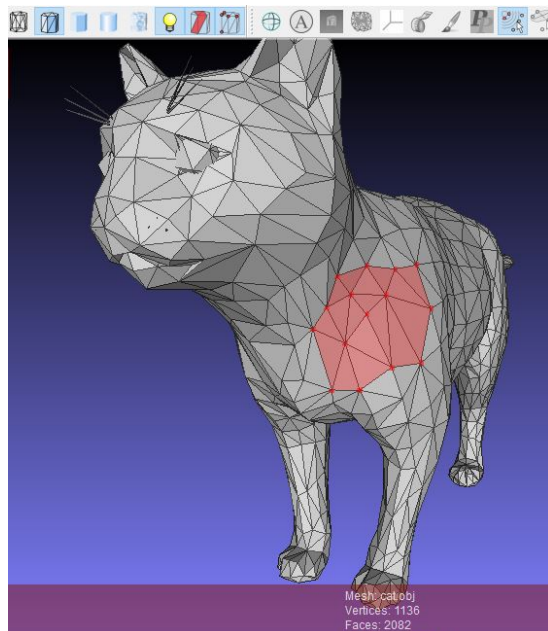

Рис. 1. Низкополигональная сеточная модель кота с выбранным произвольным участком, выделенным красным цветом

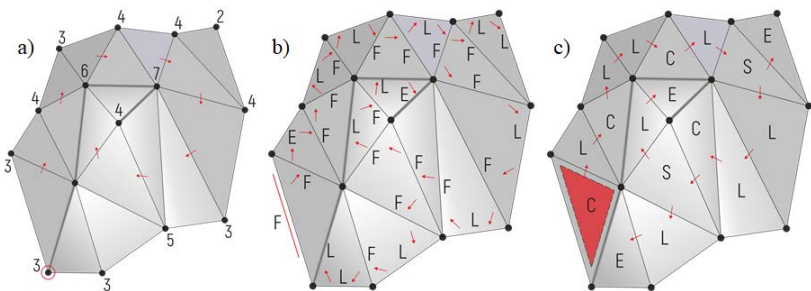
Источник: разработано автором

В качестве метода, в котором кодовые символы связаны с вершинами (vertex-based approach), рассмотрим Triangle Mesh Compression, авторами которого являются Готсмен и Тоума [2]. Этот метод называют основанным на валентностях. Он состоит в присвоении каждой вершине своей валентности и занесении ее в активный список. В данном случае валентность вершины представляет собой количество ребер, принадлежавших этой вершине. По результатам множества исследований валентность вершины всегда больше 2 и редко превышает 9, а среднее значение близко к 6. Вернемся к выбранному участку, присвоим валентность каждой вершине, а полученную последовательность закодируем кодом Хаффмана.

Рассмотрим далее подход Face-Fixer, разработанный Изенбургом и Сноенки [3], в качестве метода, в котором кодовые символы связаны с ребрами (edge-based approach). Он заключается в присвоении метки каждому ребру (откуда и пошло название одной из трех группы методов кодирования связности сетки) в соответствии с набором правил: F, S, E, R, L. В этом случае также было найдено соответствие для простой треугольной сетки, что $2/3$ меток от всего количества будут принадлежать к F.

А в качестве метода, в котором кодовые символы связаны с гранями (face-based approach), был выбран подход Edgebreaker, предложенный Росигнаком [4]. В нем треугольники посещаются по спирали в глубину и каждой грани присваивается своя метка в соответствии с набором правил: C, L, E, R, S. Этот метод очень похож на предыдущий, но его особенность и преимущество состоит в том, что для типичной треугольной сетки в соответствии с формулой Эйлера количество граней в полтора раза меньше, чем ребер, а соответственно, и количество символов для кодирования будет в полтора раза меньше. Здесь найдена закономерность, что ровно половина граней получают метку C.

Результат кодирования выбранного участка низкополигональной сеточной модели кота методом, основанным на валентностях, представлен на рис. 2а и табл. 1. Код полученной последовательности 0 1011 0 01 1111 0 01 01 1011 0011 01 0 0111 0 01. А скорость цифрового потока при этом составила 2,33bpv.

**Рис. 2. Процесс кодирования выбранного участка методом
а) Triangle Mesh Compression; б) Face-Fixer; в) Edgebreaker**

Источник: разработано автором

Таблица 1

Присвоение кодов валентностям метода Triangle Mesh Compression

Валентность	Вероятность	Код
2	1/15~0.067	0011
3	5/15~0.333	0
4	5/15~0.333	01
5	1/15~0.067	0111
6	1/15~0.067	1111
7	2/15~0.133	1011

Источник: разработано автором

Результат кодирования методом Face-Fixer представлен на рис. 2б и табл. 2. Код полученной последовательности 11 000 11 0101 010 1 1 010 1 1 010 010 1 010 1 010 1 1 1 010 1 010 010 1 010 1 010 000. А скорость цифрового потока – 3,93 бпр.

Таблица 2

Присвоение меток ребрам методом Face-Fixer

Метка	Вероятность	Код
F3	2/3~0.67	1
R	1/12~0.083	011
L	1/12~0.083	010
S	1/12~0.083	001
E	1/12~0.083	000

Источник: разработано автором

Результат кодирования методом Edgebreaker представлен на рис. 2с и табл. 3. Код полученной последовательности 0 110 0 110 110 0 110 100 111 110 110 0 100 110 111 110 111. А скорость цифрового потока – 2,87бпр.

Таблица 3

Присвоение меток граням методом Edgebreaker

Метка	Вероятность	Код
C	1/2~0.5	0
L	1/8~0.125	110
E	1/8~0.125	111
R	1/8~0.125	101
S	1/8~0.125	100

Источник: разработано автором

Для методов кодирования связности сеточных моделей, основанных на ребрах и гранях, из-за наличия таблицы правил присвоения меток известен путь кодирования, следовательно, возникает меньше ошибок при декодировании. Так как количество вершин в 2 раза меньше по сравнению с количеством граней и в 3 раза по сравнению с количеством ребер, то количество символов при кодировании алгоритмами, основанными на вершинах, меньше всего, следовательно, меньше требуемая скорость цифрового потока и меньше требуемый объем. Исходя из всего этого, было подтверждено, что наиболее оптимальным и часто используемым алгоритмом в сеточном кодировании связности считают Edgebreaker.

Список использованных источников:

1. J. Peng, C.-S. Kim, C.-C. Jay Kuo, J. Vis. Commun. Image R. 16, 2005, pp. 695-699.
2. C. Touma, C. Gotsman, Triangle mesh compression, in: Proceedings of Graphics Interface, 1998, pp. 26-34.
3. Isenburg M., Snoeyink J. Face Fixer: Compressing polygon meshes with properties. Proc. of SIGGRAPH'2000, 2000, pp. 263-270.
4. J. Rossignac, 3D mesh compression, GIT – GPU Technical Report, 2003.

Юрко О.В.

студентка,

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

РОЗРОБКА НЕТИПОВОЇ СИСТЕМИ З ЧИСЛОВИМ ПРОГРАМНИМ КЕРУВАННЯМ ДЛЯ ВІДТВОРЕННЯ ГРАФІЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ

Останнім часом великої популярності набирає нанесення графіті або малюнків за допомогою креслярських машин, які почали свою історію з креслення кругів. Зараз стрімкого розвитку набирають системи для відтворення графічних зображень, бо конструкції для їх створення є нескладними. Для створення такого «електронного художника» достатньо мати крокові двигуни, пару метрів зубчастого ремня, трішки фантазії та натхнення.

Такі машини для малювання є однією з варіацій плоттера, перо якого знаходиться в повітрі, точніше підвішене на гондолу спеціальними ремнями. Актуальність теми полягає в тому, що для відтворення графічного зображення нам достатньо мати ручку, або олівець, який буде синхронно переміщатися по заданій траєкторії програмного коду – згенерованої картини, яка до вподоби користувачу, спеціальною програмою. Насправді, такий маленький пристрій може замальовувати площі набагато більше за самого себе, питання тільки в довжині нитки, на якій закріплений тримач ручки.

Метою роботи є розробка системи точного позиціонування з числовим програмним керуванням на основі крокових двигунів для відтворення графічних зображень.

Нетипова система точного позиціонування на основі крокових двигунів – це проста конструкція для малювання, яка може малювати на різних по величині поверхнях [1].

Два крокові двигуни є основою нашої системи. На спеціальних ремнях закріплена гондола, яка є тримачем ручки. Сама ж ручка керується безшумним та надійним серводвигуном. Для підключення крокових двигунів використовується силовий драйвер. Для цього використовується плата управління. Всі допоміжні деталі створені за допомогою 3D-принтера, що й дає змогу здешевити весь процес створення мікропроцесорної системи.

Суть роботи системи полягає у використанні числового програмного керування разом з позиціонуванням олівця відповідно до згенерованого на комп'ютері числового G-коду на основі графічного зображення. Запрограмований пристрій переміщує ручку відповідно до заданих G-кодом інструкцій за визначеною траєкторією, щоб отримати малюнок відповідно до заданого зображення [2].

Процес написання програми для станка складається з декількох етапів:

1. Підготовка вихідного коду програми.
2. Компіляція програми.
3. Налаштування і тестування програми.
4. Остаточне прошивання вихідного коду.

Структурна схема пристрою складається з фільтру живлення (БЖ), мікроконтролера (МПБ), який містить в собі порти введення-виведення (ПВВ), центральний процесор (ЦП), оперативний запам'ятовуючий пристрій (ОЗП), постійний запам'ятовуючий пристрій (ППЗ). Система включає в себе блок серводвигуна та стабілізатор до якого підключені двигуни М1 та М2.

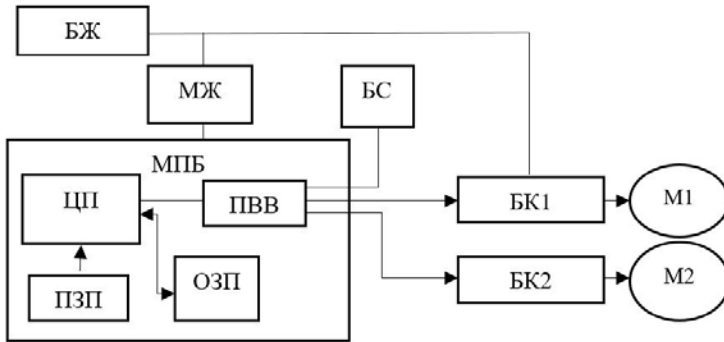

Рис. 1. Структурна схема системи

Напруга 220В проходить через фільтр живлення БЖ на модуль живлення МЖ, який перетворює напругу до необхідного рівня живлення всіх компонентів системи. Як тільки напруга поступає до центрального процесора починається робота мікроконтролера МПБ відповідно до записаної програми в ПЗП. Центральний процесор через порти введення-виведення посилає сигнали управління на блоки комутації, які керують двигуном М1, М2.

Розробка нетипової мікропроцесорної системи на основі крокових двигунів є цікавим винаходом, тому що з розвитком науково-технічного процесу точність та швидкість нанесення графічних зображень відіграє значну роль в порівнянні з ручною роботою майстрів. Пристрій для нанесення графічних зображень, є гібридом станків з ЧПК різного призначення, які мають безліч переваг, і плоттера, який є пристроєм взаємодії векторної графіки та комп'ютера. Такий станок можна використовувати як в домашніх умовах, так і на різних підприємствах для створення та відображення малюнків. Перевагою створення нетипової системи є нескладна конструкція, здешевлення якої здійснюється за допомогою виготовлення деталей на 3D-принтері. Створення графічних зображень стає доступнішим, адже все більше затраченого часу йде на вибір малюнка і все менше на його нанесення.

Список використаних джерел:

1. Поліграфічна машина для малювання. 2017. URL: <https://www.instructables.com/id/Polargraph-Drawing-Machine/#step1>.
2. XY Plotter Drawing Robot / Arduino / Polargraph. 2020. URL: <https://www.instructables.com/id/XY-Plotter-Drawing-Robot-Arduino-Polargraph/>

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Долішняк Д.Ю.

студент,

*Науковий керівник: **Василишин Т.В.***

доцент,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В РОЗВ'ЯЗУВАННІ ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ

Математичне моделювання – це потужний метод досліджування й оцінювання ефективності різноманітних систем. Аналіз математичної моделі дозволяє проникнути в суть досліджуваних явищ. Не має такої сфери життя і діяльності людини, де б не використовувалися математичні моделі. Історія методології математичного моделювання запевняє: вона може і повинна бути інтелектуальним ядром інформаційних технологій всього процесу інформатизації суспільства. Моделювання у навчанні природничих предметів, зокрема в процесі розв'язування задач, є матеріалізованою формою продуктивної розумової діяльності студентів, а самі моделі – як засоби її здійснення.

Математичне моделювання допомагає розв'язати будь-яку задачу, в тому числі прикладну. За допомогою математичної моделі ми навіть зможемо визначити скільки фарби потрібно, щоб пофарбувати паркан і т.д.

Математичні моделі процесів, визначені символьними функціональними залежностями, досліджують з використанням математичного аналізу. Встановлюється область визначення та область зміни функції, яка описує процес. Для складних процесів бажано проводити аналіз графіка процесу.

При математичному моделюванні визначають характерні особливості процесів. Головні з них це – зміни функцій та кількісні показники. Процес описується зростаючою функціональною залежністю, коли його значення збільшується при зростанні аргументу. Спадає функція зменшує свої значення при збільшенні аргументу. Інформацію про вид

залежності одержують, аналізуючи похідну функції. Якщо похідна є додатною, то функція зростає. Спадає функція має від'ємну похідну.

Наведемо приклади, де покажемо застосування похідної для розв'язування прикладних задач.

Приклад 1. Із квадратного листа заліза, сторона якого дорівнює 30 см, потрібно вирізати по краях такі чотири квадрати, щоб після згинання країв отримати ящик найбільшої місткості.

Розв'язання

Позначимо через x довжину сторони того квадрата, який слід відрізати, а через V об'єм ящика.

$$\text{Тоді } V = (30 - 2x)(30 - 2x)x = x(30 - 2x)^2.$$

Потрібно знайти таке x , щоб функція $V(x)$ набувала найбільшого значення. Обчислимо похідну цієї функції:

$$V'(x) = -4(30 - 2x)x + (30 - 2x)^2 = (30 - 2x)(30 - 6x).$$

Знайдемо критичні точки, тобто похідну функції прирівнюємо до нуля:

$$(30 - 2x)(30 - 6x) = 0.$$

Розв'язавши одержане рівняння, отримаємо:

$$x_1 = 15, x_2 = 5.$$

Точка $x_1 = 15$ не задовольняє умову задачі, бо похідна в цій точці дорівнює нулю.

При $x_2 = 5$ функція $V(x)$ має максимум, так як похідна при переході аргумента через цю точку змінює знак з плюса на мінус.

Отже, значення функції V у цій точці – це і є найбільший об'єм ящика.

$$V = (30 - 10)^2 \cdot 5 = 2000 \text{ см}^3.$$

З погляду фізики похідна має таке тлумачення:

- а) швидкість руху $V = S'(t)$, де S – шлях, t – час;
- б) лінійна густина $\gamma = m'(l)$, де m – маса стержня, l – довжина;
- в) сила струму $I = Q'(t)$, Q – кількість електрики, що проходить через провідник, t – час;
- г) теплоємність $C = \omega'(t)$, де ω – кількість теплоти, t – температура.

При дослідженні процесів та систем механіки розглядають скалярні поля густини середовища, розподілу температури чи концентрації речовини. Векторне поле утворюють швидкості частинок рухомої рідини, потоки тепла. Неперервні скалярні та векторні поля

досліджуються з використанням диференціальних операцій над скалярними та векторними функціями, які називаються диференціальними операторами поля.

Приклад 2. Насос подає воду в циліндричний бак, діаметр якого 6 дм. Висота підйому води збільшується на 1 дм щосекунди. Знайти швидкість наповнення бака.

Розв'язання

Шукана швидкість є швидкістю змінювання об'єму води за секунду:

$$v = \pi r^2 h(t).$$

Обчислимо похідну цієї функції:

$$v'(t) = \pi r^2 h'_t.$$

За умовою задачі $h'_t = 1$, $r = \frac{d}{2} = \frac{6}{2} = 3$ дм.

Підставляємо наші значення:

$v' = \pi \cdot 3^2 \cdot 1 = 9 \cdot \pi \approx 28.3$ – швидкість наповнення бака.

Слід зазначити також, що математичне моделювання – це метод дослідження процесів або явищ шляхом створення їхніх математичних моделей і дослідження цих моделей. Завдяки можливості оперативного дослідження процесів важкодоступних і недоступних для реального експериментування математичне моделювання все більше і більше знаходить своє застосування в областях, здавалося б далеких від математики і природничих наук. Воно широко використовується і в криміналістиці, і в лінгвістиці, і в соціології, і цей список можна продовжувати і продовжувати.

Академік А.А. Самарський говорить про незамінності математичного моделювання для вирішення найважливіших проблем науково-технічного та соціально-економічного прогресу, підкреслює значення математичного моделювання як методології розробки наукомістких технологій і виробів.

Список використаних джерел:

1. Акчурина І.А., Веденов М.Ф., Сачков Ю.В. Пізнавальна роль математичного моделювання. – М., 1968. – С. 11-15.
2. Рад Б.Я., Яковлев С.А. Моделювання систем. – М.: Вища школа, 1998. – 22 с.
3. Дубовик В.П., Юрик І.І. Вища математика. Збірник задач. – К.: А.С.К., 2001. – 221 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Висоцький В.А.

старший викладач;

Коваленко О.В.

викладач,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ПРОФІЛАКТИКА ЗАХВОРЮВАНЬ ХРЕБТА У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Захворювання хребта та порушення постави є однією з найбільш поширених проблем сьогодення. Згідно з даними спеціалістів поширення порушень постави серед підлітків та молоді сягає 80-90% [1]. Перш за все це пов'язано з малорухливим способом життя сучасної молоді та небажанням виконувати принаймні профілактичні вправи для зміцнення організму в цілому. Так, вже у дошкільному віці масовий характер носять патологічні стани для стовбура хребта, які призводять до інших проблем зі здоров'ям: наприкінці дня послаблюється точність рухів, спостерігається зниження уваги та пам'яті, порушуються процеси мислення та працездатності, з'являються головні болі, погіршується зір, а в психологічному плані – перепади настрою та неврози. Через малорухливий та, в основному, сидячий спосіб життя страждають хребет, судини нижніх кінцівок та органів малого тазу.

Серед відхилень від нормальної постави найпоширенішими є кіфоз та сколіоз – доволі небезпечні захворювання.

Сколіоз – це тривимірна деформаційна аномалія хребта. Сколіоз визначається кутом викривлення хребта Кобба в корональній (фронтальній) площині і часто супроводжується обертанням хребця в поперечній площині і гіпокіфозом у сагітальній площині. Ці аномалії в хребті, реберно-хребцевих суглобах і грудній клітці викликають «опуклий» і «увігнутий» гемиторакс. Компонент обертання починається,

коли сколіоз стає більше вираженим. Це називається торсион-сколіоз, який викликає гиббус (реберний горб).

Залежно від віку прояву сколіоз класифікується як дитячий, ювенільний або підлітковий ідіопатичний. Сколіоз є найбільш поширеним захворюванням хребта у дітей і підлітків. Сколіоз характеризується поперечним викривленням хребта $>10^\circ$, зазвичай у поєднанні з поворотом хребців і найчастіше зі зменшеним кіфозом у грудних вигинах.

Зі збільшенням викривлення зростає тенденція до погіршення проблем загального стану здоров'я. Сильні сколіози є причиною деформації тулуба та його укорочення і призводять до зменшення об'єму грудної клітки і черевної порожнини [2].

Дуже поширене на сьогодні серед молоді й таке захворювання хребта як остеохондроз. Для нього характерні ураження між хребцевих дисків, найчастіше у шийному та поперековому відділах. У людей, які страждають на це захворювання, виникає тупий або гострий біль у хребті, обмежується рухливість [3].

Найчастіше порушення постави викликані не ортопедичними або обмінними захворюваннями, а поганим фізичним розвитком і відсутністю навички правильної постави. Для того, щоб справлятися з навантаженнями, хребту однаково необхідні гнучкість і стійкість, сила й витривалість поставних м'язів. Правильна форма хребта, гарна постава забезпечуються, в першу чергу, здатністю м'язів підтримувати статичні зусилля. У формуванні постави й підтримці положення тулуба головну й однаково важливу роль грає статична силова витривалість м'язів спини, живота й бічних поверхонь тулуба. М'язи повинні бути не просто сильними, а гармонійно розвиненими, здатними як довгостроково утримувати тулуб у правильному положенні, так і розслаблюватися й розтягуватися при скороченні м'язів-антагоністів під час рухів [4].

Нині фахівцями розроблено багато рекомендацій для корекції постави та профілактики ортопедичних захворювань, найдоступнішими серед яких ранкова гімнастика, плавання, масаж, самомасаж тощо. На нашу думку доцільними є виконання нескладних гімнастичних вправ (різноманітні потягування тулуба у положенні стоячи, розтягування бокових м'язів тулуба, гімнастичні вправи для шиї тощо) й під час навчальних занять, так звані «гімнастичні п'ятихвилинки».

Чудовим прикладом є комплекс вправ для виконання в домашніх умовах, розроблений одним з провідних світових експертів канадським професором біомеханіки Стюартом МакГіллом (Університет Ватерлоо).

Професор МакГілл відібрав вправи за результатами клінічного досвіду і багаторічних досліджень в лабораторії біомеханіки. В результаті вийшла програма з 3-х базових вправ (так звана «Велика трійка МакГілла»), які є ефективними, безпечними і нескладними для виконання.

Вправа 1: модифіковане скручування. Ця вправа допоможе зміцнити м'язи черевної порожнини, не підвищуючи навантаження на хребет.

Вихідне положення: лежачи на підлозі, покласти руки під поперек, щоб зберігався поперечовий вигин хребта. Лікті мають торкатись підлоги. Одна нога пряма, друга зігнута в коліні. Стопа зігнутої ноги повинна стояти на підлозі поруч з коліном прямої ноги.

Виконання: підняти голову, шию і плечі над підлогою так, щоб не було згинання в шиї. Затриматись в такому положенні на 6-8 секунд. Повторити 8-12 разів. Потім змінити сторону. Поступово збільшити кількість виконання до 3-х сетів (підходів).

Вправа 2: бічна планка.

Вихідне положення: лягти на бік і піднятися на лікоть. Переконавшись, що лікоть знаходиться під плечем. Вільну руку покласти на плече опорної руки. Для новачків рекомендується виконувати цю вправу зігнувши ноги в колінах під кутом 90°.

Виконання: піднятися на опорну руку, залишаючи спину прямою, та затриматися на 8-10 секунд. Не забувати дихати. Повторити 3 рази з невеликими перервами. Потім зробити те саме на інший бік.

Вправа 3: Bird-dog.

Вихідне положення: стати в колінно-ліктьову позицію, спина рівна.

Виконання: одночасно витягнути руку вперед, протилежну ногу назад. Затриматися на 6-8 секунд. Необхідно слідкувати за тим, щоб спина залишалася прямою. Не забувати дихати. Повторити 8-12 разів. Потім змінити сторону.

Користь від вправ буде максимальною, якщо виконувати їх щодня [5].

Традиційно одна із основних рекомендацій при проблемах з хребтом – тренування м'язового корсета, а постійні спортивні тренування, активний відпочинок та відмова від малорухливого способу життя стануть профілактикою захворювань хребта сучасної молоді.

Список використаних джерел:

1. Исправление осанки у детей: лечение, массаж, гимнастика, ванны. Ред.-сост. В.И. Рыженко. Москва : Оникс, 2006. 188 с.

2. Бандуріна К. Фізична терапія при сколіозі. Актуальні проблеми ортопедagogіки, ортопсихології та реабілітації. Запоріжжя, 2019. С. 216–218.

3. Ханіянц О., Максим В. Атлетична гімнастика як засіб профілактики порушень постави студентської молоді. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць*. 2012. № 1(17). С. 108–112.

4. Гулбані Р.Ш., Коса А.О. Корекція постави студентів 18-19 років шляхом зміцнення «м'язового корсету». *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 5. С. 40–42.

5. Солодовник Марія. Лучшие упражнения для спины. КП в Украине (№ 2435), 2019.

6. Войчишин Л. Корекція і профілактика порушень постави у підлітків засобами фізичної реабілітації. *Молода спортивна наука України*. 2009. Т. 3. С. 35–39.

Сусно В.В.

*начальник служби фізичної підготовки і спорту
управління бойової підготовки,*

Командування Сухопутних військ Збройних Сил України (м. Київ)

Корчагін М.В.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,

*Військовий інститут танкових військ
імені Верховної Ради України НТУ «ХП»*

Пронтенко В.В.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова*

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-ОПЕРАТОРІВ ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На думку багатьох вчених рівень професійної працездатності спеціалістів залежить від стану їхнього здоров'я. Обмеження рухової активності, порушення біологічного ритму, інші несприятливі фактори військово-професійної діяльності спеціалістів операторського профілю викликають значні функціональні та морфологічні зміни в організмі людини.

Для вирішення проблеми збереження рівня професійної працездатності та фізичного здоров'я військовослужбовців-операторів нами було проведено констатувальний педагогічний експеримент, спрямований на дослідження впливу несприятливих факторів військово-професійної діяльності та гіподинамії на стан здоров'я, фізичний розвиток, фізичну підготовленість, рівень розвитку психофізіологічних якостей, фізичну працездатність у процесі несення бойового чергування. У експериментальному дослідженні прийняло участь 86 операторів, які були розділені на дві групи, відповідно до середньої арифметичної оцінки за місяць бойового чергування: 42 представники, які були оцінені «добре», та 46 представників із середньою оцінкою «задовільно».

Дослідження стану здоров'я військовослужбовців-операторів Повітряних Сил Збройних Сил України проводилось шляхом вивчення медичних карток військовослужбовців-операторів контрактної служби командних пунктів радіотехнічних підрозділів та шляхом визначення рівня соматичного здоров'я за методикою експрес-оцінки Апанасенка Г.Л.

Вивчення медичних карток військовослужбовців-операторів контрактної служби командних пунктів радіотехнічних підрозділів продемонструвало збільшення серед цієї категорії спеціалістів випадків звільнення з військової служби через захворювання серцево-судинної системи. Протягом трьох років звільнилися з військової служби за станом здоров'я: у 2012 році – 6, у 2013 – 12, а у 2015 – 18 військово-службовців-операторів.

Попередні дослідження показали, що у 39,5% спеціалістів операторського профілю після закінчення військової служби (у віці від 35 до 45 років) виявлені захворювання серцево-судинної системи (атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця). На думку вчених, даний факт є наслідком впливу негативних факторів військово-професійної діяльності, відносної гіподинамії, що у свою чергу викликало погіршення показників організму людини.

Рівень фізичного здоров'я військовослужбовців-операторів ми досліджували за допомогою експрес-оцінки соматичного здоров'я за методикою Апанасенка Г.Л. [2], представлено в табл. 1.

Аналіз рівня соматичного здоров'я військовослужбовців-операторів за методикою експрес-оцінки Апанасенка Г.Л. засвідчив, що 12,8% обстежених фахівців мають «низький рівень» фізичного здоров'я, 60,5% – рівень «нижче середнього», 26,7% – «середній» рівень фізичного здоров'я. Такі експериментальні дані підтверджують думку науковців

про те, що несення чергування у заземлених командних пунктах в режимі чотирьох денного циклу негативно позначається на стані здоров'я спеціалістів операторського профілю та призводить до захворювань різного характеру.

Таблиця 1

**Рівень соматичного здоров'я військовослужбовців-операторів
за методикою Апанасенка Г.Л. (n-86)**

Показник	Рівень соматичного здоров'я									
	Низький		Нижче середнього		Середній		Вище середнього		Високий	
	п	%	п	%	п	%	п	%	п	%
<u>Маса тіла</u> Довжина тіла	3	3,5	26	30,2	57	66,3	0	0	0	0
<u>ЖЄЛ</u> Маса тіла	20	23,3	47	54,6	11	12,8	8	9,3	0	0
Кистьова <u>динамометрія</u> Маса тіла	21	24,4	41	47,6	14	16,2	10	11,6	1	1,2
<u>ЧСС ×</u> <u>АТсист.100</u>	0	0	7	8,1	55	64,0	24	27,9	0	0
Час відновлення ЧСС після 20 присідань за 30 с	0	0	9	10,5	49	56,9	28	32,6	0	0
Оцінка рівня сомат. здоров'я	11	12,8	52	60,5	23	26,7	0	0	0	0

Аналізуючи результати визначення оцінки фізичного розвитку за ваго-зростовим індексом Кетле, ми можемо зробити висновки, що жоден з обстежених військовослужбовців-операторів не має відмінної оцінки фізичного розвитку, лише 12,8% – мають оцінку фізичного розвитку «добре», 53,5% оцінені «задовільно» і 33,7% мають «незадовільний» рівень фізичного розвитку, що показано в табл. 2.

Отримані результати підтверджують дані авторів про наявність зайвої ваги та низький рівень показників фізичного розвитку у спеціалістів операторів, які тривалий час залучаються до несення чергування.

Таблиця 2

**Оцінка фізичного розвитку військовослужбовців-операторів
за індексом Кетле (n-86)**

Оцінка фізичного розвитку	Кількість представників	%
незадовільно	29	33,7
задовільно	46	53,5
добре	11	12,8
відмінно	0	0

На нашу думку, зниження величини фізичних навантажень та рухової активності веде до зниження показників функціонального стану серцево-судинної системи. Організм фахівців, життєдіяльність яких має гіподинамічний характер, адаптує серцевий м'яз до фізичних навантажень в основному за рахунок збільшення частоти серцевих скорочень при порівняно малому збільшенні систолічного обсягу крові. Зазначений процес розцінюється як неощадлива реакція організму, що призводить до швидкого виснаження функціонального резерву міокарда.

З метою дослідження стану організму військовослужбовців-операторів ми визначили індекс фізичного стану за Піроговою О.А. [3], після закінчення зміни чергування, що представлено в табл. 3.

Аналіз фізичного стану за Піроговою О.А. військовослужбовців-операторів засвідчив, що у жодного з обстежених фахівців не має «високої» оцінки фізичного стану, 41,8% – мають оцінку «вище середнього», більше ніж у половини представників 57% фізичний стан оцінюється як «середній» і у 1,2% – фізичний стан оцінюється «нижче середнього».

Таблиця 3

**Оцінка фізичного стану військовослужбовців-операторів
за Піроговою О.А. (n-86)**

Оцінка фізичного стану	Кількість представників	%
Нижчий за середній	1	1,2
середній	49	57,0
Вищий за середній	36	41,8
Високий	0	0

Таким чином за результатами проведеного дослідження отримано нові дані про статистично достовірне погіршення рівня фізичного здоров'я військовослужбовців-операторів відповідно до тривалості їх служби, що є наслідком негативного впливу гіподинамічного режиму та несприятливих факторів військово-професійної діяльності.

Проведені дослідження підтвердили, що діюча система спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців Повітряних Сил ЗС України функціонує без достатнього врахування специфіки їх військово-професійної діяльності і в повній мірі не забезпечує підтримання фізичного розвитку, здоров'я та професійного довголіття військово-службовців-операторів.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко Г. Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека / Г. Л. Апанасенко. Санкт-Петербург : Петрополис, 1992. 123 с.
2. Апанасенко Г. Л. Книга о здоровье. Киев: Медкнига, 2007. 132 с.
3. Пирогова Е. А. Влияние физических упражнений на работоспособность и здоровье человека / Е. А. Пирогова, Л. Я. Ивашенко, Н. П. Страпко. Киев : Здоровье, 1986. 152 с.
4. Пічугін М. Ф. Фізична підготовка жіночого контингенту Збройних Сил України в системі професійної діяльності: Навчально-методичний посібник / М. Ф. Пічугін, В. М. Романчук, С. В. Романчук [та ін.]. Житомир: ЖВІ НАУ, 2009. 160 с.
5. Фізична підготовка військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України : звіт про НДР «Професіонал» / Ю. А. Бородін, В. М. Романчук, С. В. Романчук та ін. Житомир : ЖВІ НАУ, 2007. 57 с.

Янків І.Т.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Львівський державний університет фізичної культури*

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ВИДІВ СПОРТУ В УКРАЇНІ

Інтелектуальні види спорту часто називають «інтелектуальний спорт», вони мають розвинену інфраструктуру і користуються широким схваленням в суспільстві, оскільки їх вважають не тільки альтернативою

азартних ігор, але і хорошим тренажером для розуму. Останнім часом спостерігається тенденція до видового розширення інтелектуального спорту. У 2005 році чотирма міжнародними спортивними федераціями, Всесвітньою федерацією бриджу (WBF), Міжнародною федерацією шахів (FIDE), Всесвітньою федерацією шашок (FMJD), Міжнародною федерацією го (IGF), була створена Міжнародна асоціація інтелектуальних видів спорту. У 2010 році Міжнародна федерація покеру (IFP) отримала статус асоційованого члена-спостерігача [3, с. 95-96].

З 2008 року проводяться Всесвітні інтелектуальні змагання в інтелектуальних видах спорту, що проводяться Міжнародною асоціацією інтелектуального спорту. Як і Олімпіади проводяться кожні 4 роки. Програма змагань складається з 5 інтелектуальних видів спорту: 10 – в шахах, 9 – в бриджі, 6 – в го, 5 – в шашках, 5 – в китайських шахах сянци. У Перших Всесвітніх інтелектуальних іграх взяли участь 4435 спортсменів з 143 країн [8].

Метою дослідження було аналіз розвитку інтелектуальних видів спорту в Україні.

Інтелектуальний спорт – це гра майстерності, де змагання ґрунтуються на певному типі інтелектуальних здібностей на відміну від фізичних вправ. До інтелектуальних видів спорту відносять шашки, шахи, го, сьогі, рендзю, сянци, нарди, бридж, покер. Інтелектуальні види спорту – це не просто настільні логічні ігри, а вже склалася система організації змагань і специфічної підготовки до них, які зазнали перетворень у вигляді створення глобальної мережі міжнародних спортивних федерацій з ієрархічною структурою управління. В результаті таких перетворень інтелектуальних ігор першими були засновані міжнародні спортивні федерації шахів (FIDE, 1924), шашок (FMJD, 1947), бриджу (WBF, 1958), го (IGF, 1982), сьогі (FESA, 1985) рендзю (RIF, 1989) і сянци (WXF, 1993).

Різновиди інтелектуальних видів спорту, які розвиваються в Україні:

Один з найбільш розповсюджений інтелектуальних видів спорту в Україні є шахи. Шахи – стратегічна гра на спеціальній дошці, з 64 клітинок за допомогою двох комплектів фігур. У цю гру грають мільйони людей по всьому світі. До складу Міжнародної федерації шахів ФІДЕ входить 161 країна [6].

Шашки – вид спорту, настільна гра між двома суперниками спеціальними круглими фішками (які теж називаються шашками) на дошці, розділеної на клітини-поля, поперемінно пофарбовані в темні і світлі

кольори [2]. До Міжнародної федерації шашок входять відділення 57 країн. В Україні поширені російські шашки і міжнародні (стокліткові) шашки.

Бридж – карткова інтелектуальна командна або парна гра. Спортивний Бридж – єдина з карткових ігор, визнана Міжнародним олімпійським комітетом як вид спорту [4]. За своєю складністю, захопливості і популярності бридж стоїть в одному ряду з такими інтелектуальними іграми, як шахи. Федерація спортивного бриджу охоплює 130 країн світу. В Україні спортивний бридж офіційно визнаний вид спорту. Він представлений у програмі Всесвітніх інтелектуальних ігор.

Сянці – настільна гра, китайський варіант шахів. Вона найпопулярніша настільна гра в Китаї, більше 200 мільйонів людей грають в цю гру. Всесвітня федерація Сянці охоплює 20 країн на 4 континентах світу. Сянці представлена у програмі Всесвітніх інтелектуальних ігор [1].

Го – стародавня китайська стратегічна настільна гра для двох гравців, поширена в країнах Східної Азії та, меншою мірою, в усьому світі. Гра з'явилась у Китаї понад 2 тисячі років тому. Професійно в го грають кілька тисяч гравців, організованих у професійні ліги, які існують в Японії, Китаї, Південній Кореї та на Тайвані.

На аматорському рівні в го грають мільйони гравців в Азії та у всьому світі. Міжнародна федерація го об'єднує 68 країн. Спортивний покер – це гра, у межах якої гравці змагаються в умінні прораховувати різні ймовірності, шанси виграної комбінації та оцінювати тактику суперника. Покер як картярська гра існує понад 500 років. В Україні спортивний покер було визнано офіційним видом спорту в 2018 році. Основна організація – Всеукраїнська федерація спортивного покеру [7].

Аналіз літератури та матеріалів федерацій, дає можливість визначити, що найбільш розвинений і поширений інтелектуальний вид спорту в Україні є шахи. Федерація шахів України налічує більше 14500 шахістів, які мають міжнародний рейтинг. Шахові осередки працюють у всіх областях України [6]. Шахи в Україні мають тисячолітню історію. Збірні команди України шахів мають значні досягнення на міжнародній арені. Чоловіча збірна України переможець Шахових олімпіад 2004, 2010, срібний призер 1996, 2016, бронзовий призер 1998, 2000, 2012 років, переможець Командного чемпіонату світу 2001, срібний призер 1993, 2015, бронзовий призер 2011, 2013 років, срібний призер Командного чемпіонату Європи 1992, 2019, бронзовий призер 2009, 2017 років.

Жіноча збірна України переможець Шахових олімпіад 2006, срібний призер 1992, 2008, 2018, бронзовий призер 2012, 2014, 2016 років, переможець Командного чемпіонату світу 2013, бронзовий призер 2007, 2009 років, переможець Командного чемпіонату Європи 1992, 2013, срібний призер 2015, бронзовий призер 2009, 2017 років. Чемпіон світу з шахів серед чоловіків Руслан Пономарьов 2002 рік. Чемпіонки світу з шахів Анна Ушеніна 2012 рік, Марія Музичук 2015 рік. Василь Іванчук чемпіон світ з бліц 2007 рік, чемпіон світу з рапіду 2016. Анна Музичук чемпіонка світу з бліцу і рапіду 2016 рік.

Федерація шашок України налічує більше 2000 рейтингових гравців. Шашкова федерація має менше осередків ніж шахи, проте провідні шашкісти України є лідерами світового рейтингу. Анікеєв Юрій чемпіон світу 2004, віце-чемпіон світу 2008, чемпіон Європи бліц 2005. Балтажи Ольга віце-чемпіонка світу 2001, бронзовий призер чемпіонату світу 1997, 2003. Белошеев Сергій чемпіон світу з шашок -64 серед чоловіків (класика і швидкі) 2009, віце-чемпіон світу 2006. Гребенкін Валерій чемпіон світу 1998, віце-чемпіон світу 2000, 2002, бронзовий призер чемпіонату світу 2006. Макаренко Юля чемпіонка світу 1994, 1999, чемпіонка світу з швидких шашок та блискавичної гри 2003, віце-чемпіонка світу 1993, 2001, 2003, чемпіонка Європи 2002, 2007. Мотрічко Вікторія переможниця I Всесвітніх Інтелектуальних Ігор 2008, чемпіонка світу 2007, чемпіонка Європи з блискавичної гри 2008. Ткаченко Дар'я чемпіонка світу 2005, 2006, 2008, чемпіонка Світу з блискавичної гри 2007, чемпіонка Європи 2004, 2006.

В Україні федерація нараховує більше 300 гравців в го [5]. В рік проводиться більше 50 змагань за статистикою 2018-2019 років. Регулярно проводяться Чемпіонати України. Федерація об'єднує більше 20 клубів по всій Україні. Більше 130 гравців мають міжнародний рейтинг.

В Україні є дві організації як розвивають спортивний бридж української федерації спортивного бриджу (2016) і Українська Ліга Спортивного бриджу зареєстрована в Україні в 2019 році. В 2017 року в Україні створена Федерація Сянці. Ці види спорту тільки починає розвиватися в Україні.

Найбільш поширені інтелектуальні види спорту в Україні шахи і шашки, мають столітні історії розвитку в нашій країні. Шахи і шашки мають добре розроблені організаційні, науково-методичні, змагальні складові видів спорту. Спортивний бридж, покер, го, сянці – нові види,

які розвиваються в Україні. Створення онлайн версій інтелектуальних видів спорту дає можливість ширшого залучення нових прихильників і більшої популяризації цих видів. Інтелектуальних видів спорту – це добрі засоби для вдосконалення пам'яті, уваги, інтуїції, творчого мислення, витримки, наполегливості.

Список використаних джерел:

1. Белл Р. Китайские шахматы // Энциклопедия настольных игр народов мира / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – М. : Центрполиграф, 2001. – С. 108-112. – 318 с.
2. Куперман Исер Иосифович. Шашки на столеточной доске. – Киев : «Здоров'я», 1967. – 208 с.
3. Неолімпійський спорт: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / [Є.В. Імас, С.Ф. Матвеев, О.В. Борисова та ін.]. – К.: НУФВСУ, вид-во «Олімп. літ-ра», 2015. – 184 с.
4. Про бридж. URL: https://www.bridgeclub.org.ua/about_bridge (дата звернення: 20.03.2020).
5. Рейтинг лист. URL: <http://ufgo.org/rating-list/> (дата звернення: 22.03.2020).
6. Обласні федерації шахів. URL: http://ukrchess.org.ua/kerivn_u.html (дата звернення: 24.03.2020).
7. Реєстрація спортсменів у Всеукраїнській федерації спортивного покеру. URL: <http://uspf.org.ua/2019/06/01/> (дата звернення: 24.03.2020).
8. 2008 WMSG Results. URL: <https://www.2008wmsg.org/2008-wmsg-results> (дата звернення: 24.03.2020).

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Ткаченко Е.А., Андрущенко Н.А.

студенты;

Научный руководитель: Комарова Т.Г.

политических наук, доцент,

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

ХАКЕРСКАЯ ЭТИКА – МИФ ИЛИ РЕАЛЬНОСТЬ?

Интенсивное развитие новых информационных технологий, их активное проникновение в различные сферы профессиональной деятельности и быта привели к формированию новых социальных ценностей и норм и, как результат, к появлению новых культурных феноменов, связанных с этими технологиями. Самым известным из которых является такое явление, как хакерская субкультура, которое в последнее время обрело популярность в молодежном обществе.

Современная деятельность хакеров в большинстве случаев связана с такими действиями как кража информации или различные взломы веб-сайтов и других интернет ресурсов [1]. Но обратившись к истории, можно убедиться, что зарождение хакерства знаменуется не взломами компьютерных систем и баз данных, а изучением существовавшей в начале 60-х годов прошлого столетия при Массачусетском технологическом институте компьютерной техники и неустанных попыток молодых компьютерных гениев создать машины на подобие тех, которые находились в стенах института. Программы, которые писали хакеры того времени, не имели признаков правонарушений и использовались только для усовершенствования своих знаний, умений и навыков, а также следовали кодексам хакерской этики [2].

Хакерская этика – понятие, определяющее философию и моральные ценности, которые являются стандартными в сообществе хакеров. Термин «хакерская этика» впервые был использован журналистом Стивеном Леви в его книге «Герои компьютерной революции» 1984 г. [3]. Хакерская этика по словам Леви следует шести правилам:

1. *Доступ к компьютерам и всему, что может дать нам знания об устройстве мира, должен быть полным и неограниченным.* Хакеры

полагали, что хорошие знания о системах и окружающем мире могут быть получены лишь путем разбирания систем на части. После чего следует понаблюдать, как они работают, а затем использовать эти знания, чтобы создать новые еще более интересные вещи. Они отрицали любые физические барьеры, людей или законы, которые пытались помешать им в этом.

2. *Вся информация должна быть свободной.* Как можно улучшить или отремонтировать вещь, если у вас нет доступа к информации об ее устройстве? По мнению хакеров, для развития творческих способностей должен быть реализован свободный обмен информацией, а в особенности компьютерными программами.

3. *Не доверяйте полномочиям, продвигайте децентрализацию.* Лучший способ продвигать свободный обмен информацией – это иметь открытую систему, в которой отсутствуют границы между хакером, информацией и оборудованием необходимыми в процессе познания. Бюрократия – это последнее дело. Какая бы она ни была – корпоративная, государственная, университетская, она порождает ущербные системы, опасность которых заключается в том, что они не могут адекватно воспринимать исследовательские импульсы истинных хакеров.

4. *Компьютеры могут изменить Вашу жизнь к лучшему.* Хакеры чувствовали, что компьютеры обогатили их жизнь, определили их цели, и расценивали компьютеры как лампы Аладдина, которыми они могли управлять. По их мнению, от использования этой силы мог выиграть каждый, и каждый мог выиграть от мира, построенного на основах Хакерской Этики.

5. *Вы можете создавать красоту и искусство с помощью компьютера.* По мнению хакеров, программный код сам по себе красив и совершенен. Они глубоко ценили инновационные методы, которые позволяют программам выполнять сложные задачи с немногими инструкциями.

6. *Хакеры должны судить по их делам, а не по надуманным критериям, таким как степени, звания, возраст, цвет кожи и положение в обществе.* Умение хакера – окончательный детерминант принятия. Такой кодекс в рамках сообщества хакеров способствует процессу взламывания и разработки программного обеспечения.

Следующее поколение хакеров появилось в конце 1970-х – начале 1980-х годов с появлением персональных компьютеров и началом

экспериментирования в компьютерных сетях [4]. Тогда же были зафиксированы первые попытки использования компьютеров в нелегальных целях, а термин «хакинг» начал приобретать новое значение – искусство проникновения («взлом») в компьютерные сети других пользователей.

В конце 1980-х годов возникает новое поколение компьютерного «андеграунда», которое начало активно противостоять коммерческим и государственным структурам, руководствуясь при этом принципом общего права пользователей ЭВМ на бесплатное получение любой информации в Интернете.

Именно с конца 1980-х – начала 1990-х годов начинается волна противоправной компьютерной деятельности хакеров – «взлом» компьютерных систем, распространения программ – «вирусов» [5].

Анализ норм и ценностей, которые сформировались среди хакеров разных поколений в течение последних десятилетий, позволяет говорить о существовании хакерской субкультуры и этики. Невзирая на то, что природа хакерской деятельности изменилась в связи с доступностью новых технологий (например, распространение персональных компьютеров, социальную связанность Интернета), аспекты этики хакеров, особенно те, которые касаются доступа, общего использования информации и сообщества, – остались неизменными.

Список использованных источников:

1. Дроздов О. Комп'ютерні хакери в уявленнях та оцінках молоді // Соціальна психологія. – 2004. – № 6(8). – С. 161-171.
2. Douglas Thomas. Hacker culture / Thomas Douglas. – Minneapolis. – University of Minnesota Press, 1966. – ISDN 0-8166-3346-0. – 109 p.
3. Стивен Леви. Хакеры, герои компьютерной Революции / Леви Стивен. – Sebastopol, California. – A Penguin Book Technology, 1984. – ISBN 0-14-100051-1. – 337 с.
4. Clarks Zuley. A brief history of hacking / Zuley Clarks, James Clawson, Maria Cor-dell. – November 2003. URL: <http://steel.lcc.gatech.edu/~mccordell/lcc6316/Hacker%20Group%20Pro-ject%20FINAL.pdf>.
5. Hollinger R. C. Hackers: Computer heroes or electronic highwaymen? / R. C. Hollinger // Computers and Society. – 1991. – № 21. – P. 6-17.

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ЗНАНЬ

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 31.03.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 9,30. Тираж 100. Замовлення № 0420-66.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.